

prosvetni delavec

Med drugim preberite

- DENARJA NI — DENAR JE!, str. 2
- ŽAGARJEVE NAGRADE IN PRIZNANJA ZA LETO 1984, str. 3
- TELEVIZIJA V ŠOLI, str. 5
- ZASNOVA POKLICNEGA USMERJANJA V SOCIALISTIČNI SAMOUPRAVNI DRUŽBI, str. 9
- KAJ OVIRA VZGOJNO DELO V VRTCIH?, str. 10

Učiteljevo delo meri življenje sámo

Iz nagovora Ivana Godca

Vsakdo od nas se kdaj pa kdaj v mislih vrne v svoje mlade dni. V svojih mislih najde spomin na katerega od učiteljev, ki se ga še posebno rad spominja. Ni je dvo-rane, v kateri bi lahko zbrali vse tiste učence, ki bi takšno hvaležnost želeli izraziti. Zato je podelitev Žagarjevih nagrad in priznanj priložnost, da vsaj nekaterim od najbolj zasluženih to izrazimo.

Delo pedagoga se močno razlikuje od številnih drugih poklicev. Delavec tu nima opraviti z mrtvo snovjo. Njegovo zadoščenje je v tem, da ima možnost oblikovati nove rodove. Oblikuje torej prihodnost in to z neposrednim vplivom na nove rodove. Tisti, ki to razumejo in zmorejo znanju dodati tudi pravo mero srca, živijo v dejanjih in ravnanju svojih učencev. To pa je več kot le navadno plačilo za delo. Tega ni mogoče tehtati s še tako natančnimi tehtnicami ali meriti z drugimi merili. Pedagogovo delo meri življenje sámo.

Vsako delo je zahtevno in odgovorno, če ga odgovorno opravljamo. Takšno je tudi delo pedagoških delavcev. Še posebno naporeno je bilo delo tistih, ki so utrpeli pota znanju v prvih povojnih letih, ko so morali premagovati številne težave in včasih na videz neprehodne ovire, ki so jim stale na poti. Bil je čas obnove, treba je bilo opraviti marsikaj tudi za nazaj, pa vendar so bili tisti časi lepi. Še več izkušenj imajo tisti, ki so prispevali že k partizanskiemu šolstvu.

Današnji nagrajenci ste lahko ponosni, da ste izbrani za Žagarjeve nagrade in priznanja — izmed mnogih, ki jim predanost pedagoškemu delu pomeni hkrati radost in srečo, ponos in nekaterim tudi življenjski cilj. Pridružujete se dosedanjim 134 nagrajencem in 17 prejemnikom Žagarjevih priznanj.

Šole ne spreminjajo paragrafi

Iz govora Marjana Jelena na podelitvi Žagarjevih nagrad in priznanj

Med najpomembnejše dosežke v razvoju gmotnih in duhovnih temeljev slovenskega in jugoslovanskih narodov, med nepogrešljive deleže v uresničevanju ciljev naše revolucije že nekaj desetletij uvrščamo tudi rezultate naših prosvetnih delavcev. Med njimi zlasti tiste, ki so se s praktičnim delom in osebnim zgledom kar najbolj približali liku slovenskega učitelja in revolucionarja Staneta Žagarja.

Pri graditvi bolj humane, demokratične in kvalitetne šole živi Stane Žagar v spominu naših generacij kot revolucionar, graditelj slovenskega delavskega gibanja in njegove partije in še po-

sebej kot odlični učitelj, ki je v izredno težavnih in skromnih razmerah dosegel izjemne učne in vzgojne rezultate. To mu je omogočila njegova široka razgledanost in pronicljivost, saj je iz številnih domačih in svetovnih dognanj znal izluščiti sile pa tudi razmerja v tedanjih družbenih gibanjih v neposrednem družbenem okolju, v katerem je delal. V skladu s tem je uravnaval svoje pedagoško in politično delo, v katerem je daleč presegel vse, kar bi kdorkoli mogel pričakovati od vaškega učitelja, saj je že v tistih časih razvijal šole, ki je bila tesno, vendar tudi kritično povezana z okoljem. Z učenci in njihovimi starši je spremljal vse dogodke iz življenja in vodil učence v razumevanje sveta in človeka v njem in s tem oblikoval

njihov kritičen odnos do sveta in odnosov med ljudmi.

Eden izmed bistvenih pogojev za uresničevanje današnje vloge šole pri oblikovanju celovite osebnosti socialistične samoupravne družbe je njena povezanost z okoljem, ki jo lahko uresničujejo učitelji, ki razumejo svojo pedagoško in družbeno vlogo — in so podobni liku revolucionarja Žagarja.

Današnji učitelj mora s svojim delom sooblikovati ustvarjalno osebnost prihodnjih samoupravljancev, zato moramo pri snovanju drugačne in bolj humane šole še odločneje slediti težnjam družbe k vsestranskemu razvoju

mlade osebnosti, sposobne revolucionarno spreminjati družbene odnose.

Ko govorimo o preobrazbi šolstva se vse prevečkrat in predolgo ukvarjamo z organizacijskimi vprašanji, z zunanjo podobo šolstva, premalo moči in skrbi pa namenjamo vsebini, pogojem in kvaliteti izobraževanja. H kvaliteti izobraževanja pa ne uvrščamo le boljših učnih rezultatov, ampak tudi ustvarjanje nove samoupravne pedagoške klime v naših šolah, novih odnosov med učitelji, učenci in vse širšim krogom sodelavcev iz drugih delov združenega dela. Šole ne bodo spremenili paragrafi, statišča in usmeritve — spremenili jo bodo osveščeni učitelji v skupni odgovornosti z delavci in učenci.

Ob tako poudarjeni odgovornosti učitelja pa vse preradi in prevečkrat pozabljamo na razmere, v katerih dela, na njegov družbenoekonomski položaj. Nalog je iz dneva v dan več, pri- našajo jih novi zakoni, smernice, programi in pravilniki; vse to, kot kamen pritiska na njegovem družbeno zavest. Obdobje zaostrenih gospodarskih razmer, v katerem smo se znašli, ni najbolj naklonjeno preobrazbi vzgoje in izobraževanja. Nujnost, da zmanjšujemo skupno porabo, nas ovira pri dosegu reformnih ciljev; nekatere bomo uresničevali postopoma in ne s tako dinamiko, kot smo si predstavljali. Premalo je prisotna zavest, da je temeljna stabilizacijska naloga vzgoje in izobraževanja, od osnovne šole do univerze, v dvigovanju kvalitete izobraževanja. Doslej prevladujoča proračunsko restriktivna miselnost in praksa ogrožata dosego tega cilja, permanentno slabita družbenoekonomski položaj učitelja, in skrajni čas je, da dejstva resno ocenimo, če nečemo, da bo malodušje nevarno ogrozilo doseganje ciljev v kvaliteti vzgoje in izobraževanja. Prav v času zaostrenih razvojnih trenutkov naše družbe bi morali, kljub omejenosti materialnih osnov, vsestransko družbeno in materialno spodbujati pedagoške delavce k večji ustvarjalnosti in osebni zavzetosti za nove vsebine, odnose in organizacijo vzgojno-izobraževalnega dela.

Med številna protislovja, ki so značilna za sedanji družbeni trenutek preobrazbe vzgoje in izobraževanja sodi tudi različen odnos učiteljev, mladine, delavcev in staršev do načrtovanih vsebinskih in organizacijskih sprememb v sistemu vzgoje in izobraževanja. Na eni strani se pojavljajo težnje po ohranjanju

ali vračanju k starem, na drugi strani pa zagnanost za doseganje reformnih ciljev, za kritično preverjanje že doseženega, za dopolnjevanje izpeljav reforme, ob vztrajanju na njenih temeljnih izhodiščih. To stanje moramo ustvarjalno presežati z odgovornejšim in doslednejšim odnosom vseh dejavnikov odgovornih za reformo.

Posamezne razprave in ocene žal še izzvenijo tako, kot da je reforma izobraževanja »linija poklicnih reformatorjev« in ne v Zvezi komunistov sprejeta in družbeno dogovorjena razvojna usmeritev. Rezultati spremljanja uresničevanja srednjega usmerjenega izobraževanja potrjujejo, da z reformo nismo zgrešili glavnih ciljev, tu so že prve izkušnje, mnogo je dobrega, nekaj tudi slabega, kar pa ne bo tako težko popraviti.

Tudi visoko šolstvo stopa po poti reforme. Te besede so bile moto razprav na nedavnem posvetu »Univerza v združenem delu«, na katerem je bila predstavljena tudi vsa širina in zahtevnost nadaljnjega procesa preobrazbe vzgoje in izobraževanja, v katerega se začinja neposredno vključevati tudi visoko šolstvo. Delavci v visokem šolstvu so že doslej pokazali veliko raven odgovornosti, zlasti pri oblikovanju strokovnih rešitev za preobrazbo nižjih stopenj vzgoje in izobraževanja, sedaj pa se njihova odgovornost še povečuje, saj od preobrazbe visokega šolstva pričakujemo, da bo v večji meri kot doslej motor razvijanja in širjenja najvišjih dosežkov človekovega duha in znanja, ter s tem tudi močnejši pobudnik in dejavnik v kvalitetnem družbenem razvoju ter v razvoju vsakega delavca, delovnega človeka in občana. Vendar tudi za preobrazbo visokega šolstva velja, da bo ostala le na pol poti, če je ne bo spremljala širša družbena preobrazba, resnično uveljavljanje odnosov združenega dela, odnosov svobodne menjave dela. Tako razumljeni preobrazbeni procesi pa terjajo izostreno odgovornost vseh delov združenega dela, družbenopolitičnih in družbenih organizacij, strokovnih in drugih organov, zlasti pa seveda delavcev v visokem šolstvu ter študentov kot neposrednih nosilcev vzgojnoizobraževalnega in raziskovalnega dela.

Z nagradami in priznanji Staneta Žagarja, ki jih danes podeljujemo, dajemo priznanje vsem učiteljem in vzgojiteljem za njihovo delo, posebej pa poudarjamo tiste dosežke, ki bodo za zgled in spodbudo pri spreminjanju podobe šole in našega izobraževalnega sistema.

Stenska preproga: Motiv s Kvarnerskega zaliva (1899—1908, Ljubljana), Kranjski Zavod za umetniško tkanje — z razstave Secesija na Slovenskem

dogodki
novosti

FRANC ŠETINC

Bolj kot verni učitelji
so nevarni tisti,
ki ne
privzgjajajo vrednot

... Šola je znanstveno-marksistično usmerjena po svoji metodi dela, zato je razumljiva zahteva, naj bo vsak učitelj sposoben vzgajati skladno z znanstvenimi spoznanji. Nihče ne more pedagoškemu delavcu izbristati njegove intimne vernosti, če jo ima, tega nihče tudi ne namerava na silo storiti. Nasprotje je drugje: kako daleč sega učiteljeva verska intimnost. Ali je to njegova osebna potreba, ki mu pomeni globlji smisel življenja, ali pa je to njegovo bojno gesto, ki ga poskuša projicirati skozi vsebino vzgoje, da bi privzgjajal otrokom klerikalistični duh in protisocialistično prepričanje. Verska intima pa ne izključuje pripadnosti socializmu in socialističnemu samoupravljanju, ker se te ne meri z merili teizma ali ateizma. Vprašanje je le, če je učitelj sposoben objektivno in prepričljivo ter znanstveno razpravljati o vsem, tudi o religiji kot objektivnem družbenem pojavu, torej historično-materialistično, kot pravi dr. Boris Majer, ne da bi kršil globoko demokratično naravo marksističnega kritičnega mišljenja in znanstvenosti pouka. Zato je prav, da vsakdo, ki se odloči za pedagoški poklic, dobro premisli in dožene, če ne bo sam sebi ovira pri tem odgovornem in občutljivem delu in se ne bo onesrečil zaradi intimne pripadnosti. Tudi to je ustavno zagotovljena svoboda, svoboda izbire poklica, da bi ustavno svobodno izrabljali za mobilizacijo sil, ki bi preusmerile vzgojo v nedemokratične tokove, kakršni so bili že v zgodovini, in nazadnje ogrozile otroku svobodni razvoj, ne bi pa zagotavljale resnično na znanstvenih dognanjih temelječega pouka in vzgoje kritičnega in ustvarjalnega mišljenja, da bi mladi lahko samostojno zaživeli skladno z lastnim filozofskim prepričanjem, ki jim ga je uspelo razviti skozi učenje in razmišljanje — seveda tudi pod vplivom staršev — in je v njih notranje pristno dozorelo.

V programu Zveze komunistov Jugoslavije je zapisano, da se moramo komunisti boriti proti verskim in podobnim zablodam, pri čemer so predvsem mišljenja zlorabe religije, zlasti v politične namene. To ne pomeni boja proti religiji, ampak proti vsemu, kar pasivizira človeka v odnosu do družbenih problemov ali ga celo obrača proti napredku.

Največ pojavov sektaštvu imam tam, kjer gre za tako imenovani vulgarni ateizem, za neustvarjalni marksizem. Predvsem se moramo znebiti zakoreninjenih navad, da bi šablonsko enačili klerikalizem in sektaštvu. Klerikalizem ima drugačen izvor, je v bistvu boj za oblast. Pri sektaštvu pa gre za nerazumevanje vloge zveze komunistov, kolikor ne gre za etatični, dogmatski pogled na družbo.

Ko iščemo iz položaja, da komunisti nismo borci za razširjanje ateizma, ampak predvsem borci za spreminjanje družbenih razmer, ki so enako v korist religioznim in nereligioznim, je sektaštvo škodljivo, še posebej, če bi ga posamezniki uporabljali kot orožje, ki naj nadomešča ideološki boj, da bi s tem marsikdaj prekrili svojo premajhno usposobljenost, neznanje, lagodnost, nedelavnost, indiferentnost itd. Reči moram, da je indiferentnost na šolah mnogo bolj nevarna kot navzočnost tega ali onega vernega, pa sicer dobrega učitelja. Verni učitelji pravzaprav niso problem v naši družbi. V povojnem času smo jih imeli kar precej in jih nismo nikoli preganjali, pač pa smo ocenjevali njihovo delo, njihovo socialistično usmerjenost. Vzgojili so cele rodove dobrih, zavzetih in uspešnih horcev za socialistično samoupravljanje. Mnogo bolj nevarno je, če so na šolah učitelji, ki ne privzgjajajo učenecem nobenih vrednot, ki dopuščajo nesocialistično, nesamoupravno prakso na šoli in v okolici. To pa so lahko eni in drugi, tisti posamični verujoči ali neverujoči učitelji. To je slabše, kot če učitelj odkrito pokaže na svojo vernost, ki pa ga ne sme ovirati pri socialistični vzgoji, pri kateri uresničuje smotre socialistične šole. Pred očmi je treba imeti vlogo kolektivna kot celote, ki mora biti dobro organizirana, politično razgibana, da osnovna organizacija ZK v njem ni zapra vase, da sprejema marksizem kot živo idejo in prakso, da jo nenehno bogati s svojo ustvarjalnostjo, da je ustvarjeno ozračje za ustvarjalno razpravo in izmenjavo pogledov na stroko in pedagoško prakso.

Delo, sobotna priloga, št. 3, 1984

Denarja ni — denar je!

Potreb izobraževanja ni mogoče ločiti od gospodarstva

Gmotni položaj vzgoje in izobraževanja se slabša. Osebnih dohodkov prosvetnih delavcev zaostajajo za osebnimi dohodki delavcev v gospodarstvu. Kje najti denar za izboljšanje stanja? Na to vprašanje iščejo odgovor tako delavci na šolah in vzgojno-varstvenih organizacijah kot v samoupravnih interesnih skupnostih in ustreznih družbenih organizacijah. Kakšni bodo sadovi, to pa še ni znano.

Po podatkih Zavoda SRS za planiranje je delež sredstev za izobraževanje v družbenem proizvodu od leta 1978 do leta 1982 upadel: pri usmerjenem izobraževanju od 1,64 na 1,42, pri osnovnem izobraževanju od 2,94 na 2,31 — skupaj torej od 4,58 na 3,73.

Povprečni bruto osebni dohodki na zaposlenega so znašali v osnovnem šolstvu v primerjavi z gospodarstvom (če gospodarstvo označimo z indeksom 100) v letu 1979 118, v letu 1982 pa le 110; v srednjem šolstvu je ta indeks upadel v teh letih od 138 na 132; v visokem šolstvu je ostal vsa ta leta okoli 150. Če pa primerjamo osebne dohodke v šolstvu z osebnimi dohodki zaposlenih v gospodarstvu z enako izobrazbeno ali kvalifikacijsko stopnjo, je podoba šolstva bistveno slabša: osebni dohodki osnovnošolskih učiteljev so znašali v letu 1979 le 86, v letu 1982 pa le 79 odstotke povprečja v gospodarstvu; osebni dohodki srednješolskih učiteljev so znašali leta 1979 94%, leta 1982 pa le 90% povprečja v gospodarstvu; tudi osebni dohodki višješolskih in visokošolskih učiteljev v teh letih niso dosegli več kot 93% povprečnega osebnega dohodka delavcev iste ravni v gospodarstvu.

Ko je Svet za vzgojo in izobraževanje pri predsedstvu RK SZDL v novem sestavu pod vodstvom Mira Jančigaja 22. 3. 1984 obravnaval te in druge podatke o stanju na področju vzgoje in izobraževanja, je ocenil današnje gnotne razmere kot kritične. Slabšanje gmotnega položaja prizadeva že same temeljne reforme in kakovost vzgojno-izobraževalnega dela, slabo vpliva na delovno razpoloženje med učitelji in vzgojitelji. S takim stanjem se ne moremo sprijazniti, niti ne smemo dopustiti, da bi se razmere še poslabšale.

Člani Sveta za vzgojo in izobraževanje so bili v svojih zahtevah zelo odločni: ni mogoče pristajati na izgovore izvršilnih organov, češ da denarja ni in da zato ni mogoče nič ukreniti! Ni odlašljivo stališče tistih, ki kažejo s prstom le na notranje rezerve v

šolstvu, saj je le-teh bore malo. Ni se mogoče sprijazniti s primanjkljaji v blagajnah samoupravnih interesnih skupnosti (teh je trenutno za okoli 50 starih milijard za usmerjeno izobraževanje in vzgojno-varstveno dejavnost pa najbrže ne dosti manj); potrebno je najti denar, da se bodo osebni dohodki prosvetnih delavcev uskladili z inflacijo in z osebnimi dohodki delavcev v gospodarstvu. Ni mogoče obravnavati peregga stanja le na posameznih področjih vzgoje in izobraževanja; zbrati je treba potrebne podatke za vsa področja in ravni vzgoje in izobraževanja od vrtec do visokih šol. S temi podatki in kritično oceno stanja bo Svet za vzgojo in izobraževanje po republiški konferenci SZDL seznanil Skupščino SR Slovenije, da bo našla ustrezne rešitve, pa čeprav bo treba spremeniti kako postavko v resoluciji o družbeno-gospodarskem razvoju republike v letu 1984.

Prav tako odločno bo treba postaviti zahtevo nekaterim občinskim skupščinam, kjer osebni dohodki prosvetnih delavcev kritično zaostajajo, čeprav gnotne razmere teh občin niso posebno kritične. Ni mogoče dopustiti, da bi se osebni dohodki prosvetnih delavcev — ob približno enakem

delu — med posameznimi nami ali posebnimi izobraževalnimi skupnostmi bistveno kovali.

Svet za vzgojo in izobraževanje bo sprožil postopek za splošno ceno — za ozdravitev zdajšnjega stanja. To ne zahtevajo le potrebe vzgoje in izobraževanja, to zahteva prihodnost celotnega združenega dela in še posebej našega gospodarstva.

O tem, kako utemeljeno take odločne zahteve, se bomo zmeraj na novo prepričevali. Medtem ko nas z ustreznimi nenehno prepričujejo, da ni denarja za vzgojo in izobraževanje, niti za kritje razlike med osebimi dohodki in letošnjo inflacijo, so se po podatkih Zveznega izvršnega sveta (Delo, 4. 1984) v letošnjem prvem trojsežju prihodki zveznega, republiških in pokrajinskih proračunov povečali za 64%, občinskih pa za 43%! In sklep, ki ga je na podlagi izrekel predstavnik Zveznega izvršnega sveta: kršno porabo bo treba zmanjšati. Po tej logiki bo v okviru splošne in skupne porabe nekdo še prej lagodno trošil družbeni denar, drugi pa bo prišel na ško palico!

JOŽE VALENTINČIČ

Več znanja za boljšo šolo

S seje Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo

O tem, da je treba v izobraževanju pedagoških delavcev pri nas marsikaj spremeniti, razpravljamo že kar precej časa. Gesla, da brez sodobno pedagoško-metodično in strokovno usposobljenega pedagoškega delavca tudi šolske reforme ne more biti in da je prav prenova pedagoškega šolstva temelj, na katerem bi morali začeti prenavljati, se navezadnje zmeraj izkažejo kot resnična.

Tudi na Republiškem komiteju za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo so bila vprašanja o oblikovanju sistema izobraževanja pedagoških delavcev že večkrat na sporedu, nazadnje na seji, letošnjega 27. marca.

Pri oblikovanju programskih zasnov za to področje ni bilo težav, ugotavljajo na komiteju, saj so v strokovnih svetih, kjer so se zasnove oblikovale, upoštevali stališča, sprejeta na Republiškem komiteju za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo, v Republiškem družbenem svetu za vzgojo in izobraževanje in v Izobraževalni skupnosti Slovenije. Zapleta pa se ob oblikovanju osnutkov programov, kjer se spet kaže, da nekatera sporna vprašanja, ki so se pojavljala takoj ob začetku reforme, še niso dokončno pojasnjena. Še zmeraj so žive želje po dvotirnosti v izobraževanju učitelja za osnovno in srednjo šolo za pouk istega predmeta ali predmetnega področja, dvomi se porajajo ob vprašanju, ali usposobiti učitelja

za en predmet ali za dva. Priprava osnutkov novih programov ne poteka usklajeno niti med pedagoškimi akademijami in ustreznimi fakultetami, visokimi šolami in umetniškimi akademijami, pa tudi ne med različnimi posebnimi izobraževalnimi skupnostmi. Sporna ostajajo razmerja med pedagoško-andragoškim in drugimi strokovnimi znanji v izobraževanju učiteljev. Kot posebno vprašanje navajajo pouk družbeno-moralne vzgoje, o katerem na komiteju še zmeraj menijo, da za ta predmet ni treba oblikovati posebnega profila učitelja, ker pač ni »klasičen« in bi moral biti torej vsak učitelj usposobljen za vzgojno-izobraževalno delo na tem področju. Kar zadeva razmerje med prvo in drugo stroko v dvopredmetnem usposabljanju učiteljev, se zavzemajo za enakovrednost obeh predmetov.

Kritične pripombe prihajajo tudi iz šol: učitelji se boje, da bi bila v novem izobraževalnem sistemu preveč zastopljena vzgoja na račun izobraževanja, opozarjajo pa tudi na težave, ki nastajajo pri praktičnem usposabljanju prihodnjih učiteljev: razmisli bi treba o možnostih za tako delo, o hospitacijskih šolah, kjer bi se pedagoško delo ustvarjalno oblikovalo in hkrati preskušalo. Razpravljani torej še ni konec, kopico nerешenih zadev pa bodo usklajevali nazadnje še v Izobraževalni skupnosti Slovenije.

Ugotavljali so, da se v razpravljanju o perečih vprašanjih pedagoškega šolstva še zmeraj kažejo na eni strani tradicionalne želje ustanov, na drugi pa skrb učiteljev in vzgojiteljev po čim boljših vsebinskih rešitvah. Strinjajo se, da bi morali zadeve bolje preučiti in ohraniti tudi to, kar je bilo v starem sistemu dobro, predvsem pa s strpnostjo in razumevanjem uveljavljati tudi sodobne težnje. Kljub temu pa pristojni organi posebnih izobraževalnih skupnosti še niso na novo oblikovali stalščev do teh vprašanj in razčlenili novih dodatnih utemeljitev, ki bi lahko vplivale na morebitno spremembo tistih stalščev, ki jih je komitej sprejel.

Kdaj po novem?

Kakšno izobrazbo imajo vzgojitelji in kako so usposobljeni

za delo učitelji osnovnih šol in predmetov skupne vzgojno-izobraževalne osnove? O tem govori informacija, ki so jo pripravili na komiteju ob pripravi na uvajanje novih vzgojno-izobraževalnih programov za izobraževanje pedagoških delavcev: tako izobraževanje naj bi uvedli za učitelje leta 1990, do takrat pa bi morali temeljito pretehtati možnosti za izpeljavo tega načrta. Podatki o zaposlenosti in strokovni usposobljenosti naj bi pomagali tudi pri načrtovanju mreže pedagoškega šolstva v naslednjem srednjeročnem obdobju.

Zanimiva je ugotovitev, da že zdaj v večini strok izobražujemo več diplomantov kot pa je delovnih mest v šolah, zato prehod na višješolsko izobraževanje vzgojiteljev in visokošolski študij učiteljev razrednega in predmetnega pouka ne bi povzročil težav in bi nove programe lahko uvedli že v letu 1984/85. Primanjkovalo bi le učiteljev za matematiko, fiziko in glasbeno vzgojo.

Podatki, ki so v informaciji, so bili zbrani v letu 1982/83, pošiljali pa so jih šole ob svojih zahtevkah za verifikacijo in vpis v razvid. Zato se je do zdaj najbrž že marsikaj spremenilo, v srednjih šolah predvsem zaradi zahtev 226. člena Zakona o usmerjenem izobraževanju, po katerem si morajo vsi učitelji pridobiti manjkajočo stopnjo izobrazbe.

Od 13.150 učiteljev, kolikor jih je zaposlenih v osnovnih šolah, si jih je od leta 1980/81 pridobilo ustrezno izobrazbo 5 odstotkov, leta 1983 jih ni imelo primerne izobrazbe le še 9 odstotkov. Največ učiteljev brez primerne izobrazbe je v podaljšanem bivanju (20%), sledijo učitelji na predmetni stopnji (13%), najmanj takih pa je na razredni stopnji pouka (4%).

Predmete skupne vzgojno-izobraževalne osnove je poučevalo lani 3533 učiteljev, in sicer 6 odstotkov s srednjo, 11 odstotkov z višjo in 83 odstotkov z visoko izobrazbo. Med učitelji z visoko in ustrezno izobrazbo so na prvem mestu tisti, ki poučujejo angleščino, na zadnjem pa učitelji obrambe in zaščite. Pedagoško-andragoško izobrazbo ima 84% učiteljev, zadnja mesta so zasedli tisti, ki poučujejo obrambo in zaščito, učitelji osnovne tehnike in proizvodnje, li-

ziže, zdravstvene vzgoje in tematike.

Strokovni izpit si je pridobil 79 odstotkov učiteljev — od najmanj učiteljev obrambe in zaščite, tehnike in proizvodnje, zdravstvene vzgoje, matematike in samoupravljanja s tem marksizma.

Do letošnjega 8. marca bi morale pridobiti ustrezno izobrazbo varuhinje v vrteh, saj leta 1983 od 2700 več kot polovica ni imela take izobrazbe. Podatki kažejo, da se je število ruhinj v vrteh od leta 1980 povečalo, v letu 1983 pa se je zmanjšalo za 10%. Vzgojno-varstvene organizacije so namreč začele sprejemati ruhinje tedaj, ko je število vrteev naglo naraščalo, v zadnjih letih pa se povečuje število vzgojiteljic, ki ne dobe ustrezne poslitve. In čeprav je v vrteh približno 100 varuhinj, ki opozorijo na več kot deset let, si moralo do letošnjega 8. marca pridobiti ustrezno izobrazbo 1300 varuhinj. Na komiteju je nastal predlog, naj bi namesto zaposlili vzgojiteljice, postavili sindikata pa je na opozorilo, da bi utegnili biti tako ogrožena socialna varnost številnih mladih družin. Najbrž bi morali preveriti, kakšne možnosti so imele varuhinje v svetu delovnih organizacijah za izobraževanje ob delu in upoštevati tudi to, da nekaj rednega študija zanje sploh ni bilo.

Ob takih in drugačnih zahtevah kadrov bo najbrž še precej zapletov, utemeljenih neuteemeljenih dokazovanj, kot ne bo malo težav tudi uvajanju novih programov izobraževanja pedagoških delavcev, ko se bo spet zaostajalo zahteva po premišljeno oblikovani šolski mreži: taki, ki upoštevata poleg kadrovskih potreb tudi druge okoliščine šolske vzgojno-izobraževalne osnove. O tem, kako se bodo uvajali novi programi, se bodo pogovarjali v posebni izobraževalni skupnosti za pedagoško usmeritev in Izobraževalni skupnosti Slovenije, kjer bo še naprej usklajevali mnenja ob odločitvah upoštevati možnosti za uresničevanje novih programov.

MARJANA KUNEJ

SLOVENSKI IN ITALIJANSKI DIJAKI ZA MIR IN NAPREDEK ČLOVEŠTVA

Slovenski in italijanski dijaki višjih srednjih šol v Trstu so letošnjega 3. marca priredili manifestacijo za mir. Zbrali so se v eni izmed kinematografskih dvoran v središču mesta, kjer so si najprej ogledali film »Hirošima naslednjega dne«. Pričevanje o jedrski katastrofi je naredilo močan vtis na mlade gledalce, zato so tisti, ki so morali po filmu spregovoriti o miru, imeli prav težko nalogo.

Zbranim dijakom so spregovorili članica nadzornega odbora za samoupravni referendum o evroraketah v Comisu in ravnateljica italjskega observatorija Margherita Hack, duhovnik Mario V. a, ki zelo skrbi za narokomanc, slovenski književnik in kulturni delavec Ciril Zlobec in

predsednik Italijanskega združenja za mednarodni razvoj Constantino Giorgietti.

Znanstvenica, duhovnik in pesnik so vsak po svoje spodbujali mladostnike za mir in mednarodno sodelovanje. Pesnik Ciril Zlobec je govoril o odnosu Slovencev do miru in razorožitve, ki bolj kot v delitvi sveta na Vzhod in Zahod vidijo nevarnost v narasčajočem prepadu med Severom in Jugom, med revnimi in bogatimi. Svoj govor je končal z optimizmom, ker trdno zaupa v človeka, v kulturo medčloveških odnosov in sožitja med narodi. S Cankarjevimi besedami je zatrdil, da je boj Slovencev v Trstu kulturni boj, zato morajo mladi v mestu najti skupen jezik in tako sožitje, ki bo vodilo k miru. Ne

moremo govoriti o svetovnem miru, če tega ne znamo ustvariti tam, kjer živimo.

Govornikom so se pridružili tudi dijaki. Največ odobravanja je požela italijanska dijakinja, ki je svoje besede namenila razmeram v Trstu: Mir se začne pri sožitju doma, edina razlika med Slovenci in Italijani je v jeziku. Ta enotna manifestacija slovenskih in italijanskih dijakov je spet dokazala, da si mladi želijo mirnega sožitja povsod — tudi v Trstu, kjer so nekaj potekale manifestacije proti dvojezičnosti. Slovenci v Italiji z optimizmom gledamo v prihodnost, saj je čedalje več državljanov italijanske narodnosti, ki podpirajo pravičen boj slovenske manjšine.

MARKO PAULIN

Žagarjeve nagrade in priznanja za leto 1984

Sredi nenehnega hitenja in pehanja, ki sta značilna za sodobno življenje, najdemo le redko čas za lepo misel, za hvaležnost in besedo priznanja tistim med nami, ki so bolj zaslužni in dosegajo v svojem pedagoškem delu nadpovprečne uspehe...

Tak svečan dan je bil petek, 23. marca t. l., ko so bile v okrogli dvorani Cankarjevega doma v Ljubljani podeljene Žagarjeve nagrade in priznanja za leto 1984. Globoka simbolika je v tem vsakoletnem slovenskem srečanju, je poudaril v nagovoru predsednik odbora za Žagarjeve nagrade in priznanja Ivan Godec. Nič kaj širokosrčna odločila pravilnika zožujejo krog vsakoletnih nagradencev na sedem in število priznanj na tri kandidate. Predlaganih jih je vsako leto precej več: letos je bilo npr. 37 predlogov za nagrade in 13 za priznanja. Krog prosvetnih delavcev, ki bi zaradi predanega in uspešnega dela za celotno svojo pedagoško in družbeno dejavnost zaslužili tako priznanje, pa je neprimerno širši.

Z vsakoletnimi Žagarjevimi nagradami in priznanji dajemo zato priznanje ne le izbranim, marveč tudi vsem učiteljem in vzgojiteljem, vsemu pedagoškemu delu, je sklenil svoj uvodni govor Murjan Jelen, član predsedstva RK SZDL Slovenije.

V zlato knjigo Žagarjevih nagradencev so bili letos k dosedanjim 134 pedagoškim delavcem vpisani:

● **Dr. JOŠKO BUDIN**, rojen 13. 6. 1928, redni profesor na Fakulteti za elektrotehniko Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani.

● **BORIS FELDIN**, rojen 21. 11. 1926, upokojeni učitelj in družbenopolitični delavec.

● **LOJZE GOBEC**, rojen 16. 6. 1933, ravnatelj Osnovne šole Vuzenica.

● **JUSTI KAVŠEK**, rojena 4. 3. 1928, ravnateljica Vzgojno-ovrštvene organizacije Stari Vodmat v Ljubljani.

● **JANEZ KUCHAR**, rojen leta 1911, skladatelj, dirigent in pedagog.

● **IVAN ŠTALEC**, rojen 23. 12. 1910, upokojeni profesor

matematike in fizike na I. gimnaziji v Ljubljani.

● **Dr. BRANKO VESEL**, rojen 29. 8. 1928, upokojeni redni profesor Biotehniške fakultete Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani.

Zagarjeva priznanja pa so prejeli:

● **Osnovna šola dr. Janeza Mencingerja, Bohinjska Bistrica.**

● **Osnovna šola Slavko Šlander, Prebold in**

● **Zavod za delovno usposabljanje mladine v Črni na Koroskem.**

Ko se je v imenu nagradencev 73-letni Janez Kuhar zahvalil za priznanja, je poudaril: »Svojega dela še nismo končali — še naprej si bomo prizadevali za dvig šolstva in kulture!«

Taki so Žagarjevi nagradenci!

v Vuzenici. Šola, ki jo vodi, pa je vraščena v svoje okolje in se odlikuje po humanih in samoupravnih odnosih.

JUSTI KAVŠEK je začela delo leta 1947 v Domu igre in dela Prule. V dvajsetih letih svojega neposrednega vzgojnega dela je bila odgovorna tudi za nastope učenk vzgojiteljske šole v Ljubljani; v njeni vzgojno-ovrštveni organizaciji pa so hospitirale tudi vzgojiteljice iz vse Slovenije. To so bila leta, ko se ni bilo ne priročnikov ne učbenikov in tudi ne drugih vzgojnih pripomočkov, ko je bila imenovana med tistimi, ki so orali ledino na tem področju.

Leta 1967 je bila imenovana za ravnateljico Vzgojno-ovrštvenega zavoda Stari Vodmat (v izgradnji). V naslednjih letih je ostala zvesta svoji usmeritvi in še naprej prispevala k odpiranju novih vidikov vzgoje in varstva otrok. Poleg tega je bila vsa leta aktivna družbena delavka. Sledi njenega dela najdemo v krajevni skupnosti Prule, v občini Ljubljana Center, v mestu Ljubljana, v Društvu prijateljev mladine, v Skupnosti otroškega varstva, v SZDL in Zvezi sindikatov. Vse to delo uspešno povezuje s stroko, kateri je posvetila svoje srce in vse svoje moči.

JANEZ KUCHAR je že več kot pol stoletja zavzet in aktiven pedagoški in kulturni delavec. Ze iz otroških let in na ljubljanskem učiteljskem se je posvečal glasbi. Ob rednem delu na Osnovni šoli v Razkrižju je našel čas še za delo na glasbeni šoli v Ljutomeru in vodil mladinski zbor glasbene šole ter moški in mešani zbor v Razkrižju.

V delo Osvobodilne fronte se je vključil kot aktivist, pozneje pa v enote NOV. V teh prelomnih časih mu je bila glasbena ustvarjalnost pomembno orodje narodnega boja. Kdo ne pozna njegovih skladb: Tonček je prišel, torbico nosil, Jutri gremo v napad idr.

Uspešno povojno delo, ki ga je opravil, je težko na kratko orisati. Še danes so mu hvaležni tisti, ki so bili nekoč v njegovih šolskih pevskih zborih, harmonikarskih skupinah. Marsikateremu Slovincu je pokazal pot v zakladnico naše glasbene umetnosti. Več kot 300 raznih skladb pa pomeni velik ustvarjalni prispevek h glasbeni kulturi slovenskega naroda.

IVAN ŠTALEC je ime, ki je na področju srednješolske matematike v Sloveniji pustilo desetletjih po vojni neizbrisno sled. Dolga leta je bil eden najboljših srednješolskih učiteljev matematike, vzoren metodik in brezhiben organizator dela v razredni skupnosti. Razvijal je metodiko matematičnega pouka ter svoje bogate izkušnje posredoval kolegom in bodočim študentom matematike in tehnike.

Je pisec mnogih učbenikov in drugih pripomočkov, za matematiko; brez njegovega obsežnega bibliografskega opusa iz srednješolske matematike bi bila

le-ta revnejša za številna nepogrešljiva dela, učenci srednjih šol pa brez kakovostnih učbenikov in zbirk.

Tudi kot mentor nadarjenih mladih matematikov je opravil veliko delo. Na matematičnih tekmovanjih so se njegovi učenci uvrstili vedno med najboljše. Tako je vzgojil mnogo mladih matematikov, ki danes nadaljujejo njegovo pedagoško delo ali pa so priznani strokovnjaki na drugih področjih. Prav za bogato pedagoško in mentorsko delo in kot avtor mnogih matematičnih učbenikov in zbirk je prejel tudi Zagarjevo nagrado.

Dr. BRANKO VESEL je pionir na področju metodike biološkega izobraževanja na Slovenskem. Njegovo aktivno sodelovanje v NOB in številne odgovorne funkcije pri nastajanju novega šolskega sistema po vojni so ga privedle pozneje k zahtevnemu in odgovornemu preoblikovanju pouka biologije na šolah iz klasičnih in statičnih metod v aktivno in ustvarjalno sodelovanje učencev z učiteljem. To je odmak od katedre, krede in fotografije k učilnici kot laboratoriju in razvojni delavnici kot pomočniku za razumevanje nastanka življenja in njegovega razvoja. Kot predstojnik katedre za metodiko biološkega izobraževanja in kot nosilec pedagoške smeri študija biologije je v tem duhu vzgajal in usposabljal številne rodove učiteljev biologije. Enako zavzeto se je posvetil tudi tistim, ki so svoje znanje na tem področju izpopolnjevali.

Pomembno je njegovo sodelovanje pri pripravi sodobnih učnih načrtov in učbenikov za biologijo, saj je kot avtor, recenzent ali konzulent vrste učbenikov odločilno vplival na sodobno zasnovano učbenikov za biologijo. Izredno dejaven je bil tudi v organih Biotehniške fakultete in univerze, dolga leta tudi aktiven član Strokovnega sveta SRS za vzgojo in izobraževanje. Njegovo obsežno in temeljito delo je pomembno prispevalo k vsebinski in idejni preobrazbi pouka biologije v naši šoli.

OSNOVNA ŠOLA DR. JANEZA MENCINGERJA V BOHINJSKI BISTRICI je ena tistih šol, ki je presegla okvir navadne in tudi celodnevne šole in prerasla v pravo šolo za življenje, šolo, ki postaja nepogrešljiv in sestavni dejavnik kraja, šola samoupravljanja in vzornik medsebojnih odnosov. Ob prehodu v celodnevno organizacijo je imela šola vse prej kot ugodne možnosti.

Z zavzetim delom so morali učenci in učitelji potrditi sami sebe in si ustvariti položaj, ki jim ga danes vsi priznavajo. Zavidljivim učnim uspehom je šola iz leta v leto dodajala nove vzgojne in delovne uspehe. To je dosegla s prilagojenim poukom kmetijstva, s pionirsko zadrugo, s šolsko trgovino in hranilnico, s športnimi in kulturnimi dejavnostmi pa tudi z neposrednim vključevanjem v turistično življenje kraja.

Za našete vzgojne, izobraževalne in druge delovne uspehe je prejela šola številna priznanja od krajevnega do zveznega merila, kar samo potrjuje, da zasluži tudi priznanje Staneta Žagarja.

OSNOVNA ŠOLA SLAVKO ŠLANDER V PREBOLDU prejme Žagarjevo priznanje za podružbljanje vzgoje in izobraževanja, sodelovanje s proizvodnimi ozidi, za politehnično usmeritev vzgojno-izobraževalnega dela ter za uspešno posredovanje svojih dosežkov drugim vzgojno-izobraževalnim organizacijam. Bila je med prvimi šolami v Sloveniji, ki so pričele uvajati celodnevno obliko. Še pred izidom smernic za izvajanje novega programa življenja in dela osnovne šole je navezala tesne stike z organizacijami združenega dela v kraju. Proizvodno delo in tehnični pouk učencev so prenesli v tekstilno tovarno TT Prebold in v Tovarno konfekcije MIK Prebold, mentorji iz obeh teh organizacij pa vodijo tudi številne krožke proizvodno-tehnične vsebine. Tehnični pouk in delovna vzgoja se prepletata s poklicnim usmerjanjem učencev, ki se številne kot prej odločajo za proizvodne usmeritve. Delovna skupnost šole ima zaslugo, da je tudi v drugih šolah hitreje stekel proces podružbljanja in povezovanja z gospodarstvom.

Učenci šole organizirano in samoiniciativno sodelujejo v šolski skupnosti pri načrtovanju življenja in dela šole in pri izvajanju skupnih nalog v kraju. Šola ustvarjalno sodeluje s kulturnimi, športnimi in drugimi društvenimi ter političnimi organizacijami in krajevno skupnostjo, pa tudi z Zavodom SRS za šolstvo pri širjenju izkušenj iz proizvodnega in družbenopolitičnega dela ter pri uresničevanju politehničnega izobraževanja in vzgoje.

ZAVOD ZA DELOVNO USPOSABLJANJE MLADINE V ČRNI NA KOROSKEM prejme Žagarjevo priznanje za svojo bogato dejavnost na področju usposabljanja srednje duševno prizadetih otrok in mladine pri nas. Od ustanovitve leta 1968 je bil odločen dejavnik na področju usposabljanja srednje duševno prizadetih otrok in mladostnikov v Sloveniji. S sorodnimi organizacijami in nastajajočimi oddelki za delovno usposabljanje pri osnovnih šolah s prilagojenim programom je oral ledino pri razvijanju posebnih metod in oblik dela ter novih organizacijskih rešitev pri usposabljanju te mladine. Posebno izvirne, strokovno utemeljene in humane so rešitve pri domski vzgoji te mladine; pomemben pa je tudi prispevek tega zavoda k teoriji delovnega usposabljanja.

Izvirno so razvili tako imenovani družinski sistem vzgoje in dela, ki zagotavlja vsakemu gojencu občutek varnosti, topline in intimnosti, kar daje več kot pričakovane vzgojne uspehe. Zavod je razvil več oblik za vključevanje gojencev v okolje in postal sestavni in nepogrešljivi del tega okolja. S tem pa je opravil še eno poslanstvo: razvil je spodbuden in stvaren odnos širšega kroga ljudi do prizadetih oseb. Ena izmed zadnjih dosežkov zavoda pa je ustanovitev delavnic pod posebnimi pogoji z vključenim domskim varstvom.

Dobitnikom Žagarjevih nagrad in priznanj čestitamo in jim želimo še veliko nadaljnjih uspehov pri pedagoškem in družbenem delu!

Gradivo pripravil za objavo

JOŽE VALENTINČIČ

dogodki
novosti

Dr. Joško Budin

Boris Feldin

Lojze Gobec

Justi Kavšek

Janez Kuhar

Ivan Štalc

Dr. Branko Vesel

UTEMELJITEV ŽAGARJEVIH NAGRAD IN PRIZNANJ

Dr. JOŠKO BUDIN prejme Žagarjevo nagrado za dolgoletno in plodno znanstveno-raziskovalno ter pedagoško delo. Odlikuje se kot snovalec, organizator in učitelj. Že več kot dvajset let poučuje na Fakulteti za elektrotehniko v Ljubljani, kjer študentje zaradi njegovih izjemnih pedagoških sposobnosti in truda uspešno obvladujejo zelo težavno snov s področja anten in širjenja elektromagnetnega valovanja. Z uspeh dosegla z oddelčno pripravljanimi predavanji, z obravnavo skrbno izbrane in aktualne snovi in odličnimi študijskimi pripomočki. Je tudi utemeljitelj in prvi izvajalec študija na področju anten in širjenja elektromagnetnih valov na več jugoslovanskih visokih šolah.

Dr. Joško Budin ni le uspešen raziskovalec in pedagog, temveč eden izmed vodilnih strokovnjakov v Jugoslaviji, priznan tudi v svetu, ki si je s svojo skromnostjo in predanostjo učiteljskemu poklicu pridobil velik ugled. Zelo zavzeto se je vključil tudi v preobrazbo šolstva, še posebej v snovanje in oblikovanje visokošolskih programov elektrotehnike in v organizacijo visokošolskega študija, kjer je uvedel več novosti.

BORIS FELDIN prejme Žagarjevo nagrado kot dolgoletni prosvetni in družbenopolitični delavec na področju vzgoje in izobraževanja. Več kot dvajset let je v neposrednem pedagoškem delu ustvarjal temelje slovenske prosvete v povojnem obdobju. Opravljal je pionirsko delo pri uvajanju prvih izobraževal-

nih skupnosti kot samoupravnih mehanizmov. Vedno je zagovarjal in si prizadeval za uresničevanje načel in smotrov samoupravne socialistične in idejno angažirane šole. Ves čas se je ukvarjal tudi s problemi mladih, posebno viden pa je njegov prispevek k oblikovanju temeljev samoupravne štipendijske politike. Da imamo v Sloveniji izoblikovan in trden sistem štipendiranja, ki temelji na odgovornosti združenega dela za kadrovske reprodukcije in da je šolanje omogočeno vsem, ki imajo za to nagljenja in sposobnosti, pa bi se brez štipendij težko šolali, je tudi njegova zasluga.

LOJZE GOBEC prejme Žagarjevo nagrado za svoje izredno uspešno pedagoško delo pri razvijanju pionirskega združenstva in sodelovanja med mladimi rojaki iz Slovenije, Koroške in Porabja.

Veliko je prispeval k uresničevanju delovne, politehnične in družbeno-gospodarske vzgoje ter k podružbljanju celotnega življenja in dela šole. Svoje bogate izkušnje na tem področju je strnil v knjigi Prvo srečanje pionirjev združnikov Slovenije in posvetil o mestu in vlogi pionirske zadruge v vzgojno-izobraževalnem delu osnovne šole.

Izjemno je njegov prispevek k organiziranju sodelovanja mladih rojakov iz matične domovine in zamejstva na kulturnem področju, saj je doslej že trinajstkrat organiziral tako imenovano koroško likovno kolonijo mladih

poklicno usmerjanje

Zasnova poklicnega usmerjanja (profesionalne orientacije) v socialistični samoupravni družbi 1981 je izdelana na podlagi teorije in prakse poklicnega usmerjanja doma in v svetu (do začetka osemdesetih let 20. stoletja). Izdelana je na podlagi stališč in predlogov številnih organizacij, skupnosti, institucij in strokovnih, znanstvenih in družbenih delavcev. Pri izdelavi zasnove so bile upoštevane tudi naše mednarodne obveznosti, ki smo jih sprejeli z ratifikacijo konvencije o poklicnem usmerjanju in strokovnem usposabljanju in razvijanju človeških virov 1975. Zasnova izhaja iz razvoja družbenopolitičnega življenja in ideološko napredne usmerjenosti, dediščine dozdajšnjega razvoja in želje Zveze združenj za poklicno usmerjanje Jugoslavije in združenj v socialističnih republikah in pokrajinah, da se poklicno usmerjanje razvije na višjo družbeno, strokovno in znanstveno raven, ki bo bolj ustrezala človekovim in družbenim potrebam. Nastala je iz potrebe po boljšem organiziranju in razvijanju dejavnosti poklicnega usmerjanja v naši državi in je dosežek dolgoletnih želja in poskusov, da bi se izdelala posebna, jasna zasnova družbene in strokovne dejavnosti poklicnega usmerjanja.

Cilji zasnove 1981, izraženi v končnem delu uvodnega besedila, so trojni:

1. Predstavitev družbenih opredelitev o poklicnem usmerjanju in poklicnem razvoju kadrov na zdajšnji stopnji tega razvoja. Dozdajšnje opredelitve, še posebno glede poklicnega razvoja, kot se razume v sodobni teoriji in praksi, niso bile dovolj jasne in določne. Poleg tega jih je bilo treba posodobiti.

2. Zasnova naj usmeri nadaljnji razvoj dejavnosti poklicnega usmerjanja ob krepitevi samoupravnih socialističnih odnosov v združenem delu in družbi nasploh. Za razliko od dosedanjih smeri razvoja dejavnosti poklicnega usmerjanja, ki so njeno službo omejevale samo v eno smer — v Zavod oziroma Skupnost za zaposlovanje, izhaja zasnova iz definicije subjekta poklicnega usmerjanja in potrebe, da se razvija povsod tam, kjer je ta subjekt. Gre torej za organiziran sistem (v družbenem in strokovnem pomenu), vezan na subjekt poklicnega razvoja.

3. Zasnova daje podlago za procese dogovarjanja in sporazumevanja družbeno odgovornih za delo in razvoj poklicnega usmerjanja. (Pri tem ne gre za samoupravne podlage, ki so določene z ustavo in zakoni.)

Zasnova 1981 podaja vsebino tega dogovarjanja in sporazumevanja. To vsebino nakazujejo v zasnovi ponujene obveznosti in odgovornosti, naloge vseh dejavnikov, ki so za njeno izpeljavo družbeno in strokovno odgovorni. Temu cilju je namenjeno največ prostora v besedilu zasnove; to je nedvomno novost glede na dosedanje poskuse izdelave zasnove in nalog sodelavcev poklicnega usmerjanja. V naslednjem obdobju bo treba te cilje uresničiti in razviti poklicno usmerjanje na višjo družbeno in strokovno raven. V treh poglavjih besedila zasnove so razčlenjeni in pojasnjeni njeni cilji.

Bistvene sestavine vsebine zasnove 1981 so:

— zasnova poklicnega razvoja s posebnim poudarkom na izbiri poklica;

— zasnova dejavnosti in sistema poklicnega usmerjanja s posebnim poudarkom na znanstveno-metodičnih in idejno-političnih izhodnih točkah;

— enoten program dela v družbeni in strokovni dejavnosti poklicnega usmerjanja, s posebnim poudarkom na njegovih no-

silcih (dejavnih) njihove naloge in odgovornosti;

— zasnova dogovarjanja in sporazumevanja, usklajevanja v dejavnosti poklicnega usmerjanja;

— zasnova organizacije dejavnosti poklicnega usmerjanja, metod sredstev in delovnih postopkov ter usposabljanja kadrov za delo v tej dejavnosti.

Vsebinska zasnova 1981 in njeni cilji so bili nadrobno razčlenjeni na prvem kongresu poklicnega usmerjanja v Jugoslaviji aprila 1982, še posebno v uvodnih referatih, ki lahko pripomorejo k poglobljenemu razumevanju zasnove.

Dejavnost poklicnega usmerjanja v zasnovi 1981 temelji na sodobnem razumevanju poklicnega razvoja kadrov. Poklicni razvoj je opredeljen z genetskih, psihološko-pedagoških in delovno-samoupravnih izhodnih točk, pri čemer je poudarjeno dinamično uglaševanje posameznika s spremembami v svetu dela in izobraževanja. Za ta razvoj so bistvene naprednost, neprekinjenost in stalnost, ki so tudi podlaga dejavnosti poklicnega usmerjanja.

Poklicni razvoj je tudi podlaga in predmet poklicnega usmerjanja. Že zavoljo tega je tudi poklicno usmerjanje napredna, stalna in neprekinjena dejavnost. Iz slednjega so v zasnovi izpeljani sistem, organizacija in program dela v poklicnem usmerjanju. Tako razumljeno poklicno usmerjanje je v medsebojni povezanosti s poklicnim razvojem; je instrument tega razvoja, seveda skupaj z drugimi družbenimi in strokovnimi dejavniki.

Če bi poenostavili te odnose, bi lahko rekli, da temelji poklicno usmerjanje teoretično na zasnovi stalnega poklicnega razvoja kadrov. V praktičnem pomenu pa temelji na organizaciji vzgoje, izobraževanja, dela in samoupravljanja tam kjer živi, dela, se razvija in uči učenec, ki ga poklicno usmerjamo in bo nosilec nalog poklicnega razvoja.

Poklicno usmerjanje je danes lahko le tista dejavnost, ki obsega človekov razvoj od otroštva do konca poklicne (delovne) dejavnosti. Poklicno usmerjanje, ki se še zdaj omejuje le na prehod iz splošnega izobraževanja v izobraževanje za prvi poklic, ima izrazite selektivne značilnosti.

Zasnova podrobneje obravnava vprašanja strokovnega dela v poklicnem usmerjanju na področju vzgoje in izobraževanja. Gotovo je zdaj ena najaktualnejših družbenih nalog prav razvita zasnova in široka družbena akcija poklicnega usmerjanja, še posebej usmerjanja v vzgojno-izobraževalnem sistemu samem. Poklicno usmerjanje se v dosedanjih družbenih razmerah in v prejšnjem šolskem sistemu ni moglo ustrezno uveljaviti in operativno razviti. Sam vzgojno-izobraževalni sistem namreč ni dajal možnosti za usmerjanje. Usmerjanje se je v glavnem omejilo na seznanjanje z možnostmi nadaljnega poklicnega izobraževanja in na svetovanje pred dokončno izbiro poklica.

V našem dosedanjem vzgojno-izobraževalnem sistemu smo tudi v praksi omejili akcije usmerjanja le na informiranje in svetovanje mladim pri prehajanju iz osnovne šole v srednjo in nato usmerjanje gimnazijcev.

Kolikor bolj so bili programi izobraževanja prilagojeni izobraževanju mladine za posamezne poklice, tem bolj sta bili nadaljnega usmerjanja za učence, ki so bili vključeni v

OB NOVI ZASNOVI POKLICNEGA USMERJANJA

Izkušnje — temelj za dopolnjeno vsebino in natančnejše opredelitve

takšne programe. Pri učencih, ki so se samostojno opredelili za smer nadaljnega izobraževanja po končani osnovni šoli, nihče ni preverjal, ali so bile njihove poklice odločitve ustrezne. Ali so si ti učenci res izbrali tako pot izobraževanja, ki bo omogočala, da bodo kar najbolj razvili svoje sposobnosti in posebno nadarjenost? Nihče ni preverjal, ali so si izbrali poklic, ki ga bodo lahko uspešno opravljali, pa tudi tega ne, koliko odločitve učencev ustrezajo potrebam organizacij združenega dela in splošnega družbenega razvoja. Oblikovanje človeških virov kot najpomembnejšega dejavnika našega celotnega družbeno-gospodarskega razvoja je postajalo čedalje manj skladno s konkretnimi in razvojnimi potrebami združenega dela in vse družbe. Takšnemu vzgojno-izobraževalnemu sistemu se je preveč pasivno prilagajala zasnova poklicnega usmerjanja, zato je usmerjanje (natančneje — pomanjkanje usmerjanja) pri mnogih mladih še povečalo negativno socialno selekcijo.

Zaradi prikazane odvisnosti zasnove poklicnega usmerjanja od sestave vzgojno-izobraževalnega sistema je bilo nujno oblikovati ustrezno zasnovo poklicnega usmerjanja na podlagi natančnega poznavanja novosti in njihove vloge. Le-te naj bi se uveljavile s preobrazbo vzgojno-izobraževalnega sistema. Ker je prejšnja zasnova poklicnega usmerjanja izhajala iz starega vzgojno-izobraževalnega sistema, ni bila ustrezna — ne samo zaradi tega, ker je zajela le tisto mladino, ki se samostojno ni mogla poklicno opredeliti, temveč, tudi zato, ker je bila namenjena le mladini, izključevala pa je usmerjanje zaposlenih delavcev, ki so se želeli izobraževati ali pa so se že izobraževali ob delu. Izobrazbena sestava zaposlenih pa ni takšna, da bi smeli zanemariti usmerjanje že zaposlenih v nadaljnje izobraževanje (četudi ob tem zanemarimo potrebe po izobraževanju v poklicu, ki ga zahteva hiter razvoj znanosti, tehnike in tehnologije). Nasprotno. Tako v politično sprejetih stališčih in načrtih kakor v dosedanjih zavzetosti izobraževanja odraslih lahko že spoznamo jasne zahteve in potrebe po zviševanju izobrazbene ravni zaposlenih in po tem, da se tudi izobraževanje zaposlenih uskladi s potrebami organizacij združenega dela in s celotnim združenim delom. Delovna organizacija se ne ukvarja celostno s poklicnim usmerjanjem. S prihodom na delo se popolnoma prekine prej nepretrgano izobraževanje, ki je bilo vsaj deloma uveljavljeno v šolah in na fakultetah.

Zavedati se moramo, da v delovni organizaciji ni sistematičnega poklicnega usmerjanja; zato moramo to dejavnost šele spodbuditi, izkušnje pa so zelo skromne. Upoštevati moramo tako potrebe po nepretrganem poklicnem razvoju kot možnosti združenega dela (in njegovih kadrovskih služb) v težkih gospodarskih razmerah.

Poklicno usmerjanje se v delovni organizaciji lahko deli na usmerjanje za učence rednih šol in za delavce, ki se zaposlujejo ali pa že delajo v delovni organizaciji.

Kadrovska služba delovne organizacije prevzema nove naloge v zvezi z načrtovanjem kadrovskih potreb, ki vplivajo na določanje zmogljivosti šol in posameznih profilov, s programiranjem izobraževalnih vsebin (posebej za specialistične poklice).

Poklicno usmerjanje se lahko uresničuje z različnimi oblikami, ki imajo skupen cilj, da se učenci in njihovi starši spoznajo s poklici, z delom in možnostmi v posamezni proizvodni panogi ali v delovni organizaciji. Če je nezaposlenost večja, ni toliko težav pri popolnitvi prostih del in nalog. Če gre za deficitarne po-

klice, delovna organizacija zanje ne bo dobila delavcev, če bo pričakovala kadre le iz šol (v katere se učenci ne vpisujejo), temveč mora kandidatom pomagati z aktivnim kadrovanjem. V delovni organizaciji poteka del pouka, predvsem **proizvodno delo in delovna praksa in praktični pouk**. Sprejem učencev je različno organiziran; ponekod opravlja to referent za izobraževanje, ponekod popolnoma ne-strokovni delavec, pa drugod ustanavljajo posebne temeljne organizacije za sprejem učencev. Prav gotovo so to prva srečanja mladine z resničnim delom. Ne glede na to, ali so učenci vzljubili delo ali ne, je to zanje najkonkretnije poklicno usmerjanje, pa tudi podlaga za njihove kasnejše poglede na proizvodno delo. Glede na usposobljenost delavcev, ki sprejemajo učence in delajo z njimi, lahko delovna organizacija učence motivira ali pa ne, usmerja v opravila in naloge, ki se tam opravljajo, ali pa jih opozori, koliko so naloge skladne z njihovimi željami, sposobnostmi in z zdravjem.

Pri pisanju **diplomskih nalog** bi strokovnjaki iz delovne organizacije morali pomagati učencu pri zbiranju gradiva, izbiri teme, obdelavi podatkov in delno tudi pri preverjanju pripravljalnega besedila. Vse to se opravlja v tesni povezavi s strokovnimi učitelji šole. Pobude bi moralo pogosteje dati združeno delo.

Štipendiranje, kreditiranje in druge oblike pridobivanja potrebnih kadrov — zanje je potrebno srednjeročno in dolgoročno kadrovsko načrtovanje — zdaj otežuje objektivni gospodarski položaj.

Vloga organizacij združenega dela pri poklicnem usmerjanju zaposlenih je pomembna pri spremljanju posameznih razvojnih stopenj po zaposlitvi.

Pogoj za pravilno **izbiro in razporeditev** je delovna skupina strokovnjakov (kadrovskih delavcev specializistov — kadrovec, zdravnik, psiholog, andragog itd.) v kadrovsko izobraževalni službi ali sodelovanje skupine strokovnjakov za poklicno usmerjanje iz skupnosti za zaposlovanje.

Način obravnave delavca v teh prvih srečanjih z delom ima lahko trajne posledice (pozitivne in negativne) za človekov odnos do dela in tudi na splošno motivacijo za delo in delovne dosežke. Podobno je z delavci, ki prihajajo iz drugih organizacij združenega dela. Za tiste, ki do zdaj niso bili zaposleni (diplomanti srednjih šol itd.), se organizira informativni seminar, konča usposobitev za poklic, ali samo instruktura za pri delu. **Napredovanje** delavcev in zagotovitev napredovanja v delovni organizaciji sta bistveni prvini poklicnega razvoja pa tudi zadovoljstva, delavčeve motiviranosti za delo in večje produktivnosti. Zagotoviti je treba neenotno napredovanje, delavcem pa omogočiti, da spoznajo možnosti, pogoje, nagrajevanje idr.

V večini delovnih organizacij niso izpolnjeni bistveni pogoji za napredovanje, ki jih lahko načrtujemo (o teh se pri nas premalo razpravlja). Če hočemo doseči enakomeren poklicni razvoj, moramo imeti opise del in nalog, uveljavitev in »pravično« enotno klasifikacijsko lestvico ter načrt kadrov in izobraževanja.

Tehnološke spremembe, prekvalifikacije in dokvalifikacije

Spremembe v tehnologiji so na zdajšnji stopnji razvoja zelo pogoste. Preveč smo statični in zaprti, težko se strinjamo s spremembami, še posebej, če niso korenite. Da bi se izognili stresom, je treba delavce na spremembe pripraviti. Vsi delavci ne bodo šli k novim strojem, nekateri bodo doživeli manjše, drugi večje spremembe. Ljudje imajo različne spo-

sobnosti za prilagajanje, zato je treba le-te stalno spremljati. To je brez dvoma naloga kadrovske izobraževalne službe, ki bo tem lažje opravila to delo, čim bolj bo sestavljena. Z novo tehnologijo so povezane dokvalifikacije in prekvalifikacije. Delavce zanju je treba izbrati strokovno, da bi ob teh spremembah lahko obdržali temeljno smer začetnega poklicnega razvoja.

Organizirana kadrovska služba s skupino strokovnjakov postavlja zahteve po popolnejšem kadrovskem razvidu. Nekateri podatke, ki bodo prišli iz šol, uvrstimo v evidenco o delavcu. Poleg splošnih podatkov mora razvid obsegati opis osebnostnih značilnosti, več prvih, bistvenih za razporejanje na delo in funkcije, ali za nadaljevanje izobraževanja. Tako razširjeni podatki so podlaga za poklicno usmerjanje in spremljanje poklicnega razvoja vsakega delavca.

Več postopkov iz poklicnega usmerjanja je treba uporabiti pri delu z ljudmi, ki imajo zmanjšano delovno sposobnost. Preventiva pred poklicnimi boleznimi (to je pa razporejanje na prava mesta, varstvo pri delu, družbeni standard ipd.) pa tudi učinkovito zaposlovanje delovno hendikepiranih pomenita več novih dejavnosti poklicnega usmerjanja v delovni organizaciji.

Izrazito sposobni in ustvarjalni delavci so nosilci razvoja v organizaciji združenega dela. Treba jih je zgodaj odkrivati in že v šoli vplivati nanje. Z dogovorom, štipendijo, z delovno in počitniško prakso, pa tudi ob izdelavi diplomskega dela jih je treba povezati z delovno organizacijo. Ko sklenejo delovno razmerje, moramo te delavce spremljati in jim zagotoviti možnosti za razvoj in nadaljnje izobraževanje.

KADRI

V zasnovi nepretrganega poklicnega usmerjanja sodelujejo kadri različnih profilov, ki se (vsaj do zdaj) v svojem visokolskem izobraževanju v glavnem niso pripravljali za delo v poklicnem usmerjanju. V delovnih organizacijah bodo program izvajali predvsem kadrovske strokovnjaki, tehnologi in ekonomisti. Poleg strokovnega znanja bi si vsi delavci, ki bodo delali v poklicnem usmerjanju, morali pridobiti tudi znanje o človekovem telesnem in duševnem razvoju, o metodah in tehnikah poklicnega usmerjanja, o analizi poklicev, možnosti za izobraževanje, o sposobnostih za organiziranje svojega dela ipd. Trenutno se lahko opredelimo za tri vzoredne načine usposabljanja kadrov za poklicno usmerjanje. Za delavce, ki so že zaposleni pri teh opravilih, za mlade, ki se pripravljajo za to dejavnost (predvsem pedagog, psiholog, andragog, kadrovec in učitelj vseh profilov), bi morali namesto dosedanjih specialističnih predavanj uvesti na vseh kadrovskih fakultetah vsaj enosemestrski kolegij poklicnega usmerjanja, in končno: uvesti sistem izobraževanja (na I., II. in III. stopnji) za pravno kadrovskih strokovnjakov.

Družbeno dogovarjanje in samoupravno sporazumevanje o notnih osnovah poklicnega usmerjanja

Naša socialistična družba temelji na načelih samoupravljanja, dogovarjanja in sporazumevanja.

Tudi dejavnost poklicnega usmerjanja je zadnje čase vključena (ali se začne vključevati) v te procese. Najdemo jo v sporazumih o srednjeročnem razvoju zaposlovanja, vzgoje in izobraževanja in v samoupravnih splošnih aktih organizacij združenega dela. Vendar še vedno nimamo celotnega temeljnega sporazuma o notnih osnovah dejavnosti poklicnega

usmerjanja.

Poklicno usmerjanje je v svobnem bistvu sestavina razvoja človeških virov, razvoja socialistične osebnosti in poklicnega razvoja kadrov, v družbeno-gospodarskem pogledu pa je poklicno usmerjanje del aktivne politike zaposlovanja. V težkih razmerah gospodarjenja, izobraževanja, dela in zaposlovanja postaja čedalje pomembnejša problematika izbiranja poklicne poti in poklicnega razvoja kadrov, dejavnost poklicnega usmerjanja pa dobiva težke in odgovorne naloge.

Nalog in problemov v razvoju človeških virov družba v prihodnje ne bo več mogla reševati spontano, stihijsko, nepovezano in nesistematično. Potrebno bo načrtno in dolgoročno reševanje. Noben tradicionalni sistem ne bo mogel uspešno delovati sam zase. Ti sistemi so postali konec prejšnjega desetletja nezadostni in neučinkoviti zaradi velikih sprememb, ki so nastale v zadnjih tridesetih letih v našem izobraževanju, delu, v družbenogospodarskih in idejno-političnih odnosih.

Poklicno usmerjanje je univerzalno glede na cilje, naloge, uporabnike, organizacijo in metode dela. Zato ga ne more več uspešno uresničevati vsak zase. Treba ga je vsestransko urediti v skupnem sporazumu tistih, ki poklicno usmerjajo.

Poklicno usmerjanje ima zakonsko podlago v ustavi, Zakonu o usmerjenem izobraževanju, Zakonu o osnovni šoli in Zakonu o zaposlovanju. V omenjenih zakonih je rečeno, da se poklicno usmerjanje uresničuje v sodelovanju z drugimi zainteresiranimi dejavniki. Idejno-politične, samoupravne in znanstvene osnove tega sporazumevanja nam daje zasnova poklicnega usmerjanja v socialistični samoupravni družbi, ki jo je konec leta 1981 sprejela konferenca Zveze združenj za poklicno usmerjanje Jugoslavije, obravnavali in pozitivno ocenili pa sta jo tudi sekcija Zvezne konference SZDL Jugoslavije za izobraževanje, znanost in kulturo in sekcija Zvezne konference SZDL Jugoslavije za splošna vprašanja družbenega standarda. Prvi kongres poklicnega usmerjanja v Jugoslaviji je podprl zasnovo znanstveno, strokovno in organizacijsko. S samoupravnim sporazumevanjem v poklicnem usmerjanju naj bi:

— čimprej dosegli sporazum o sprejetju zasnove poklicnega usmerjanja v socialistični samoupravni družbi kot eni od osnov za sporazumevanje o nadaljnjem razvoju te pomembne družbene in strokovne dejavnosti;

— postali udeleženci sporazuma pobudniki, organizatorji in nosilci uresničevanja zakonskih obveznosti na področju poklicnega usmerjanja;

— dosegli sporazum o enotnih osnovah minimalnega programa dejavnosti poklicnega usmerjanja, nosilcev tega programa, organizaciji dela, kadrih, gmotnih sredstvih, in zadovoljevanju skupnih potreb v tej dejavnosti, raziskovanju in publikiranju;

— določili dolgoročni program izvajanja zakonov, zasnove in drugih družbenopolitičnih stališč o dejavnosti poklicnega usmerjanja po načelu učinkovitosti, racionalnosti in rehabilitacije;

— vsestransko povezovali nosilce dejavnosti poklicnega usmerjanja.

Za povezano organizacijo poklicnega usmerjanja in poklicno usmerjanje v organizacijah združenega dela so pomembni koordinacijski odbori za poklicno usmerjanje in usmerjanje vpisa, kadrovsko-izobraževalne službe, vzgojno-izobraževalne organizacije, strokovne službe za poklicno usmerjanje pri skupnostih za zaposlovanje in društva kadrovskih delavcev.

MILAN PAVLIHA

Televizija v šoli 1984

POMLADANSKI PROGRAM —
APRIL, MAJ, JUNIJ

VSEBINA

- Beseda urednika
- Spored
- Vesolje
- Kemija
- Zemljepis
- Prometna vzgoja
- Obramba in zaščita

Ljubljana,
dne, 9. aprila 1984

BESEDA UREDNIKA ŠOLSKE TELEVIZIJE

Vsako leto dvakrat so prišle na šolo knjižice veselih barv, na katerih je pisalo TELEVIZIJA V ŠOLI. Z nekaterih šol so jih vračali uredništvu s pripombo, da jih ne bodo plačali, ker jih niso naročili. Niso pa prebrali sporočila na ovitku, da je knjižica brezplačna, ker daje denar zanjo Izobraževalna skupnost Slovenije. Menimo, da bo zdaj, ko izhajamo kot priloga Prosvetnega delavca, takih težav manj, pričakujemo pa telefonske klice, da na šole ni prišla revija TELEVIZIJA V ŠOLI...

Nič hudega, saj radi pojasnimo učiteljem ali učencem vse, kar jih zanima o šolski televiziji, in veselimo vsakega vprašanja.

Resnici na ljubo je treba priznati, da v novi obliki — prilogi ni več teoretičnega dela prispevkov. Morali smo se omejiti na program in didaktične napotke zaradi tega, ker sta urednika Nuša Dragan in Božo Vračko prevzela druge dolžnosti in za zdaj vse delo pri šolski televiziji opravlja en sam urednik. Nič ne de — se vsaj zavedamo, da smo nekaj prispevali k stabilizaciji; učencem in učiteljem pa želimo kar najbolj uspešno uporabo oddaj spomladanskega sporeda šolske televizije.

MAKO SAJKO

ŠOLSKA TELEVIZIJA

SPORED — POMLAD 1984

TOREK	ČETRTEK	CIKLUS	NASLOV ODDAJE	TRAJANJE
17. 4.	19. 4.	VESOLJE	Na robu večnosti	58'15"
		PROMETNA VZGOJA	Rdeče, rumeno in zeleno	10'
		ZEMLJEPIS	Gibanje zračnih gmot	18'15"
8. 5.	10. 5.	VESOLJE	Vztrajnost spomina	57'50"
15. 5.	17. 5.	KEMIJA	Filtracija	27'20"
		PROMETNA VZGOJA	Promet v mavcu	11'
		ZEMLJEPIS	Premikanje ledenikov	10'
		OBRAMBNA VZGOJA	Teritorialna obramba	19'
22. 5.	24. 5.	VESOLJE	Galaktična enciklopedija	58'10"
29. 5.	31. 5.	KEMIJA	Segrevanje	28'
		PROMETNA VZGOJA	Pešec na zaznamovanem prehodu	4'30"
		OBRAMBNA VZGOJA	Jedrsko orožje	26'30"
5. 6.	7. 6.	VESOLJE	Kdo govori v imenu Zemlje	57'50"

Pripomba: Zaradi praznikov 1. in 3. maja ni oddaj šolske televizije.

VESOLJE

10. oddaja

NA ROBU VEČNOSTI

POVZETEK VSEBINE:
JANEZ STRNAD

torek: 17. 4. 1984
četrtek: 19. 4. 1984

Vesolje se je po mnenju večine astrofizikov rodilo z velikansko eksplozijo, zaradi katere se njegovi deli še dandanes gibljejo drug od drugega. To potrjujejo dve eksperimentalni ugotovitvi. Rdeči premik spektralnih črt kaže, da se galaksije oddaljujejo tem hitreje, čim bolj so oddaljene.

Presevanje, to so kratki radijski valovi, ki enakomerno napolnjujejo vesolje, je preostanek sevanja z začetne razvojne stopnje. Danes še ne moremo z gotovostjo odgovoriti na vprašanje, ali se bo vesolje širilo v nedogled ali se bo začelo krčiti.

Tudi vesolje ima svojo življenjsko zgodbo. Večina astrofizikov misli, da se je rodilo z veliko eksplozijo — velikim pokom (angl. big bang) — v točki pred nekako 15 milijardami let. Pri tej eksploziji so dobili deli vesolja hitrost, tako da se še dandanes oddaljujejo drug od drugega. Med širjenjem se je vesolje ohlajalo, sevanje v njem pa je postajalo vse bolj dolgovalovno. V razširjajočem se vesolju se je snov ponekod začela zgoščati v zametke zdajšnjih galaksij. V galaksijah so nastale z nadaljnjim zgoščanjem zvezde. Spiralne galaksije, kakršna je naša, kažejo krake gostega plina, v katerih nastajajo zvezde. V nekaterih drugih galaksijah se dogajajo posebni pojavi. Galaksije se zdijo nespremenljive, a le zato, ker jih opazujemo razmeroma kratek čas. Z računalnikom pa lahko zajamemo gibanje velikega števila zvezd v njih pod vplivom gravitacije. Tako lahko opazujemo razvoj spiralnih krakov v galaksiji ali trk dveh galaksij.

Da se vesolje širi, so ugotovili po Dopplerjevem premiku spektralnih črt proti rdečemu delu spektra. Pojav opazimo tudi pri drugih valovanjih. Piskajočo lokomotivo slišimo z višjim tonom, če se približuje, in z nižjim, če se oddaljuje, kot bi jo slišali če bi mirovala. Valovna dolžina značilne črte v spektru je premaknjena k manjši valovni dolžini, če se galaksija približuje, in k večji valovni dolžini, če se oddaljuje. V prvem primeru govorimo o modrem in v drugem o rdečem premiku spektralnih črt. (V oddaji o potovanju skozi čas in prostor smo »videli« bližajoči se motor v modri barvi, tistega, ki se oddaljuje, pa v rdeči.)

Dopplerjev pojav je pri astronomskih merjenjih z galaksijami uporabil Milton Humason, nekdanji gonjač mul, ki je imel samo osnovno šolo. Med grad-

njo velikega teleskopa na Mount Wilsonu blizu Los Angelesa je tovoril dele teleskopa in opreme. Zadeva ga je začela zanimati in pripoveduje, da je nekoč po naključju pokazal svoje zmožnosti za delo s teleskopom. Postal je mojster pri merjenjih z njim. Teleskop ima veliko ukrivljeno zrcalo, ki zajame svetlobo z galaksije in jo zbere na fotografsko ploščo. Da bi dobili sliko zelo oddaljene galaksije, mora biti plošča osvetljena vsa noč ali več noči. Teleskop mora ostati ves čas usmerjen v določen predel neba in mora slediti njegovemu navideznemu vrtenju.

Humason in njegov mentor Edwin Hubble sta merila premik spektralnih črt, pogosto značilno kalcijevo črto, zelo oddaljenih galaksij. V ta namen sta uporabila spektroskop. Svetlobo z galaksije, ki jo je zbralo zrcalo teleskopa, sta prestregla s stekleno prizmo. Dobljeno mavrico — spekter sta posnela na fotografsko ploščo. Ugotavljala sta valovno dolžino značilnih črt in opazila premik proti večji valovni dolžini, to je proti rdečemu delu spektra. Pokazalo se je še nekaj: rdeči premik je v povprečju tem večji, čim bolj je galaksija oddaljena. Iz tega sledi zelo pomemben sklep: če je rdeči premik posledica oddaljevanja, se bolj oddaljene galaksije hitreje oddaljujejo. Vesolje se torej širi, ker je pred davnim časom doživelo velikansko eksplozijo.

Večkrat slišimo, da je vesolje ukrivljeno in da je lahko končno in neomejeno. V splošni teoriji relativnosti, v okviru katere je treba obravnavati širjenje vesolja, nastopa čas z eno razsežnostjo in prostor s tremi. V štirirazsežnem prostoru pa si je težko kaj nazorno predstavljati.

Denimo pa, da bi štirirazsežno bitje šlo po nečem, kar velja v tem prostoru za ravno črto. Če bi se vrnilo v začetno točko, bi govorili o zaprtem vesolju. To vesolje ne bi imelo meje in njegova prostornina bi bila končna. Nasprotje je odprto vesolje, ki nima meje in ne omejene prostornine.

O tem, ali je vesolje zaprto ali odprto, odloča njegova masa. Če je masa velika, je gostota snovi velika in gravitacija zapre vesolje vase. Če je masa majhna, je gravitacija prešibka, da bi zaprla vesolje vase. Ali je gostota velika ali majhna, ali je vesolje zaprto ali odprto za zdaj še ne moremo z gotovostjo reči.

Nekdaj so se z vesoljem ukvarjale mitologije in stare verske pesmi imajo o vesolju veliko povedati. Danes pa vemo: če je vesolje odprto, se bo širilo v nedogled, razredčilo in ohladilo, če pa je zaprto, bo gravitacija med njegovimi deli zavstavila širjenje in bo širjenju sledilo krčenje. V tem primeru imamo opraviti z nihajočim vesoljem.

Tu se ponuja veliko vprašanj, na katera danes nimamo odgovorov. Nekateri razmišljajo o tem, da začnejo v vesolju veljati drugačni zakoni, ko se širjenje prevesi v krčenje.

SLOVARČEK:

žarčenje kozmičnega ozadja — prasevanje

VESOLJE

11. oddaja

VZTRAJNOST SPOMINA

POVZETEK VSEBINE:
JANEZ STRNAD

torek, 8. 5. 1984
četrtek, 10. 5. 1984

Spomin je nenavadno trajen. Živa bitja hranijo informacijo v molekulah deoksiribonukleinske kisline v genih in — više razvita — v možganih. Zgradba možgan kaže razvoj živih bitij. Človeštvo pa hrani informacijo v knjižnicah.

Živo bitje je mnogo težje opisati kot neživ predmet. Za ta opis je potrebna večja informacija. Informacijo merimo v bitih. Najmanjša enota bit ustreza informaciji, ki jo vsebuje odgovor na vprašanje — »da ali ne«. Z odgovori na smiselno postavljene milijarde vprašanj, na katera je mogoče odgovoriti z da ali ne, bi opisali vesolje.

Vesolje je neznansko raznolično. Vsaj na enem izmed svetov prebivajo razumna bitja. Tudi živa bitja so zelo raznolična. Njihove posebne lastnosti jim omogočajo, da preživijo. Največja bitja vseh časov na Zemlji so kiti. So potomci sesalcev, ki so se pred kakimi 70 milijoni let vrnili v morje. Dokler jih niso začeli iztrebljati ljudje, so živeli v miru. Zelo zanimivi so zvoki, s katerimi se sporazumevajo in od katerih nekatere imenujejo pesmi. Kiti pogosto oddajajo zvok s frekvenco $20s^{-1}$ ali 20 hertzov (Hz). Ta zvok se tako malo absorbira, da se je z njim mogoče po morju sporazumeti tudi na razdaljo več kot 10000 kilometrov. To je bilo mogoče, dokler človek s hrupom ladijskih motorjev ni onesnažil morij.

Ali se ne bi bilo zanimivo sporazumevati s kiti in drugimi živalmi? Kiti morajo vedeti, kako naj ravnajo v danem položaju. Potrebno informacijo imajo shranjeno na dva načina: v genih svojih celic in v razmeroma velikih možganih. V genih nosijo informacijo molekule deoksiribonukleinske kisline DNK. Ta informacija določa, kako kit sesa, kako se potaplja... Informacija v možganih, ki si jo je kit pridobil z učenjem, pa določa, kaj pomeni kakšna pesem...

Skoraj ni bitja, ki ne bi imelo informacije zapisane v molekulah DNK. Virus shaja z informacijo okoli 10000 bitov, kolikor je je na eni strani navadne knjige. Bakterija shaja z informacijo milijon bitov, ker so pač njena opravila bolj zapletena. Enocelična ameba potrebuje informacijo 400 milijonov bitov, kolikor je je v knjigi s 500 stranmi. Kit ali človek pa potrebuje informacijo okoli 5 milijard bitov. Genetska knjižnica podatkov pa ne zadostuje in na pomoč pridejo možgani.

Možgani so se razvijali zelo dolgo in ta razvoj kaže njihova zgradba. Možgansko deblo, ki vodi najpreprostejše dejavnosti, na primer srčni utrip, dihanje, prekrivajo tri plasti. V najnižji, ki se je razvila plazilec pred nekaj sto milijoni let, je sedež agresije, posesti, uveljavljanja. V naslednji, ki se je razvila sesalcev pred več deset milijoni let, je sedež razpoložen, čustev, skrbi za mladiče. Največja plast je možganska skorja, ki se je razvila primatom pred več milijoni let; v njej je sedež zavestnega življenja, umetnosti, znanosti, intuicije, kritične analize.

Informacija je v možganski skorji zapisana v preklonih elementih — sinapsah — med živčnimi celicami — nevroni. Število nevtronov je blizu števila zvezd v Galaksiji, okoli sto milijard, sinaps pa je kakih sto bilijonov (10^{14}). Možgani imajo dve polovici, ki ju veže most: desna je v glavnem sedež spoznanja vzroka in učinka, intuicije, ustvarjalnosti, leva pa analitičnega in kritičnega mišljenja. Možgani lahko shranijo sto bilijonov bitov informacije. Temu ustreza kakih 20 milijonov knjig.

Možgani so se razvijali podobno kot mesto. Rasli so od debela navzven, pri tem pa so se stari deli ohranili, saj so morali vsak trenutek delovati vsi deli. Razvoj možgan pa je bil precej počasnejši od razvoja mest. Ne v mestu ne v možganih pa ne zamenjajo vseh starih delov z novimi.

Človeštvo hrani informacije v knjižnicah. Zname so Asurbanipalova knjižnica v Asiriji s tisoč lončenimi ploščicami, aleksandrijska knjižnica v Egiptu s skoraj milijon papirusnih svitkov, newyorška javna knjižnica z več deset milijoni knjig. Zares pa lahko človek v vsem svojem življenju prebere le nekaj tisoč knjig. Kljub temu nas knjižnice povezujejo z mišljenjem in znanjem največjih duhov in najboljših učiteljev z vse Zemlje in vseh časov.

SLOVARČEK:

Enota za informacijo je bit, ne drobec. Ameriški trilijon je naš bilijon (10^{12}).

VESOLJE

12. oddaja

GALAKTIČNA ENCIKLOPEDIJA

POVZETEK VSEBINE:
JANEZ STRNAD

torek, 22. 5. 1984
četrtek, 24. 5. 1984

Kolikšna je verjetnost, da je v Galaksiji poleg naše više razvita civilizacija? Že pri raziskovanju davnih civilizacij na Zemlji naletimo na težave. Težave pri iskanju vesoljskih civilizacij so še veliko večje. O številu takih civilizacij lahko samo ugibamo. Tudi če take civilizacije obstajajo, je veliko možnosti, da ne bomo ujeli njihovega sporočila ali dočakali njihovega obiska.

Marsikdo misli, da obstajajo v vesolju civilizacije, bolj razvite od naše, in da nas bodo njeni zastopniki obiskali, če nas že niso. Po vojni se je zares nakopilo veliko poročil o neznanih letelih predmetih (NLP) in o bližnjih srečanjih

tretje vrste. Vendar nobeno izmed njih ni podprto z zanesljivimi dokazi. Veliko opazovanj je bilo mogoče pojasniti z znanimi pojavi: z asteroidi, ki so zgorili v ozračju, s svetlimi planeti, z lučmi letal in umetnimi sateliti. Med poročili pa naleto tudi na psihološke odklone, časopisne race in podobno.

Večina astronomov ima iskanje vesoljskih civilizacij »za predmet, ki je vreden živga, četudi previdnega raziskovanja«. Kako so ljudje bolje spoznali neko davno zemeljsko civilizacijo? Znani francoski fizik Joseph Fourier je na začetku 19. stoletja odkril dečka Jeana Francois Champolliona, ki je kazal izreden dar za jezike. Po letih dela je razvozljal hierogliffe in s tem še bolj odprl raziskovanju stari Egipt. Izhajal je od kamna iz Rosette, na katerem je bilo isto besedilo napisano s hieroglifi, z neko drugo egipčansko pisavo in z grško pisavo.

Danes smo pred podobnim vprašanjem, le da moramo najprej seie najti sporočila iz vesolja. Pri tem smo veliko bolj nebogljeni, kot je bil Champollion na začetku svojega dela. Pričakovati moramo, da imajo bitja iz vesolja drugačno biologijo, drugačno kulturo, drugačen jezik. Zato bo izredno težko razvozlati sporočila, če ga bomo prestregli. Vloga kamna iz Rosette bo pri tem prevzela znanost. V vseh delih vesolja veljajo namreč enaki zakoni narave in, na primer, imajo kemijske prvine enake spektre. Civilizacija, od katere se nadejamo sporočila, mora biti približno na enaki stopnji razvoja kot naša. Če bi bila nekaj tisoč let za nami, ne bi razvila tehnike, če pa bi bila precej pred nami, bi nas njeni člani morda že obiskali.

Ne pričakujemo razvite civilizacije v našem Osončju. Sporočila naj bi prišla z naše Galaksije. Največji radijski teleskop v Arecibu v Portoriku lahko ujame sporočila civilizacije do oddaljenosti 15.000 svetlobnih let. Enkrat so z njim tudi že poslali sporočila v vesolje.

Poskušajmo oceniti verjetnost, da je v naši Galaksiji še kakšna visoko razvita civilizacija. Pri tej oceni si pomagamo z enačbo, ki jo je postavil ameriški astronom Frank Drake:

$$N = N_s F_p N_e F_i F_c F_L$$

N je število razvitih civilizacij v naši Galaksiji, N_s število zvezd v naši Galaksiji, F_p delež zvezd s planetnim sistemom, N_e povprečno število planetov v enem sistemu, na katerih se lahko razvije življenje, F_i je delež planetov, na katerih se je razvilo življenje, F_c delež planetov z razumnimi bitji, F_L delež planetov z razumnimi bitji, ki so zmožna oddajati sporočila, in F_L obstojnost te civilizacije.

Za N_s postavimo 400 milijard ali $4 \cdot 10^{11}$, za $F_p = 1/4$, $N_e = 2$ (povprečno število planetov je lahko precej večje, denimo okoli 10), $F_i = 1/2$ in $F_c = F_L = 0,1$. Če upoštevamo, da obstaja planet nekaj milijard let in tehnična civilizacija nekaj deset let, dobimo $F_L =$ nekaj deset let/nejak milijard let = 10^{-8} . Ko vse te podatke zmnožimo, dobimo $N = 10$.

Zaradi negotovih podatkov je prav mogoče, da je naša civilizacija v Galaksiji — torej praktično v vesolju — edina. Najbolj negotova je ocena za F_L . Denimo, da bi ocenjevali bolj širokosrčno in bi vzeli, da obstaja tehnična civilizacija sto tisoč let, pa bi dobili $N = 10^6$, to je milijon civilizacij v Galaksiji. Celo v tem primeru bi bila povprečna oddaljenost med dvema razvitima civilizacijama okoli 200 svetlobnih let. Ker ne vemo niti smeri niti valovne dolžine, ki bi jo izbrali za prenašanje sporočil, imamo upanje na uspeh lahko le pri dolgotrajnem in sistematičnem iskanju.

Najprej bi bilo treba sporočila izločiti iz ozadja in ga spoznati kot tako. Glede tega, kaj vse bi lahko zvedeli, če bi se to zares primerilo, se lahko prepustimo sanjarjenju. Od višje razvite civilizacije bi lahko dobili galaktično enciklopedijo s podatki o milijonih drugih civilizacij v vesolju. Sprejem takega sporočila bi bil zelo pomemben, če ne najpomembnejši dogodek v zgodovini človeštva.

Če ne bo nobenega sporočila, si lahko mislimo, da smo prva visoko razvita civilizacija v vesolju, če ne edina. Mogoče je še nekaj drugega: vsaka razvita civilizacija se po kratkem času sama uniči. Lahko pa da obstajajo tudi visoko razvite civilizacije, a ne čutijo potrebe po pošiljanju sporočil in vesoljskih potovanjih. Navsezadnje pa bi tudi lahko preteklo veliko časa, preden bi na Zemlji ujeli sporočila ali preden bi vesoljski potniki po naključju naleteli na Zemljo.

VESOLJE

13. oddaja

KDO GOVORI V IMENU ZEMLJE?

POVZETEK VSEBINE:
JANEZ STRNAD

torek, 5. 6. 1984
četrtek, 7. 6. 1984

Na človeštvo preži dandanes nevarnost jedrskega spopada. Te nevarnosti ne gre podcenjevati, saj so ljudje uničili že precej kultur. Kot so uničili Azteke in aleksandrijsko knjižnico, lahko uničijo tudi sebe. Od tega bi nas moralo odvračati spoznanje, da se v nas kaže razvoj vsega vesolja in smo ljudje njegov del.

Ljudstvo Tlingit je živelo na Aljaski več tisočletij mirno svoje odmaknjeno nomadsko življenje. Leta 1786 se je prvič srečalo s civilizacijo v podobi francoske odprave. Odprava je bila na znanstvenem potovanju in srečanje je potekalo nadvse miroljubno. Veliko srečanj dveh kultur pa je bilo za eno izmed njih usodno, pomislimo samo na Azteke v Mehiki in Cortesove konkvistadorje. Kot so ti tedaj uničili cvetočo kulturo, lahko zdaj uničimo sami sebe. Galaktični računalnik bi utegnil odgovoriti, če bi ga vprašali, da je pri naši tehniki, pri okoli 200 državah in 6 jedrskih silah komaj en odstotek verjetnosti, da preživimo več kot eno stoletje. Tako bi odgovoril zaradi nevarnosti jedrskega spopada.

V drugi svetovni vojni so letala v celoti odvrгла za 2 milijona ton TNT (eksplozivna trinitrotoluola). Tolikšno rušilno moč ima ena sama vodikova jedrska bomba. Jedrske sile razpolagajo z več deset tisoč jedrskimi naboji s skupno rušilno močjo 10.000 milijonov ton TNT. ZDA in SZ imajo vodene izstrelke usmerjene v več kot 15.000 ciljev.

»Ravnovesje strahu ima za talce vse zemljane.« V oboroževalni tekmi porabi svet pol milijona dolarjev na leto, z rušilnimi načrti je zaposlena skoraj polovica znanstvenikov. Vemo sicer, kdo zastopa države in govori v imenu narodov, ne vemo pa, kdo govori v imenu Zemlje in vsega človeštva. Vsekakor se bo zaradi grožnje za jedrsko vojno treba odreči posameznim interesom v korist vsega človeštva.

Te nevarnosti pestijo človeštvo prav v času, ko se je komaj rešilo nekaterih neprijetnosti: skoraj povsem je odpravilo suženjstvo ter rasne in verske predsodke, skrajšalo ali končalo je nekaj vojn, ženske postopno dobivajo politično

KEMIJA

5. oddaja

FILTRACIJA IN SUŠENJE

SMOTRI, POVZETEK VSEBINE, NAVODILA:
TATJANA PRETNAR

torek, 15. 5. 1984
četrtek, 17. 5. 1984

SMOTRI

- Učenci:
- spoznajo filtracijo in sušenje kot pomembni sklepnii operaciji številnih tehnoloških procesov;
 - ugotove pomen smotrne uporabe različnih filtrov v laboratoriju in industriji;
 - spoznajo različne načine sušenja snovi in pomen sušenja nekaterih živil.

4

in ekonomsko moč in začenja se razvijati zavest o Zemlji kot o enotnem sistemu.

Eratosten, ravnatelj aleksandrijske knjižnice, je že v tretjem stoletju pred našim štetjem trdil, da je Zemlja krogla in izmeril njen radij. Nasprotoval je Aristotelu, ki je delil ljudi na Grke in barbore. Vladarji iz dinastije Ptolemejev so podpirali razvoj znanosti. Aleksandrijska knjižnica je vsebovala skoraj vse tedanje znanje. Hiparh je učil, da zvezde nastanejo, se počasi navidezno gibljejo in izginejo; sestavil je tudi katalog zvezd. Evklid je postavil geometrijo, ki je bila v veljavi 23 stoletij. Apolonij je preučeval parabolo in elipso. Več kot tisoč let je trajalo, preden so Kopernik in sodobniki znova dosegli aleksandrijskega duha.

Aleksandrija je bila tedaj največje mesto, ki je pritegnilo veliko tujcev. Številni meščani niso kazali nobenega zanimanja za odkritja, znanost in izobrazba sta bili dostopni samo premožnim slojem. Ti so verjeli v suženjstvo in niso pomislili na to, da bi uporaba strojev lahko osvobodila ljudi neprijetnega dela. Odkritja so uporabili kvečjemu za izpopolnjevanje vojnih strojev. Razbohotilo se je praznoverje. Naposled je drhal požgala knjižnico.

Tedaj je živela v Aleksandriji Hipatia in delovala kot matematičarka, astronomka in filozofka. V mestu so obstajala huda nasprotja, ki jih je netila krščanska cerkev. Njen škof Ciril ni maral Hipatie. Leta 415 je skupina škofovih pristašev zverinsko umorila Hipatio. Kar je ostalo od knjižnice, so uničili naslednje leto. Izguba je bila neprecenljiva, če pomislimo, da so v knjižnici imeli 123 Sofoklejevih iger, a se jih je ohranilo le sedem. Zgodovina ponuja veliko zgledov za podobna dejanja, ko so ljudje iz strahu, nevednosti ali pogoltnosti uničevali zaklade.

Tem dejanjem nasproti postavimo razvoj vesolja od velikega poka pred 15 milijardami let do danes. Vesolje se je razširilo in ohladilo, snov se je zgostila v zamatke galaksij in v njih še dalje v zamatke zvezd. V sredicah zvezd so nastajali srednje teški elementi, ob eksplozijah pa še najtežji elementi. Iz snovi teh zvezd prvega rodu so se razvile zvezde drugega in poznejših rodov. Planeti in vsaj na enem izmed njih življenje in naposled ljudje. Ljudje, ki okviro razumemo pojave v vesolju in smo tudi že stopili na Luno, smo tesno povezani z vesoljem — smo njegov del. Zato smo dolžni vsemu vesolju, ne samo svoji vrsti in Zemlji, da ravnamo razumno in se za vsako ceno izognemo uničenju.

SLOVARČEK:

jedrska izmenjava — jedrski spopad, žarčenje — sevanje.

POVZETEK VSEBINE

Film prikaže v začetku filtracijo kot pomemben način ločevanja trdne snovi od tekočine. Začne s filtracijo vode v naravi. To filtracijo so prenesli v prakso in jo uporabljajo pri pridobivanju pitne vode iz rek. Nadalje opiše film vse dele priprav za filtracijo: stekleni lij, filtrirni papir, lij za vročo filtracijo, pripravo za filtracijo pri znižanem tlaku, lij s steklenim poroznim dnom. Od industrijskih postopkov prikazuje ločevanje kalcijevega karbonata od raztopine natrijevega hidroksida s filtrom iz nerjavečega jekla.

Na vrsti je še končna faza številnih tehnoloških postopkov: sušenje. Sušenje poteka v laboratoriju s segrevanjem snovi, s sušenjem v sušilnikih in z odstranjevanjem vlage s sušilnimi sredstvi.

Od industrijskih postopkov prikazuje film pridobivanje absolutnega alkohola, sušenje umetnih gnojil in pridobivanje mleka v prahu.

NAVODILA

Film je primeren za učence 7. razredov osnovne šole, ogledajo pa si ga ob poglavju o ločevanju zmesi in o vodi. Sušenja ni v učnem načrtu, vendar je v filmu tako preprosto prikazano, da ga bodo učenci z lahkoto dojeli. Film je zanimiv tudi za učence srednjih šol.

KEMIJA

6. oddaja

SEGREVANJE IN OHLAJEVANJE

SMOTRI, POVZETEK VSEBINE, NAVODILA:
TATJANA PRETNAR

torek, 29. 5. 1984
četrtak, 31. 5. 1984

SMOTRI

- Učenci:
- spoznajo postopke segrevanja in ohlajevanja v laboratorijih in industriji;
 - spoznajo različne termometre in uporabnost le-teh v različnih temperaturnih območjih;
 - se seznanijo s hladilnimi zmesmi in toplotnimi izmenjevalci.

ZEMLJEPIS

5. oddaja

PREMIKANJE LEDENIKOV

SMOTRI, POVZETEK VSEBINE IN NAVODILA:
MARIJA KOŠAK

torek, 15. 5. 1984
četrtak, 17. 5. 1984

SMOTRI

Ledenik je po svojem delovanju zanimiv in pogost predmet znanstvenega preučevanja. Pri gledanju tega filma učenci spoznajo nastanek, sestavo in preoblikovanje ledenika ter se seznanijo z njegovim učinkovanjem v okolju.

VSEBINA

Premikanje ledenikov povzroča, kot številni naravni dejavniki, preoblikovanje zemeljskega površja. Njegovo drsenje je za prosto oko skoraj nevidno. Z natančnim merjenjem in s filmsko kamero pa to lahko ugotovimo. Lednik ni homogena ledena masa. Sestavljajo ga številne plasti. Zgornje so razpokane,

POVZETEK VSEBINE

Film opisuje pomen segrevanja in ohlajevanja v kemijskem laboratoriju. Nekatere reakcije potečejo le pri dovolj visoki temperaturi, na primer spajanje železa in žvepla.

Vpliv temperature na hitrost kemijske reakcije je v filmu prikazan ob primeru, kako reagira raztopina žveplove kisline in natrijevega tioulsulfata. Motnost, ki jo povzroča izločeno žveplo, se pojavi hitreje pri višji temperaturi.

Film pokaže nekaj gorilnikov, žarilno električno peč in merjenje temperatur z ustreznimi termometri.

Pojasni pridobivanje antimonovega trijodida, kjer je potrebno segrevanje in ohlajevanje. Ob ohlajevanju razloži hladilne zmesi.

Prikaže suhi led in uporabo le-tega pri pridobivanju natrijevega amida. Ob koncu omeni še najpreprostejše načine segrevanja in ohlajevanja v industriji.

NAVODILA

Film si lahko ogledajo učenci 7. in 8. razreda osnovne šole, vendar je primeren le za tiste, ki se udeležujejo dodatnega pouka. Koristen pa bo za učence drugega letnika srednjih šol, ki imajo v svojem programu kemijo.

notranjost pa je nagubana. Oboje, razpoke na površini in gube v globini, je posledica premikanja ledenikov. Tam, kjer se ledenik pomika, zapuška sledi. Toda svoje reliefne učinke navadno še skriva pod seboj. Ledeniki dolbejo in brusijo površje ter prenašajo gradivo. Vidni so učinki vode, ki teče izpod njih. Zaradi dviga dnevnih temperatur v poletnih mesecih se ob robu ledenika in na njegovem koncu topi led, voda se steka v ledeniško jezero. Pri tem neprestano spreminja strugo, odlaga usedline in ob izlivu v jezero ustvarja miniaturno delto.

NAVODILA

Film zelo zanimivo prikazuje preučevanje gibanja ledenika in učinke tega gibanja. Prav zaradi tega je priporočljivo, da si ga ogledajo prav vsi učenci osnovnih in srednjih šol. Pred ogledom televizijske oddaje naj učitelj z učenci ponovi najpomembnejše pojme da bi učenci pozorno sledili in po predavanju lažje sodelovali v pogovoru.

Literatura:

- Ilešič: Obča geografija;
- Zgonik: Zemljepis za 6. razred osnovnih šol;
- Element film: Filмотeka 16 Zagreb.

PROMETNA VZGOJA

6. oddaja

Razred: 1., 2., 3., 4.

RDEČE, ZELENO IN TUDI RUMENO

SMOTRI, POVZETEK VSEBINE, NAVODILA: torek: 24. 4. 1984
MARJAN TOMŠIČ četrtak: 26. 4. 1984

SMOTRI

- Učenci
- spoznavajo nevarnosti, ki so jim izpostavljeni pešci;
 - spoznavajo pravila za varno hojo in prometne znake;
 - odkrivajo nepravilno ravnanje pešcev v prometu;
 - vrednotijo objestno ravnanje pešcev in odnos do drugih udeležencev prometa;
 - se navajajo na nošenje oznak, ki povečujejo vidnost v prometu.

POVZETEK VSEBINE

Gašper in rumena rutica sta dobra prijatelja. Rutica je Gašperja naučila marsičesa, ni pa ga mogla navaditi na red.

To jutro pa je bilo takole. Iztekla se je prva ura in otroci so odšli na igrišče. Gašper je šele zdaj pritekkel v šolo. V učilnici ni bilo nikogar. Sošolci so na igrišču, ob poti, ki pelje iz mesta. Na poti je več križišč, prehodov z miličnikom in takih »kar tako«, kjer ni nikogar. Učenci gredo po cesti disciplinirano in v vrsti,

Gašper pa jo ubere kar počez, po svojih prometnih predpisih, tako da možiček v semaforški utici kar poskakuje in miličnik žvižga. Gašper pa teče, podre kolezarja, se zaletava v mimoidoče in nazadnje prehiti celo avto.

Kolona učencev z ljubeznivo tovarišico lepo prečka cesto: vsak najprej pogleda desno, in ko je prazno, gre čez na igrišče. Miličnik pa za Gašperjem po igrišču.

Gugalnice vedo, kaj se spodobi, in nobena se noče igrati z Gašperjem. Pa se Gašper brž spomni na rumeno rutico, ki jo ima v žepu. Hitro napravi iz nje žogo, ta pa skok naravnost v kanal. Fant hitro poišče novo zabavo: hojo po železniških tračnicah. Postajni načelnik opazi nevarnost, in brž ustavi vlak, da se frkolin lahko do konca sprehodi in nazadnje preskoči še zapornico.

Ko hoče s šolskim avtobusom na izlet, mu avtobus pokaže vrata. Gašper pa v jok! Najde ga miličnik, ki ima na skrbi vse cemerave otroke, in ga odpelje. Toda ne zato, da bi ga kaznoval — odpelje ga v šolo prometnih znakov.

Zelo veliko znakov je tam; taki so, ki opozarjajo na nevarnost, ki prepovedujejo, obveščajo, in še mnogi drugi. Ko sta jih z miličnikom spoznala in ponovila, se je hotel Gašper posloviti, miličnik pa ga je ustavil: »Brez rumene rutice nikamor!« Dal mu je rutico, ki jo je snel z znaka Nimaš prednosti, tistega, ki ima podoben pomen kot rutica. Potem je miličnik po telefonu poklical šolski avtobus. Ta se je rad vrnil in vzel Gašperja, da se je veselo odpeljal na šolski izlet.

NAVODILA

Risanka je prijemna za predšolske otroke in učence nižjih razredov osnovne šole. V vsebino je zajetih več prometnih prekrškov, ki jih radi zagreše objestni otroci. Učenci spoznavajo ob slabih zgledih nepravilnosti in vrednotijo ravnanje udeležencev prometa.

- ugotavljajo pomen miličnikovih kretenj v križišču;
- vadijo prehajanje čez cesto na prometnih poligonih in na cestišču.

PROMETNA VZGOJA

7. oddaja

PROMET V MAVCU

SMOTER, VSEBINA, NAVODILA:
MARJAN TOMŠIČ

torek, 8. 5. 1984
četrtak, 10. 5. 1984

SMOTER

- Učenci:
- pripovedujejo o svojih izkušnjah v prometu;
 - presodijo Gašperjevo ravnanje na cesti;
 - ugotove pomen barv na semaforu;
 - vadijo hojo po pločniku;

VSEBINA

V mestu živi možič, ki mu pravijo Zelena gori ali pa Rdeča je, stoji! Že tedaj, ko še vse spi, mora zdoma delat na križišču. Ves dan, nezmotljivo: zeleno, malo rumeno, rdeče. S tistimi, ki so nemarni v prometu, hitro opravi. Le kako bi bilo brez njega v tem vrvežu!

V mestu stanuje tudi Gašper. Kadar stopi na cesto, je promet »malo drugačen« kot ponavadi. Pločnik se spremeni v zaletovalnico in tekališče. Rumeno rutico (to nadlego) spravi v šolsko torbico, da ima mir pred njo.

Kadar se semafor utruji, malo počiva. Med počitkom utripa rumena luč. Nauki iz šole, polni prometnih modrosti, povedo, da to pomeni: »pazljivo« za voznike in »previdno« za pešce. Gašper pa celo frnikola sredi ceste. Saj prav iz ziva nesrečo! Hude posledice je zadnji trenutek preprečil možič iz semafora, ki

je priteklo do Gašperja, pri tem pa se je sam ponesrečil. Pritrobil je rešilni avto. Namesto na delovnem mestu, v utici Zelena gori, je možič končal delavnik v bolnišnici, v mavcu.

Na cesti pa trk in trk! Nihče ne zna brez možiča v semaforu varno čez cesto. Miličnik se je razhudil in strogo ukazal Gašperju: »Zdaj pa kar ti urejaj promet!« Pa ni šlo. S svojo nerodnostjo bi pešče še pod kolesa spravil. Pritekel je miličnik in ga kážnoval: Gašper je moral stokrat napisati, kdaj in kje sme čez cesto. Kdo ve, kolikokrat bi še moral, če se ne bi vmešala rumena rutica in rekla: »Tu lahko pomagata samo hitra pomoč in prometno znanje!«

Vetrček je ponesel rutico v bolnišnico, k možiču. Prihitela je po znanje in pomoč. Hitro sta odhitela na križišče. Gašper je možiču pomagal splezati v utico. Miličnik, Gašper in možič v mavcu, ki so mu rekli Zelena gori, drugi spet Rdeča je, stoj so hitro razvozlati prometno zmedo. Avtomobili so spet vozili samo po cesti in pešci so hodili samo po pločniku. Še posebno pa se je izkazal Gašper, ki je postal pionir prometnik. Šolarji so pod njegovo spretno prometno roko hodili čez cesto po prehodu za pešče tako varno, kot še nikoli dolej.

PROMETNA VZGOJA

8. oddaja

PEŠEC NA ZAZNAMOVANEM PREHODU

SMOTRI, POVZETEK VSEBINE, NAVODILA:
MARJAN TOMŠIČ

torek, 29. 5. 1984
četrtek, 31. 5. 1984

SMOTRI

- Učenec:
- spoznava zaznamovani prehod za pešče kot najpomembnejše mesto za prehod čez cesto;
 - spoznava, da je tudi zaznamovani prehod za pešče lahko nevaren, in kako mora pešec ravnati, da postane prehod varnejši;
 - spozna, kdaj sme prečkati cesto, če ni zaznamovanega prehoda.

OBRAMBA IN ZAŠČITA

1. oddaja

TERITORIALNA OBRAMBA PROTI DESANTU IZ ZRAKA

SMOTRI, POVZETEK VSEBINE IN NAVODILA:
PREDRAG VUKADINVIČ

torek, 15. 5. 1984
četrtek, 17. 5. 1984

SMOTRI

Učenci spoznajo desante iz zraka in helikopterske desante kot pomembno obliko sodobnega vojaškega bojevanja. Desant iz zraka je kot »vertikalni manever« nepogrešljiv v sodobnem bojevanju. V oddaji se učenci seznanijo z načini zaščite in obrambe pred desanti iz zraka s pasivno zaščito (izdelava protidesantnih ovir), pa tudi z aktivnim bojem proti desantu.

POVZETEK VSEBINE

V uvodnem delu je prikazana obrambna priprava zemljišča, ki je ugodno za sovražni desant iz zraka. S primerno pripravo zemljišča se onemogoči uspešno desantiranje in se ustvari možnost za uničenje desanta. Pomembno je, da zgradimo protidesantne ovire, ki naj bi onemogočile pristajanje jadrlnih letal in spuščanje padalcev. Te ovire so lahko eksplozivne in čvrste - fortifikacijske iz žice, kolov in podobnega.

Postavljajo jih enote JLA ali teritorialne obrambe, pa tudi občani, zlasti fortifikacijske (v filmu je prikazano postavljanje kolov, povezanih z žico in z dodanimi protipehotnimi razpršilnimi minami).

NAVODILA

Filmska risanka je namenjena predšolskim otrokom in učencem nižjih razredov osnovne šole. Domiselna uporaba figurice iz cestnega semafora zabavno opozarja otroke na nevarnosti otroške igre na cestišču in na pravilen prehod pešca čez cesto. Otroka je treba čimprej usposobiti, da bo sam hodil v šolo. Posebno pozornost je treba nameniti otrokom, ki v predšolski dobi niso bili v vzgojno-varstveni organizaciji. Pri vključevanju v promet jih ne smemo »spodbujati« s pridigami o sošolcih, ki so že samostojni, temveč je treba pri vsakem posebej spoznati njegove osebne težave, razvitost motorike, sposobnost za odzivanje in morebitni strah pred prometom. Pri učencih moramo preveriti, ali poznajo pomen barv na semaforu, in z njimi na poligonu, v učilnici in na prostem uriti prehod čez cesto na označenem in na neoznačenem prehodu.

Ob nevarnostih, ki jih prinaša igra na cestiščih, je treba otrokom tudi pokazati, kje naj si poiščejo varen prostor za sproščeno igro. Film, ki se vsebinsko povezuje s filmom »Rdeče, zeleno pa tudi rumeno«, iz istega cikla televizijskih šolskih ur, je dobra motivacija za pridobivanje spretnosti, potrebnih za varno pot v šolo in domov.

POVZETEK VSEBINE

Zaznamovani prehod za pešče pešcem ne zagotavlja popolne varnosti. Pešec mora pomisliti na svojo varnost, še preden stopi na prehod. Pred odločitvijo mora presoditi hitrost in oddaljenost prihajajočega vozila in upoštevati, da vozilo zmeraj potrebuje določen čas, da se zaustavi.

K varnosti pešcev na cesti pripomore tudi republiški Zakon o varnosti cestnega prometa. Ta določa, da mora pešec tedaj, ko se po prometnem pasu pomikajo vozila v koloni — preden stopi na zaznamovani prehod za pešče, kjer promet ni urejen s svetlobnimi prometnimi znaki ali ga ne ureja miličnik — z dvigom roke nakazati svojo namero in stopiti na prehod šele, ko se vozila ustavijo. Pešec sme prečkati cesto tam, kjer ni zaznamovanega prehoda, le tedaj, če je prehod oddaljen več kot 100 metrov. Na nepreglednem delu in na večpasovnici s polno srednjo črto, pešec ne sme prečkati ceste.

Film prikazuje vse te primere.

NAVODILA

Vsebina filma vzgaja pešca za varen prehod čez cesto. Ogled filma je treba povezati z razmerami, v katerih se znajde učenec na poti v šolo in domov.

Film je treba predvajati večkrat, zlasti jeseni, še preden se poslabša vidljivost. Učence je treba navaditi, da bodo obesek prilagodili nosili in ga imeli stalno pri sebi. S filmom spodbudimo tudi starše na roditeljskih sestankih, da bodo sami nosili odsojnik in to tudi zahtevali od otrok.

V filmu je namenjena posebna pozornost pripravam enot teritorialne obrambe in boju le-teh proti desantu iz zraka. Enote teritorialnega bataljona se pripravljajo skupaj z delavsko protizračno artilerijsko baterijo, mladinsko enoto in delavskim vodom za obrambo določenega ozemlja, na katero bi se, po oceni komandanta bataljona, lahko spustil desant iz zraka. V skladu z odločitvijo komandanta bataljona zasedejo enote bojne položaje in se pripravljajo za boj. V filmu je prikazano tudi delovanje centra za opazovanje, javljanje, obveščanje in alarmiranje (OJOA), ki pravočasno sproži alarm in tako naznani prihod sovražnih letal. To pomeni, da se morajo enote teritorialne obrambe in delavci tovarne KRKA strogo pripraviti. Enote teritorialne obrambe so že na bojnih položajih, delavci tovarne KRKA hitro zapuščajo tovarno in se pripravljajo za sodelovanje v boju proti desantu. Nato vidimo spuščanje desanta — padalcev, boj proti padalcem v zraku in na tleh ter obkolitev in uničenje desanta. Seveda, vse to ne poteka brez težav.

V filmu je prikazano sodelovanje vseh enot: službe za opazovanje, javljanje, obveščanje in alarmiranje, bataljona teritorialne obrambe in drugih enot teritorialne obrambe, kot so enote protiletalske zaščite, delavske artilerijske baterije proti napadom iz zraka, mladinski vod, delavski vod, krajevna straža in milica.

NAVODILA

Učna snov o desantih iz zraka in protidesantni obrambi se obravnava z učenci srednjih šol v 11. temi: Sredstva za napad iz zraka in način boja proti njim. Film je primeren tudi za učence višjih razredov osnovnih šol, čeprav take teme ni v učnem načrtu.

Pred gledanjem filma naj učitelj pojasni vlogo desantov iz zraka in helikopterskih desantov v sodobnem bojevanju ter pomen in način organiziranja protidesantne obrambe in bojevanja proti desantom. V filmu je prikazan manjši desant iz zraka, ki ga lahko uniči teritorialna obramba.

Literatura:

Učbenik za srednje šole: Obramba in zaščita, 2. del, 1976.

Učbenik za osnovne šole: Prva pomoč in zaščita, 2. del, 1978.

OBRAMBA IN ZAŠČITA

2. oddaja

JEDRSKO OROŽJE IN ZAŠČITA

SMOTRI, POVZETEK VSEBINE,
NAPOTKI IN LITERATURA:
PREDRAG VUKADINOVIČ

torek, 29. 5. 1984
četrtek, 31. 5. 1984

SMOTRI

Učenci spoznavaajo jedrsko orožje kot vrsto sodobnega orožja za množično uničevanje. Poleg načel o delovanju in vrst učinkov spoznavaajo še različne postopke, ki omogočajo zaščito posameznikov in skupin. Ker se lahko zgodi, da bo v morebitni svetovni vojni uporabljeno jedrsko orožje, je učna snov aktualna in potrebna za vzgojo vsakega občana.

POVZETEK VSEBINE

Po kratkem uvodnem prikazu jedrske eksplozije v Hirošimi prikazuje film naprave in sredstva za izstrelitev jedrskih bomb — letala in rakete. Sledi razla-

ga: kaj je jedro, fisija in fuzija, sestava in način delovanja jedrske bombe (nuklearne in termonuklearne) ter primerjava s klasičnim eksplozivom (količina in učinek). Podrobneje so razloženi učinki jedrske eksplozije: toplotni, udarni, sevanje. Za vsako vrsto učinka so predstavljeni krogi delovanja z ustreznimi posledicami in drugi bistveni podatki in meje delovanja. Pojasnjeno je tudi kaksnejše sevanje. Sledi zaščita pred učinki jedrske eksplozije: na maršu (pohodu). Uporaba naravnih in umetnih objektov pri zaščiti (rov, jarek, zaklonišča, gradbeni objekti). Prikazani so tudi zaščitni postopki pri jedrskem napadu na kopnem, na morju in radiološko opazovanje.

NAPOTKI

Učna snov o jedrskem orožju se obravnava v 8. razredu osnovnih šol pri predmetu kemija (fizika), in sicer kot 11. tema programa prve pomoči in zaščite: Temeljni pojmi o jedrskem orožju, zaščitni ukrepi in prva pomoč.

V srednjih šolah se obravnava ta snov v 1. razredu pri predmetu obramba in zaščita (10. tema: Jedrsko orožje).

Učitelji naj prikažejo film ob ponavljanju predelane učne snovi o jedrskem orožju. Pred oddajo naj z učenci ponovijo učno snov, po oddaji pa pojasnijo morebitne nejasnosti.

Literatura:

Učbenik za srednje šole: Obramba in zaščita, 1. del, 1976.

Učbenik za osnovne šole: Prva pomoč in zaščita, 2. del, 1978.

BELEŽKE

Zasnova poklicnega usmerjanja v socialistični samoupravni družbi

VOD

V opredeljevanju zasnove, v razvijanju in sprejemanju poklicnega usmerjanja kot družbene in strokovne dejavnosti smo v naši državi dosegli občuten napredek v njenem desetletnem nenehnem povojnem razvoju. Ta napredek je pripomogel k uspešnejšemu izvajanju politike družbeno-gospodarskega razvoja, k vsestranskemu razvoju osebnosti in k spodbujanju kadrov.

V dosedanjem razvoju poklicnega usmerjanja je prevladovalo mnenje, da je mogoče družbene naloge na področju razvoja kadrov uspešneje izvajati tako, da nenehno izboljšujemo poklicno usmerjanje mladine in odraslih. Novost v tem naziranju je priznanje o novi vlogi poklicnega usmerjanja v krepitvi splošne ljudske kulture in družbene samozasčite. Podoben navzlic precejšnjim uspehom te dejavnosti še vedno ni povsod dovolj razumevanja za njene družbeno-gospodarske, idejno-politične, znanstveno-metodične in humane vrednote. Pomanjkanje skrbi družbenih dejavnikov za sprejete idejne stališča družbe v poklicnem usmerjanju je nezadostno in nejasno izoblikovane naloge družbenih dejavnikov, naj bi bili nosilci te dejavnosti, so naša ovira za nadaljnji razvoj v družbenem delu in samoupravljanju. Korenine teoretičnih in praktičnih pomanjkljivosti zasnove poklicnega usmerjanja v Jugoslaviji segajo v zgodnja desetletja tega stoletja, začetek pa v organiziranju družbene dejavnosti, ki je namenjena poklicnemu usmerjanju, pa v čas uvajanja delavskega samoupravljanja v Jugoslaviji (od leta 1950).

Temelje sodobnega poklicnega usmerjanja v naši socialistični stvarnosti smo postavili na zveznem posvetovanju o izbiri poklicev v Beogradu leta 1951. Obnovitev in ustanovitev novih svetovalnic za izbiro poklicev, izrekanje maksime: »za vsakomur, delovno mesto po sposobnostih in nagnjenostih«, poklicno usmerjanje v korist delovnih ljudi in v skladu s potrebami skupnosti — so bila poglavitna naročila posvetovanja, ki so opredelila nadaljnje tokove razvoja poklicnega usmerjanja. Družbenopolitični in pravni dokumenti zveznega pomena so od leta 1951 zagotavljali družbenopolitične, konceptijske, materialne in organizacijsko-kadrovske temelje za to, da se poklicno usmerjanje ne uporablja samo pri izbiri poklicev mladine, marveč tudi kot pomoč delovni organizaciji in posameznikom pri strokovnem usposabljanju, zaposlovanju, prekvalifikaciji in poklicni rehabilitaciji kadrov. Zveza združenj za poklicno usmerjanje Jugoslavije (ustanovljena leta 1956) je dala najpomembnejše prispevke k zasnovi opredeljevanju poklicnega usmerjanja, izboljševanju strokovnega dela v podjetju zaposlovanja na svoji prvi konferenci leta 1958) in četrti skupščini v Beogradu leta 1965).

Zasnova poklicnega usmerjanja Zvezni urad za zadeve zaposlovanja, Beograd 1969) je izoblikovala vrsto družbenih in teoretičnih stališč in načel. Čeprav je v teh letih bilo mogoče uradno sprejeti, je veliko pripomoglo k temu, da sta oblikovali teorija in praksa svoj smisel na tem področju: »Usmerjanje zama časovno celotno aktivno dobo posameznika. Njegov osnovni namen je pomagati (voditi) posameznika pri izbiri ene izmed več možnosti poti poklicnega razvoja s tem, da je sposoben dinamično se prilagajati spremembam v svetu dela.«

Deseti kongres Zveze komunistov Jugoslavije leta 1974 v Beogradu je najodločneje izrazil vlogo poklicnega usmerjanja v socialistični samoupravni družbi: »... pomoč mlademu in odraslemu človeku... da dosegne ustrezen in skladen poklicni razvoj v vsej svoji delovni dobi...« Kongres je opredelil poklicno usmerjanje kot pomembno družbeno dejavnost. Noben družbenopolitični dokument o poklicnem usmerjanju ni prinesel toliko različnih vidikov in nalog poklicnega usmerjanja kot stališča (sekcije zvezne konference SZDL Jugoslavije za izobraževanje, znanost in kulturo) o aktualnih vprašanjih razvoja poklicnega usmerjanja v funkciji združenega dela in samoupravljanja, ki so bila razglašena v Beogradu leta 1976. V stališčih je poudarjena trdna povezanost poklicnega usmerjanja z vzgojo, izobraževanjem in zaposlovanjem, ki jo je uresničevalo od svojih razvojnih začetkov.

Imamo še vrsto dokumentov, ki so jih sprejeli v socialistični republiki in avtonomnih pokrajinah in ki

sodijo v zakladnico zasnove poklicnega usmerjanja v naši državi.

Organizacijski nosilci dejavnosti v poklicnem usmerjanju v naši državi so različne organizacijske oblike službe za zaposlovanje delavcev od uradov za posredovanje dela (po letu 1955) do današnjih samoupravnih interesnih skupnosti za zaposlovanje (od leta 1975). Ti so tudi nosilci rezultatov dela, ki so vtanki v poklicni razvoj milijonov mladih in odraslih po vsej naši državi.

Desetine zakonov, resolucij in sklepov, v minulem desetletju pa tudi družbenih dogovorov in samoupravnih sporazumov so parcialno zajemali posamezne vidike poklicnega usmerjanja, vendar nikoli dovolj, da bi družba oziroma združeno delo v celoti prikazala svoje stališče do nje v obliki celotnega zakonskega, samoupravnega ali političnega dokumenta. Danes domala ni družbene oziroma poklicne dejavnosti s tako bogato tradicijo in tako pomembno za vsakega posameznika in za vso državo, za katero niso dorečene družbene opredelitve o njenih temeljnih postavkah, funkciji in nalogah v današnji etapi razvoja samoupravnih socialističnih družbeno-gospodarskih odnosov.

Smoter »zasnove poklicnega usmerjanja v socialistični samoupravni družbi« je prikazati družbene opredelitve o poklicni usmeritvi in poklicnem razvoju kadrov na današnji stopnji njihovega razvoja. Opozoriti mora na smeri nadaljnje razvoja te dejavnosti v graditvi samoupravnih socialističnih odnosov v združenem delu. Končno mora ponuditi temelje za proces dogovarjanja in sporazumevanja vseh družbeno odgovornih dejavnikov za njen razvoj (naloge, obveznosti, zadeve, odgovornosti) v tem delu družbene dela.

I. Družbeno-gospodarski, idejno-politični, samoupravni in znanstveni temelji poklicnega razvoja kadrov in dela v poklicnem usmerjanju

1. Družbenopolitični sistem v Socialistični federativni republiki Jugoslaviji je ustavno zasnovan tako, da raste iz podružbljene podlage sredstev in pogojev dela. Izraža in štiti dolgoročne interese delavskega razreda, torej delovnih ljudi, ki zasnove svojega obstoja na lastnem združenem delu. Za naš družbenopolitični sistem, ki temelji na samoupravljanju delovnih ljudi in občanov, so pomembna vrednostna merila v delu: vsi ljudje morajo delati in ustvarjati možnosti za delo. Pravica do dela, pravica do zaposlitve, pravica do proste izbire poklica in delovnega mesta, pravica do izobraževanja in pravica do obrambe države obstajajo pri nas kot prevladujoče družbene vrednote. Ustavne obveznosti vseh nosilcev družbenih sredstev so, da ustvarjajo bolj in bolj ugodne razmere za uresničevanje teh prednosti.

2. Delo je poglavitni razvoj samostojnega, kritičnega, aktivnega in vestnega delavca samoupravljalca.

3. Pravica do izobraževanja, prosta izbira poklica in zaposlitve, dostopnost del in funkcij v službi in posebno varstvo pri delu in iz dela dajejo mladim enake možnosti in njihovem razvoju, sem pa sodi tudi poklicni razvoj.

4. Svoboda poklicev in dela uresničujemo v objektivnih razmerah, v katerih se posameznik razvija, njegove subjektivne lastnosti pa opredeljujejo področja in doseg učinkovite aktivnosti pri delu, v obrambi države in v samoupravljanju.

5. V naši socialistični samoupravni družbi je smoter vzgoje vsestranskega razvita, svobodna in ustvarjalna osebnost. Vsestranskost kot smoter vzgoje je težnja družbe k temu, da vsak njen član razvija tiste svoje sposobnosti, ki imajo največ možnosti za popoln razcvet in razvoj, ki traja toliko kot človekova življenska doba.

6. Vsestranski razvoj osebnosti in poklicni razvoj se med seboj dialektično prepletata in povezuje. Tako vpliva poklicni razvoj na oblikovanje osebnosti in na njen razvoj.

7. Poklicni razvoj je sestavni del vsestranskega razvoja osebnosti in v njegovi zapleteni strukturi prispeva k usposabljanju posameznika za samostojno učenje, delo, obrambo države, vodenje in samoupravljanje. Prispeva k aktivnemu potrjevanju osebnosti v vseh oblikah njene kulturne in socialne dejavnosti.

8. Najširši okvir, ki neposredno ali posredno opredeljuje poklicni razvoj posameznika, je naš družbeno-gospodarski sistem. Ustvarja možnosti za izbiro poklicev, dela, zaposlitve, usposabljanja in napredovanja članov družbe.

9. Izbira poklicev in nadaljnji poklicni razvoj sta rezultata procesov razvoja človeka (z njegovimi interesi, sposobnostmi, stališči, vrednostnimi cilji idr.), vpliva družine, vzgoje in izobraževanja, združenega dela, potreb po kadrih, družbenega vrednotenja dela.

Pravila izbira poklica ni samo pravica vsakega člana družbe, marveč tudi njegova obveznost. Samostojno odločanje o tej izbiri in nadaljnem poklicnem razvoju je mogoče le, če vsak pozna lastno osebnost in objektivno stvarnost (zahteve posameznih del in nalog in izobraževalnih programov, potreb po posameznih poklicih in nalogah, stopnje delitve dela idr.).

10. Poklicni razvoj kadrov je permanenten proces progresivnih sprememb posameznikov v izobraževanju in pri delu zaradi doseganja optimalne skladnosti med lastnostmi, težnjami in željami posameznikov, objektivnimi značilnostmi in zahtevami dela in ciljev družbe. V ta razvoj so vključene tudi aktivnosti pri delu in obrambi države in aktivnosti v samoupravljanju.

11. Poklicna usmeritev je eden izmed instrumentov poklicnega razvoja kadrov. Sodeluje z drugimi družbenimi dejavniki v usmerjanju osebnosti v svetu izobraževanja in dela, nadalje v uvajanju osebnosti v svet dela in izobraževanja in pri njenem nadaljnjem vodenju znotraj izobraževanja in dela. Tako olajšuje proces poklicnega razvoja.

12. Zasnova poklicnega usmerjanja v socialistični samoupravni družbi temelji na teh znanstveno-metodičnih in idejno-političnih postavkah.

(1) Poklicno usmerjanje temelji na potrebi osebnosti po samouresničanju v vzgoji in izobraževanju, v delu, v obrambi države in v samoupravljanju.

(2) Poklicno usmerjanje temelji na vsestranskem spoznavanju osebnosti.

(3) Poklicno usmerjanje temelji na vsestranskem poznavanju družbenih ciljev razvoja dolgoročnih potreb po kadrih, psiho-fizioloških zahtev, vzgojno-izobraževalnih programov in del in delovnih nalog in možnosti izobraževanja in zaposlovanja.

(4) Poklicno usmerjanje je dejavnost, ki je naravnana k temu, da se olajša usklajevanje interesov posameznikov in interesov združenega dela ter k povezanju izobraževanja in dela.

(5) Poklicno usmerjanje prispeva k temu, da posamezniki bolj in bolj izbirajo področje dela in poklica v skladu s svojimi interesi, sposobnostmi in osebnimi potrebami, od česar sta odvisna njihov uspeh in zadovoljstvo v delu in produktivnosti dela.

(6) Poklicno usmerjanje prispeva k poklicnemu razvoju osebnosti, k razvoju združenega dela in obrambe države kot tudi družbe v celoti.

(7) Poklicno usmerjanje je na voljo posamezniku v vsem njegovem poklicnem razvoju s ciljem, da mu olajša odločitve v zvezi s tem razvojem.

(8) Poklicno usmerjanje je kontinuirana dejavnost organizacij združenega dela, vzgoje in izobraževanja, gospodarstva in družbenih dejavnosti, Jugoslovanske ljudske armade in drugih samoupravnih organizacij in skupnosti v razvoju kadrov.

(9) Poklicno usmerjanje utemeljuje svoje postopke z uporabo sodobnih pridobitev znanosti, ki preučujejo človeka, izobraževanje in delo, in z rezultati znanstvenih raziskav teh ved iz poklicnega razvoja in poklicnega usmerjanja.

(10) Poklicno usmerjanje je visoka strokovna dejavnost skupin strokovnjakov različnih strok, ki preučujejo človeka, izobraževanje in delo.

13. Poklicno usmerjanje uresničuje svojo družbeno in strokovno dejavnost v poklicnem razvoju kadrov z izvajanjem enotnega delovnega programa vseh udeležencev poklicnega usmerjanja.

Enoten delovni program, njegove izvrševalce, medsebojne odnose in

obveznosti, naloge in odgovornosti določajo z družbenimi dogovori in samoupravnimi sporazumi udeleženci (dejavniki) poklicnega usmerjanja.

14. Minimalni program dejavnosti v poklicnem usmerjanju mora biti enoten za vso državo, da bi imeli občani ne glede na kraj bivanja in druge okoliščine enake možnosti za njegovo uporabo.

Ta program mora zagotoviti ustrezen in skladen poklicni razvoj in pridobitev produktivne in stabilne zaposlitve. Zato mora biti poklicna usmeritev načrtovana in programirana dejavnost vseh udeležencev, ki so vključeni vanjo.

V ta namen morajo programi poklicnega usmerjanja zajeti celoten poklicni razvoj in zagotoviti uspešno vodenje človeka na vsej poti v tem razvoju.

II. Sistem, program in organizacija poklicnega usmerjanja

15. Poklicno usmerjanje je podstevni razvoj kadrov v sistemu združenega dela in samoupravljanja. Razvija takšne programe dela in organizacijske oblike delovanja, ki pomagajo doseči cilje združenega dela v poklicnem razvoju kadrov.

16. Kot strokovna dejavnost pomaga poklicno usmerjanje reševati protislovja v odnosih človek — izobraževanje — delo in tako sodeluje pri ustvarjanju skladnosti med individualnimi in družbenimi potrebami in interesi.

17. Subjekt poklicnega usmerjanja je posameznik vseh starosti na katerikoli stopnji vzgoje in izobraževanja ali priprave na zaposlitev (bodi zaposlen ali kandidat za zaposlitev). Je subjekt v svoji pripravi za izpolnitev osebnih in skupnih interesov in v uresničevanju svoje svobode skozi delovno vlogo, ustvarjalno materializiranje svojih sposobnosti in njihovo združevanje z drugimi.

18. Minimalni enotni delovni program vseh udeležencev poklicnega usmerjanja vsebuje dela in naloge:

(1) Delovna in poklicna vzgoja kandidatov za izbiro poklicev zaradi oblikovanja njihove naravnosti k področjem dela v skladu z družbenimi potrebami.

(2) Obveščanje uporabnikov programov o naravi dela, izobraževanju, poklicih, kadrovskih potrebah, možnostih za zaposlovanje in drugih dejstvih, ki so pomembna za poklicni razvoj.

(3) Svetovanje pri izbiri področij združenega dela, programov izobraževanja, poklicev, poklicev v Jugoslovanski ljudski armadi, spremembe v izobraževanju in smereh poklicnega razvoja, spremembe v zaposlitvi in nadaljevanju ali povratnem izobraževanju.

(4) Priprava kandidatov za prehod iz izobraževanja v delo in iz dela v izobraževanje, uvajanje v izobraževanje in delo in vodenje v nadaljnjem poklicnem razvoju.

(5) Spremljanje in preverjanje uspešnosti kandidatov v izobraževanju in na delu zaradi nadaljnje pomoči v poklicnem razvoju in vrednotenju programov in metod poklicnega usmerjanja.

(6) Obveščanje javnosti o programih poklicne usmeritve in o možnostih njihove uporabe.

(7) Preučevanje izobraževalnih in kadrovskih potreb združenega dela in družbe.

(8) Ugotavljanje psiho-fizioloških zahtev programov izobraževanja poklicev, del in nalog.

(9) Udeležba pri določanju nomenklature in klasifikacije poklicev in njihova uporaba v poklicni usmeritvi.

(10) Znanstvene raziskave problemov poklicnega razvoja, razvoja dela, izobraževanja in zaposlovanja, organizacije dela, metod in postopkov dela ipd.

(11) Stalno usposabljanje in izpopolnjevanje strokovnjakov za delo v poklicnem usmerjanju.

(12) Informativno-publicistično delo v zvezi z uresničevanjem programa poklicnega usmerjanja.

19. Program poklicnega usmerjanja uresničujejo s svojo dejavnostjo in sodelovanjem številni udeleženci (dejavniki) poklicnega usmerjanja. Med njimi so tisti, ki se ukvarjajo z vzgojo, izobraževanjem, razvojem, načrtovanjem, sprejemanjem, raz-

porejanjem, spremljanjem in napredovanjem kadrov na delu in v izobraževanju ter njihovim vodenjem v nadaljnjem poklicnem razvoju.

(1) Pomembno mesto in vlogo v družbenih oblikah dejavnosti v poklicnem usmerjanju imajo tisti udeleženci, katerih dejavnost prispeva k ustvarjanju možnosti za delo v poklicnem usmerjanju. To so: družina, vzgojno-varstvene organizacije, organizacije vzgoje in izobraževanja v osnovnem šolstvu in usmerjenem izobraževanju, temeljne organizacije združenega dela vseh vrst dejavnosti (in tudi organizacije s področja znanosti), samoupravne interesne skupnosti v gospodarskih in družbenih dejavnostih, družbenopolitične skupnosti, družbenopolitične organizacije, družbene organizacije in strokovna društva. Ti udeleženci poklicnega usmerjanja so predvsem spodbudjevalni, oblikovalni in usmerjajoči dejavniki usklajevanja človeka, izobraževanja in dela v procesu poklicnega razvoja kadrov.

(2) Posebno mesto in vlogo v strokovnih oblikah dejavnosti v poklicnem usmerjanju imajo organizirane strokovne polidisciplinarnе službe, katerih delo temelji na vedah, ki se uporabljajo v poklicnem usmerjanju. To so službe, ki institucionalno ali poklicno preučujejo človeka in delo ter njegove medsebojne odnose. Pri svojem izvršilno-operativnem delu pomagajo delovnim ljudem in občanom pri njihovem poklicnem razvoju, organizacijam združenega dela in drugim uporabnikom programa poklicnega usmerjanja pa pri uresničevanju njihove vloge in nalog v poklicnem razvoju kadrov in kadrovski dejavnosti. Različne oblike teh strokovnih služb ustanavljajo, razvijajo in izboljšujejo: samoupravne interesne skupnosti za zaposlovanje, samoupravne interesne skupnosti vzgoje in izobraževanja, vzgojno-izobraževalne organizacije (šole, akademije, fakultete), prosvetno-pedagoške službe, organizacije združenega dela, gospodarske zbornice, Jugoslovanska ljudska armada, samoupravne interesne skupnosti zdravstvenega varstva, samoupravne interesne skupnosti pokojninskega zavarovanja idr.

(3) Udeleženci družbenih in strokovnih oblik dejavnosti v poklicnem usmerjanju uresničujejo program poklicnega usmerjanja v tistem delu in obsegu, ki sodi v njihovo delovno področje.

20. V zvezi z uresničevanjem programa poklicnega usmerjanja prevzemajo njegovi udeleženci obveznost, da bodo izpolnjevali te skupne naloge in odgovornosti.

(1) Vse družbenopolitične skupnosti ožjega (občina), regionalnega (skupnost občin) in širšega območja (republika oziroma pokrajina in federacija) morajo v svojih načrtih izraziti tako kratkoročne kot dolgoročne družbene smotre razvoja, posebno glede na razvoj kadrov.

(2) Organizacije združenega dela morajo v svojih načrtih izraziti kratkoročne in dolgoročne potrebe po kadrih in jih med seboj usklajevati v ožji in širši družbenopolitični skupnosti.

(3) Samoupravne interesne skupnosti vzgoje in izobraževanja morajo ob sodelovanju samoupravnih interesnih skupnosti za zaposlovanje določiti v skladu z družbenimi smotri in potrebami po kadrih združenega dela in občanov organizacijo (mrežo, programe, zmogljivosti) vzgojno-izobraževalnih organizacij združenega dela (šol vseh stopenj).

(4) Vse vzgojno-izobraževalne organizacije združenega dela in Jugoslovanska ljudska armada morajo določiti in uskladiti z zahtevami družbeno potrebnih poklicev in razgrniti pred javnostjo vsebine in psiho-fiziološke in pedagoške zahteve vzgojno-izobraževalnih programov.

(5) Kadrovske službe organizacij združenega dela in Jugoslovanska ljudska armada morajo v sodelovanju z znanstvenimi institucijami in strokovnimi polidisciplinarnimi službami določiti bistvene psiho-fiziološke zahteve dela (poklicev, del in nalog, delovnih mest).

(6) Medicinsko, psihološko in

poklicno usmerjanje

pedagoško analizo osebnosti kandidatov za izbiro poklicev in nadaljnji poklicni razvoj opravljajo strokovne polidisciplinarnе službe (strokovni timi) in točke 19 (2).

21. Del enotnega programa poklicnega usmerjanja, ki poteka v vzgojno-izobraževalnih organizacijah, zajema vzgajanje za delo, stroko in poklic in posredovanje informacij o strokah, poklicih, potrebah po kadrih združenega dela in Jugoslovanske ljudske armade, možnostih za izobraževanje za delo, ob delu in iz dela in o možnostih zaposlovanja.

Vzgojno-izobraževalne organizacije bodo lahko v izvajanju tega dela programa, namenjenega udeležencem, izpolnile svojo funkcijo razvoja in usmerjanja interesov udeležencev le v tesnem sodelovanju s službami planiranja kadrov in zaposlovanja, z Jugoslovansko ljudsko armado in s prosvetno-pedagoškimi službami, starši, z organizacijami združenega dela, s strokovnimi polidisciplinarnimi službami in z družbenopolitičnimi organizacijami (mladina, sindikat).

22. Del enotnega programa poklicnega usmerjanja, ki poteka v organizacijah združenega dela, zajema izvajanje načel in metod poklicnega usmerjanja v postopkih sprejema, razporejanja, uvajanja, spremljanja in usmerjanja delavcev pri delu in samoupravljanju. Ta del programa se nanaša tudi na pomoč pri reševanju problemov pri spreminjanju dela in poklicev z izobraževanjem ob delu in iz dela, prekvalifikacijo ali rehabilitacijo kot tudi na primere usposabljanja za zahtevnejša dela. V uresničevanju tega dela programa sodelujejo organizacije združenega dela s službami planiranja, izobraževanja in zaposlovanja kadrov, Jugoslovansko ljudsko armado in prosvetno-pedagoškimi službami.

Organizacije združenega dela ustvarjajo strokovne temelje (prve pogoje) za poklicno usmerjanje mladih kot tudi vseh zaposlenih in nezaposlenih delavcev:

(1) s preučevanjem in določanjem izobraževalnih potreb in potreb po kadrih;

(2) s spremljanjem vpliva tehnično-tehnoloških in organizacijskih sprememb v strukturi dela, poklicev in izobraževanja;

(3) z načrtovanjem izobraževanja kot integralnega dela kadrovskega plana in uresničevanjem zasnove stalnega izobraževanja;

(4) z uresničevanjem proizvodno-tehnične vzgoje in izobraževanja;

(5) z načrtovanjem potreb po kadrih in poklicnega razvoja zaposlenih (pri delu in samoupravljanju).

23. Del enotnega delovnega programa v poklicnem usmerjanju, ki poteka v strokovnih polidisciplinarnih službah, zajema individualno obveščanje in svetovanje v procesu poklicnega razvoja, pripravo kandidatov za prehod iz izobraževanja v delo, spremljanje in nadzor uspeha, preučevanje kadrovskih in izobraževalnih potreb združenega dela, analizo in preučevanje dela, poklicev, nomenklature in klasifikacije poklicev, izdelavo programa poklicnega usmerjanja, znanstvene raziskave, izpopolnjevanje kadrov za delo v poklicnem usmerjanju in informativno-publicistično delo.

Pri uresničevanju svojega dela programa sodelujejo te službe med seboj in z drugimi dejavniki poklicnega usmerjanja (z vzgojno-izobraževalnimi organizacijami, službami za planiranje in zaposlovanje kadrov, Jugoslovansko ljudsko armado,

(Nadaljevanje na zadnji strani)

razpravljamo

CELODNEVNA OSNOVNA ŠOLA
I. BATALJONA DOLOMITSKEGA ODREDA HORJUL

razpisuje prosta dela in naloge

- **UČITELJA TEHNIČNE VZGOJE IN INTERESNIH DEJAVNOSTI**, končana PA ustrezne smeri
Dela in naloge združujemo za nedoločen čas s polnim delovnim časom. Začetek dela 20. 4. 1984;
- **VZGOJITELJICE V VVE**, končana vzgojiteljska šola
Dela in naloge združujemo za določen čas s polnim delovnim časom od 3. 5. 1984 do vrnitve delavke s porodniškega dopusta.

Prijava z dokazili o izobrazbi sprejemamo 8 dni po objavi razpisa. Z Ljubljano so ugodne avtobusne zveze.

VZGOJNO VARSTVENA ORGANIZACIJA HRASNİK

Razpisna komisija razpisuje prosta dela in naloge

- **RAVNATELJA VVO** Hrastnik

Za opravljanje del in nalog ravnatelja je lahko imenovan kdor:

- izpolnjuje splošne, z Zakonom o združenem delu in Družbenim dogovorom občine Hrastnik, določene pogoje;
- izpolnjuje pogoje za opravljanje del vzgojitelja ali strokovnega delavca po določenih 38. in 39. členu Zakona o vzgoji in varstvu predšolskih otrok;
- ima 5 let delovnih izkušenj, od tega najmanj 2 leti dela pri vzgoji in varstvu predšolskih otrok;
- ima organizacijske in strokovne sposobnosti, kar dokazuje s svojim preteklim delom;
- ima aktiven in pozitiven odnos do socialistične revolucije, bratstva in enotnosti jugoslovanskih narodov in narodnosti, ustvarjalnosti in zavzetosti za razvijanje socialističnih samoupravnih odnosov.

Mandat traja 4 leta.

Kandidati naj pošljejo prijave z dokazili o izpolnjevanju razpisnih pogojev v 15 dneh po objavi razpisa.

O izbiri bodo obveščeni v 30 dneh po končanem razpisnem roku.

predšolska
vzgojaKaj ovira vzgojno delo
v vrtcih?

Da bi bolje seznanili javnost z delom v vzgojno-varstvenih organizacijah, smo našim sodelavcem poslali še tole vprašanje:

— **Kljub veliki prizadevnosti delavcev v vrtcih se vzgojno-varstvene organizacije ubadajo s številnimi težavami. Kako se le-te kažejo in kaj najbolj otežuje delo v predšolski vzgoji?**

VELJKO TROHA: — Menim, da je največja težava v tem, da nimamo družbeno organizirane vzgoje — vrtca tam, kjer bi ga močno potrebovali. Cela klopica težav na področju predšolske vzgoje izhaja tudi iz neskladja med sorazmerno velikimi družbenimi željami po raznih oblikah vzgojno-varstvene dejavnosti in med neustreznimi gmotnimi, kadrovskimi in denarnimi možnostmi. Posledice vsega tega pa se kažejo v tem, da ne moremo ustrezno opravljati strokovno-pedagoških nalog. Kažipot za to delo so standardi in normativi, ki pa jih v praksi žal ne upoštevamo.

Včasih je tako zaradi nerazvite zavesti (vzgojitelj lahko »varuje« 30 in več otrok!), pa tudi zaradi pretiranih potreb po varstvu. To pa pomeni, da je treba velikokrat delati z velikimi skupinami otrok, v majhnih prostorih in z manj vzgojitelji. Zato se večkrat zgodi, da vzgojitelj kljub ustreznim drugim možnostim lahko opravlja le varstveni del predšolske vzgoje. Teh težav pa ne moremo opraviti z boljšim izobraževanjem in

strokovnim izpopolnjevanjem, temveč tako, da zagotovimo gmotne možnosti in drugače organiziramo delo po samoupravnih poti (ne z združevanjem vrtcev, ki morda pomenijo prihranek denarja, ne pa učinkovitejšega dela z otroki!).

Med težave strokovne narave gotovo sodi tudi neustrezno razmerje med zahtevami vzgojnega programa za vzgojo in varstvo predšolskih otrok (Zavod SRS za šolstvo, 1979) in dozdajšnje usposobljenosti vzgojiteljev za vzgojno delo. Med bistvene težave lahko štejemo neustrezno, že kar ponižujoče nagrajevanje vzgojiteljev predšolskih otrok. Ne gre le za slabo počutje delavcev tega področja, temveč tudi za najresnejšo oviro pri ustvarjalnem reševanju strokovno-pedagoških in vsebinskih vprašanj pri vzgojiteljevem delu. Velikokrat smo priče strokovnim srečanjem, ki se sprevežejo v razpravljanje o dohodkih in o razlikah med njimi, namesto da bi namenili vso pozornost vprašanjem vsebinske in strokovne narave. Takšno stanje že resno ogroža družbeni položaj in načinja samozavest vzgojiteljev predšolskih otrok; to pa se zrcali tudi pri neposrednem delu z otroki.

NUŠA KOLAR: — Potem ko se je posrečilo vsaj nekatere ljudi prepričati o pomembnosti predšolske vzgoje, in so si naše vzgojno-varstvene organizacije s prizadevnim delom pridobile zaupanje mnogih, predvsem

Učiteljeva vloga

pri uresničevanju nove zasnove pouka materinščine v osnovni in srednji šoli

Za novo zasnovo pouka slovenščine v osnovnih in srednjih šolah, ki se že dobro desetletje zlagoma uveljavlja kot pedagoška možnost novejših dognanj s področja jezikoslovja, slovenistike, lingvistične didaktike in mejnih disciplin, kot so psihologija, sociologija in teorija sporočanja, večina učiteljev slovenskega jezika ni bila strokovno in delovno dovolj pripravljena. Izvzeti je mogoče le visokošolske diplomante slavistike, ki so v tem obdobju pomladili šolske aktivne učiteljev slovenskega jezika v srednjih in tu in tam še kdo v osnovnih šolah. Srednje kadrovske šole, v katerih se izobražujejo skoraj vsi učitelji razrednega in predmetnega pouka, se tudi same sproti prilagajajo tej zasnovi, le da bi moralo biti tu prilagajanje hitreje kot v drugih srednjih šolah, ker so se novi učni načrti začeli v pedagoških gimnazijah uvajati že štiri leta pred splošnim prehodom k usmerjenemu izobraževanju.

Sam razvoj slovenistike in sodnih družboslovnih ved pa ne bi toliko razmaknil zasnove pouka materinščine, če ta zlasti po poroškem posvetovanju o slovenščini v javnosti ne bi dobila opaznejše in zahtevnejše družbene vloge. Pri uvajanju in uveljavljanju nove zasnove pouka ne gre le za strokovne in pedagoško-didaktične premike, ampak nič manj za premike v zgradbi samega učnega predmeta. Tem premikom se je doslej postavljalo po robu tradicionalno pojmovanje, da se s poukom književnosti uresničuje tudi že večina smotrov in nalog jezikovnega izobraževanja ter ustnega in pisnega sporočanja. Takemu pojmovanju je najbrž treba pripisati tudi neuspeh pri uvajanju novih zasnove jezikovnega pouka v gimnazijah in drugih srednjih šolah pred dvajsetimi leti.

V današnji šoli, ko se z njeno prenovi ali pa novo zasnovo živ-

ljenja in dela prenavlja ali na novo snuje tudi vzgojno-izobraževalno delo pri slovenščini kot učnem predmetu, učnem načelu in vrednosti, s katero se v skupnosti jugoslovanskih narodov in narodnosti potrjujemo s svojim jezikovnim življenjem in razvojem, sta učiteljeva mesto in vloga pri jezikovnem oblikovanju, usposabljanju in ozaveščanju učencev odločujočega pomena. Za to mesto in vlogo imajo učitelji slovenskega jezika in njihovi strokovni aktivni trdo oporo v splošnih družbenih načelih o družbenem pomenu jezikovne kultiviranosti in vzgojenosti, ki so opredeljena v pravnih in družbenopolitičnih dokumentih, v smernicah za življenje in delo šol ter v smotrih in programih za redno in vzporedno delo (dodatni, fakultativni pouk, jezikovne interesne dejavnosti učencev). Za strokovno in didaktično-metodično izpopolnjevanje, usmerjanje, odločanje in ustvarjanje je na voljo tudi vse več publikacij in prispevkov v strokovnem revijalnem tisku, pri čemer ni mogoče zaobiti, da se tudi učitelji predstavljajo kot avtorji ali soavtorji strokovnih in učbeniških gradiv (sodelavci SAZU, Pedagoškega inštituta, Zavoda SRS za šolstvo, strokovnih revij). Njihov strokovni delež k javnemu uveljavljanju bojšega pouka materinščine pa je žal še preveč odvisen od mesta in vloge lingvistične didaktike na naših visokih in višjih šolah, od metodologije raziskovalnih projektov s tega področja ipd.

Nova zasnova s treh vidikov

Pri neposrednem vzgojno-izobraževalnem delu uveljavlja učitelj slovenskega jezika novo zasnovo pouka predvsem s treh vidikov: z idejnega in vsebinskega vidika slovenskega knjiž-

nega jezika v učnem procesu, z vidika organiziranosti dela za slovenski jezik med področji učnega predmeta in pri samem jezikovnem pouku ter z vidika širšega družbenega mesta in pomena slovenščine. Pri učiteljevi vzgojni in izobraževalni dejavnosti morajo biti zmeraj upoštevani vsi ti vidiki, njihova povezanost in učinkovitost pa sta odvisni od učiteljevega jezikovnega znanja in mišljenja, od njegove jezikovne in pedagoško-didaktične kulture, od njegove jezikovne in družbene ozaveščenosti. Za tako učiteljevo dejavnost pa je že v pripravi na učiteljski poklic potrebna načrtna vzgoja za učiteljevo jezikovno pedagoško delo in seveda tudi temeljita ustrezna strokovna izobrazba. Ta mora slavista, ki dela v šoli, motivirati tudi za samoizobraževanje in trajno strokovno izpopolnjevanje, ob tem pa za odzivno, kritično spremljanje novosti v stroki in družbenega jezikovnega življenja. Ugotavljamo, da za nove naloge predmetnega pouka v osnovni šoli dveletni in pri tem še dvo-predmetni študij na višjih šolah komaj še zadošča.

Idejni in vsebinski vidik pri uresničevanju nove zasnove pouka pomeni razvijati učencevo jezikovno zmožnost in njegovo občutljivost za jezik ob spoznavanju živosti sestave slovenskega knjižnega jezika in delovanja njegovih sestavin. Pri tem ne bomo smeli v nedogled zanemarjati ob vsem vedenju o zvrsteh ene izmed bistvenih vsebin pouka — vzgoje in izobrazbe za zborni govor kot enotne in povezujoče oblike govornega knjižnega jezika. Za to temeljno nalogo prihajajo v učiteljske vrste diplomanti visokih in višjih šol premalo pripravljeni!

Vidik organiziranosti dela za slovenski jezik znotraj učnega

predmeta pomeni, da se učni odgovorno odloča za taka sovna razmerja med posameznimi področji učnega načrta, jih načrt določa, posebno se pravilno časovno razmerje poukom jezika in književnosti srednji šoli. Pri pripravi upošteva povezanost nalog jezikovne vzgoje z nalogami s področja sporočanja in književnosti in še korelacijo z drugimi nimi predmeti in dejavnostmi srednjih šolah tudi prilagojen jezikovne vzgoje usmeritven program. Pri pouku slovenskega jezika uveljavlja učitelj od prvega razreda osnovne šole temeljno načelo sodobne jezikovne vzgoje, po katerem učencevo jezikovno znanje usposobljenost za ustno in pisno sporočanje najtesneje povezuje z učenčevim jezikovnim delovanjem in da je treba to delovanje spodbujati z oblikami in postopki, ki zagotavljajo in pospešujejo rast učenčeve jezikovne zmožnosti in sporočanje kulture.

Vidik širšega družbenega mesta in pomena slovenskega jezika zahteva od učitelja, opazuje in spremlja družbeno slovenskega jezika in da si sam prizadeva za uveljavljanje slovenskega knjižnega jezika kot učnega načela v vzgojno-izobraževalnih organizacijah, rabo slovenščine v sporaznavanju zunaj šole in tudi v družbenih prizadevanjih za privredne naloge slovenščine pri utrjevanju in razvoju bratstva in enotnosti narodov in narodnosti SFRJ. Za to širšo dejavno vlogo pa je poleg znanja in življenjske stroko najtudi učiteljeva pripravljenost za družbeno delovanje, ob tem pa dovolj srčnosti in odnosu do vrednot, ki smo si zapisali med vzgojne smotre privedene osnovne in srednje šole.

IVO ZRIMŠEK

staršev in učiteljev, so se naši vrtci znašli v novih težavah tudi zaradi zahtev po gospodarski ustalitvi. Težave se kažejo tudi v tem, da uresničevanje družbeno organizirane vzgoje ni takšno, kot bi lahko bilo glede na možnosti, ki izhajajo iz njene zasnove. Težave so različne: povzročajo jih predvsem pomanjkljiva skupinsko delo, pa tudi individualizacijo hitremu razvoju in skrbi za sproščeno, prijetno domače ozračje v vrtcu in hkrati navajati otroka, da bo spoštoval zahteve po urejenem, discipliniranem komuniciranju in delovanju.

dagoškega vodje ali mentorja, nenehno se mora sama strokovno izpopoljevati in načrtovati vzgojno-izobraževalno delo z operativizacijo smernic okvirnega programa. Pri neposrednem delu z otroki mora slediti njihovemu telesnemu in duševnemu razvoju in njihovim značilnostim, prilagajati usmerjeno skupinsko delo, pa tudi individualizacijo hitremu razvoju in skrbi za sproščeno, prijetno domače ozračje v vrtcu in hkrati navajati otroka, da bo spoštoval zahteve po urejenem, discipliniranem komuniciranju in delovanju.

BORUT STRAŽAR: — Ob prenovi izobraževanja za delavce v vzgoji in varstvu predšolskih otrok je seveda treba spremeniti tudi možnosti za delo v vzgojno-varstvenih organizacijah. Le-te pa največkrat določajo gmotne možnosti družbe, ki se kažejo v zelo zahtevnih normativih. Na prvi, pa tudi na

drugi starostni stopnji je preveč otrok, zato je skoraj nemogoče individualno delati z otrokom kljub največkrat velikemu prizadevanju vzgojiteljev in drugih delavcev. Tudi časovni normativ za neposredno delo v oddelku je prezahteven, saj mora vzgojitelj ob rednem delu izpolnjevati še številne druge naloge.

Zaradi specifičnega kadrovskega sestava delavcev v vrtcih je razmeroma veliko opravičenih, celo nujnih izostankov z dela, to pa bremeni druge delavce v oddelkih — vzgojnih skupinah.

Precej težav povzročajo prilaganje poslovnega časa delovnemu času staršev, tako da je marsikdaj težko ali celo nemogoče zagotoviti otrokom varnost zunaj vrtca, predvsem na sprehodih in pri drugih dejavnostih, ki niso vezane na igralno oddelka. Specifično delo s predšolskimi otroki pomeni čedalje večjo telesno, predvsem pa duševno obremenitev za delavce v kasnejših letih, ki jim ne moremo zagotoviti drugačnega, primerne delo v vzgoji in varstvu predšolskih otrok.

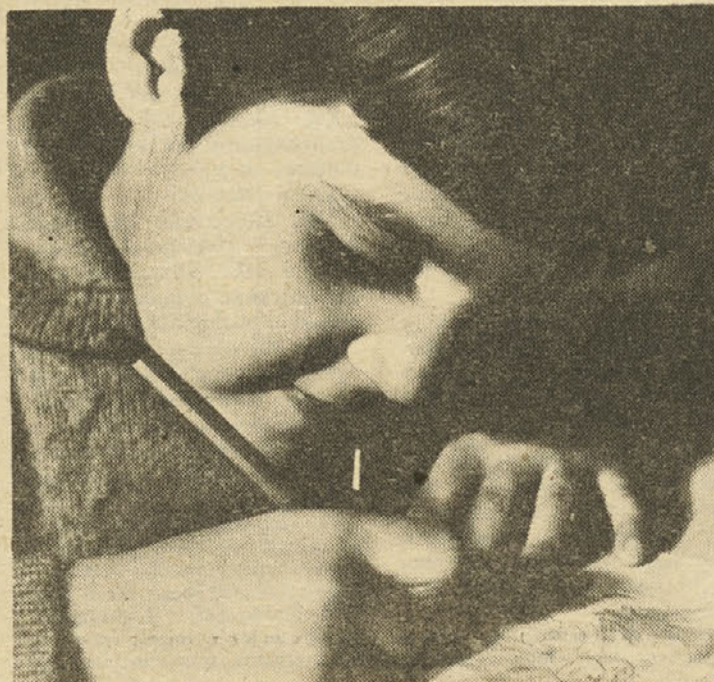
Vse našete in še druge probleme bo treba rešiti, nekatere izmed njih dolgoročno, druge pa čimprej.

MAJDA VUJOVIČ: — Da bi vzgojno-varstvene organizacije lahko hitro in bolje uresničevale družbene zahteve po podružbljanju predšolske vzgoje (sproti organizacije oddelkov, večje upoštevanje otrokovih potreb — svoboden razvoj osebnosti je zdaj le podrejanje!), bo treba premagati še veliko ovir. Le-te se kažejo predvsem v neustreznih izobrazbenih stopnjah, v pomanjkanju strokovnih delavcev (normativi!), saj pri povprečni starosti od 25 do 28 let kar 8 do 10 odstotkov vzgojiteljev vsak dan ostane doma zaradi nege otrok ali zaradi porodniških do-

pustov. In ne nazadnje, velika časa in moči, ki ju vzgojitelji uporabijo za številne prireditelne razstave in nastope, da bi okoli dokazale, kako pomembna predšolska vzgoja, bi bilo treba preusmeriti v izobraževanje in otroku.

SONJA TASEVSKI: Vzgojno-varstvene organizacije tarejo številne težave. Naj omenim le nekatere bistvene: Normativi za število otrok v oddelkih so prezahtevni (različno po občinah) in programi so pomanjkljivi kod prenatrpani. Na novo odprti vrtci so glede na standarde normative siromašno opremljeni zaradi gospodarskih težav, to pa se kaže tudi pri vzgojnem delu. Tržišče je slabo založeno, izbira igračk ni primerna (vsotizvažamo!) in kakovost materialov za vzgojno delo se nenehno slabša. Ni nadomestnih delovnih draga avdiovizualna sredstva. **Razpršenost naselij pomeni dodatno težavo pri organiziranju skrajšane predšolske vzgoje in vzgojnih programov za druge otroke v krajevni skupnosti.** In ne nazadnje; zamrznjene cene letošnjem letu neugodno vplivajo na celotno gmotno podlagi vzgojno-varstvenih organizacij. Premik na poletni čas bo gotovo pomenil podaljšanje poslovnega časa ob istem številu kadrov. Vzgojno-varstvene organizacije ugotavljajo, da jim uporabniki vse premalo pomagajo reševati gmotna vprašanja. Skrb zbuja tudi gmotni položaj vzgojiteljev, saj njihovi osebni dohodki že nekaj let močno zaostajajo. Ne gotova pa je tudi gmotna podlaga predšolske vzgoje in varstvo, ki je odvisno tudi od števila vpisanih otrok. Njihovo število se iz dneva v dan zmanjšuje, ker si družine zaradi nenehnega naraščanja življenjskih stroškov poiščejo cenejše, zasebno varstvo za svoje otroke.

Priprava:
TEA DOMINKO

Računalniki trkajo tudi na osnovnošolska vrata

Seminar iz elektronike za učitelje fizike in tehnike

Letos je bil v zimskih počitnicah že drugi seminar iz elektronike za učitelje fizike in tehnike iz osnovnih šol. Seminar, ki je trajal poldrugi dan, sta pripravili pedagoški akademiji v Mariboru in Ljubljani ob sodelovanju Iskre in Državne založbe Slovenije, udeležilo pa se ga je v Mariboru 65 učiteljev, v Ljubljani pa 85. Ker so tovrstni seminarji namenjeni predvsem praktičnemu delu, se jih učitelji radi udeležujejo, saj si poleg posebnega znanja pridobijo tudi delovne in eksperimentalne izkušnje.

Letošnji seminar z naslovom Sistemi za zaznavanje, sporočanje in pomnjenje pri fizikalnih poskusih v osnovni šoli, je obravnaval zahtevnejša področja elektronike in zelo zanimive možnosti uporabe čutilnikov in elektronike pri pouku in vajah iz fizike in fakultativnem pouku.

Jedro seminarja sta bila praktično delo in eksperimentiranje z izdelanimi ojačevalniki. Tako je bilo namenjeno 10 ur izdelavi usmernika in ojačevalnika na ploščici in eksperimentiranju. Vsak udeleženec seminarja je izdelal in preskusil usmernik, ki je bil posebej načrtovan za eksperimentiranje s tranzistorji in operacijskim ojačevalnikom in na tiskanem vezju tudi sestavljen diferencialni ojačevalnik ali operacijski ojačevalnik. Nato so vsi opravili poskus s čutilniki in ojačevalniki. Pri vajah je bila prvič uporabljena nova plastična Iskrina vezjavna plošča z vzmetnimi sponkami, ki omogoča učinkovito eksperimentiranje iz elektrike in elektronike. Iskra je pripravila za udeležence seminarja ploščice tiskanega vezja in elektronske elemente iz svojega programa.

Učitelji so poslušali tudi 6 ur predavanj, ki so dala podlago za delo in eksperimentiranje iz elektronike. Na predavanjih so bile obdelane tele teme: Razlike in spremembe, čutilniki v enostavnem električnem krogu, čutilniki pri pouku fizike v osnovni šoli, čutilniki v krogu s tranzistorskim ojačevalnikom, čutil-

niki v krogu z operacijskim ojačevalnikom in Regulacijska tehnika.

Dobro opremljeni prostori na obeh akademijah z dovolj opreme za delo in eksperimentiranje, primerno izbrana predavanja, praktično delo in poskusi so omogočili učiteljem, da lahko zdaj pogumno in brez večjih težav prenašajo učencem pridobljeno znanje in izkušnje.

Na seminarju v Ljubljani je bila ob koncu narejena anketa, ki naj bi odgovorila na vprašanje, kako so bili učitelji zadovoljni s seminarjem in kakšen naj bi bil naslednji seminar.

Kako je tema seminarja ustrezala potrebam učiteljev? Večina jih je odgovorila, da jim je zelo ustrezala ali vsaj ustrezala, le štirje so odgovorili, da jim je tema manj ustrezala.

Gotovo je razveseljivo, da je bila težavnostna stopnja teoretičnega dela seminarja dobro prilagojena potrebam učiteljev. Nihče se ni pritožil, da ne bi mogel slediti predavanjem, ker bi bila pretežka. Večina učiteljev je odgovorila, da so bila predavanja po težavnosti primerna. Tudi praktično delo seminarja je ustrezalo potrebam učiteljev.

Za seminar je bilo napisanih več kot 50 strani prispevkov. Na vprašanje, ali so prispevki napisani razumljivo, je večina učiteljev odgovorila pritrdilno.

Na predzadnje vprašanje o tem, kako so bili učitelji zadovoljni z organizacijo seminarja, smo dobili take odgovore: Obveščanje je bilo dobro, urnik primeren, skoraj vsi učitelji so bili zadovoljni z vsjo potrebno individualno pomočjo, le trije so pogrešali več pomoči, in večina se jih je na seminarju počutila imenitno.

Za vprašanje, kakšna naj bi bila osnovna tema prihodnjega seminarja, je bilo pripravljenih 12 predlogov. Učitelji so menili,

da je najpotrebnejša tema: Uporaba računalnikov pri pouku, zato jo je največ učiteljev uvrstilo na prvo mesto. Najbolj zaželeni sta bili še temi: Elektronika kot fakultativna ali interesna dejavnost (nadaljevanje dosedanjih dveh tečajev) in Izbrani demonstracijski poskusi iz mehanike, toplote, elektrike in optike.

Odgovori na anketo kažejo, da so bili učitelji zelo zadovoljni s temo seminarja, s predavanji in pisnimi prispevki in še posebno s praktičnim delom. Tudi organizacija seminarja je bila zelo dobra, saj se je večina učiteljev

počutila imenitno. Prihodnja tema seminarja naj bi bila Uporaba računalnikov pri pouku, zanj se je navduševalo največ učiteljev. To je tudi razumljivo, saj računalniki trkajo tudi na osnovnošolska vrata. Mnogo osnovnošolcev ima že doma računalnike, z njimi se igrajo, pa tudi resnejše probleme že rešujejo. Učitelji se tega dobro zavedajo, zato nočejo in tudi ne smejo zaostajati. Seminarji iz elektronike in demonstracijskega eksperimentiranja iz fizike jim bodo zmeraj dobrodošli.

ALOJZ BOC in
TOMAŽ SKULJ

Že šestnajstič Likovni svet otrok

Letošnja razstava je potekala pod geslom Življenje v prihodnosti

V Šoštanju, mestecu sredi Šaleške doline ob reki Paki, znanem po marsikateri kulturno zgodovinski znamenitosti, se zlasti pa po velikih termoelektrarnah, se vsako leto meseca marca v osnovni šoli Karel Destovnik Kajuh snidejo številni učenci in likovni pedagogi domala iz vse Slovenije. Tokrat so se zbrali v soboto, 31. marca v lepem sončnem in pomladansko toplem dopoldnevu nekateri pedagogi že šestnajstič, saj je letošnja razstava Likovni svet otrok že šestnajsta zapored. Kakor vsako leto je tudi letošnja prireditev v počastitev rojaka, partizanskega pesnika in narodnega heroja Karla Destovnika Kajuha, ki je padel pred 40. leti 22. februarja, star komaj 22 let, pri Zlebniku nad Zavodnjami, komaj dobri dve uri hoda iz rodnega Šoštanja.

Učenci razstavljalci, likovni pedagogi, predstavniki družbeno-političnih organizacij občine Velenje in krajevne skupnosti Šoštanja ter ostali ugledni gosti, med katerimi je bil tudi glavni urednik Pionirskega lista Valter Samide, ki je vsakoletni pokrovitelj te republiške likovne razstave slovenskih osnovnih šol in zavodov, so se zbrali v Kajuhovem spominskem muzeju. Vse navzoče je z izbranimi besedami pozdravila v imenu pionirske organizacije učenka Urša Menih ter jim zaželela prijazno dobrodoščilo in prijetno razpoloženje med kratkim bivanjem v Kajuhovem rojstnem kraju in šoli.

Sledil je prisrčen kulturni spored, ki so ga izvedli učenci glasbeniki, pevci in recitatorji Kajuhove šole.

Zatem je v imenu šole in strokovne komisije spregovoril ravnatelj Karel Kordeš, ki je dejal, da je za letošnjo razstavo prišlo več kot 2.500 del iz 92 osnovnih šol in zavodov, v najrazličnejših likovnih tehnikah od grafično-slikarskih do številnih kipaških stvaritev. Strokovna žirija, v kateri so bili akademski slikar Peter Krivec, višji predavatelj na Pedagoški akademiji v Mariboru, predmetna učiteljica Bernarda Paj iz osnovne šole Anice Černejeve v Makolah in učiteljica razrednega pouka Majda Lesničar iz osnovne šole Veljko Vlahovič iz Titovega Velenja, je imela resnično težko delo, da je za razstavo odbrala 360 likovnih del, kolikor so jih lahko pač razstavili. Karel Kordeš se je zahvalil za sodelovanje vsem učencem in likovnim pedagogom še zlasti pa kulturni skupnosti, izobraževalni skupnosti, zvezi kulturnih organizacij, občinski zvezi društva prijateljev mladine in izvršnemu svetu občine Velenje ter krajevni skupnosti Šoštanj, ki so prispevali denar za letošnjo razstavo in nagrade za šole, likovne pedagoge

in učence razstavljalce. Ob tej priložnosti je predstavnikom vseh teh podelil pisna priznanja in šopke cvetja, ob tem pa je poudaril in izrazil željo, da bi prihodnje leto to republiško manifestacijo podprla tudi republiška kulturna skupnost. Nato je podelil štiri enakovredne nagrade, ki so jih prejele osnovna šola Prve celjske čete Celje — likovna pedagoginja Neli Kač, osnovna šola Lojze Šušmelj iz Radelj ob Dravi — likovni pedagog Štefan Kresnik, osnovna šola Dane Šumenjak iz Murske Sobotice — likovna pedagoga Majda Babič in Lojze Hriberšek, osnovna šola Milan Šušteršič Ljubljana Bežigrad — likovna pedagoginja Lučka Selan. Vse nagrajene šole so prejele lepa pisna priznanja, na katerih je natisnjena čudovita barvna reprodukcija Jaz v parku čez desetletja, delo učenca Dejana Popoviča iz osnovne šole Simon Jenko Kranj. Pisno priznanje je prejel tudi vsak učenec, katerega likovna stvaritev je razstavljena, likovni pedagogi pa so prejeli knjižne nagrade. Še posebno priznanje so dobili likovni pedagogi, ki že deseti sodelujejo na teh likovnih prireditvah.

Za to razstavo so izdali tudi 800 katalogov s številnimi črno-belimi in barvnimi reprodukcijami z lepo barvno naslovnico Moja raketa, delo Silve Pinoza, učenca zavoda Matevž Langus iz Kamne Gorice. Katalog so prejeli vsi razstavljalci kakor tudi likovni pedagogi, saj jim bo le-ta lahko rabil tudi kot učilo. Izérno uvodno besedo je napisala republiška svetovalka za likovno vzgojo akad. slikarka mag. Helena Berce-Golob, pomembno študijo o likovni vzgoji z naslovom Domišljjsko in fantastično v otroških likovnih delih, pa je prispevala tudi znana likovna pedagoginja Jolanda Pibernik iz Kranja. Razstavo so vzgojno, smiselno in pregledno postavili akademski slikarja Peter Krivec in Ivo Mršnik ter pedagoga Majda Lesničar in Tone Skok.

Kot zanimivost naj napišem, da bo letošnja razstava odprta vse leto, tako da si jo bodo lahko ogledale tudi številne šolske ekskurzije, ki bodo prihajale ob letošnji 40-letnici Kajuhove smrti na ogled njegovega spominskega muzeja in hkrati muzeja kulturniške skupine 14. divizije, ki je na Kajuhovi šoli v Šoštanju.

Po slovesnem odprtju in ogledu razstave so se tako učenci razstavljalci kakor tudi likovni pedagogi in drugi gostje zadržali na prijetnem tovariškem srečanju, na katerem so se sklepala nova poznanstva in utrdila stara prijateljstva, hkrati pa je tekla beseda že o novi temi za razstavo, ki bo drugo leto.

VIKTOR KOJC

odprta
šola

Načrtno do boljšega znanja

O strokovnem izpopolnjevanju učiteljev samoupravljanja s temelji marksizma

Zaradi zahteve po dobri vsebinski in metodični usposobljenosti, ki jo postavlja učiteljem samoupravljanja s temelji marksizma njihovo odgovorno pedagoško delo in ker ta predmet še zmeraj poučujejo mnogi učitelji, ki takšnih zahtev ne izpolnjujejo, je Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo (katedra za študij STM) v študijskem letu 1983/84 pripravila osnutek vzgojno-izobraževalnega programa za strokovno izpopolnjevanje tistih učiteljev samoupravljanja s temelji marksizma, ki nimajo ustrezne smeri strokovne izobrazbe.

Osnutek vzgojno-izobraževalnega programa so najprej strokovno obravnavali mnogi organi fakultete, in sicer katedra za študij samoupravljanja s temelji marksizma, odbor za študijske in študentske zadeve in fakultetni svet, obravnaval pa ga je tudi Strokovni svet posebne izobraževalne skupnosti za pedagoško usmeritev. Na seji skupščine Posebne izobraževalne skupnosti za pedagoško usmeritev 18. 7. 1983 so sprejeli programa tudi uporabniki in izvajalci. Nato je Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo 20. oktobra 1983 v časopisu Delo objavila razpis za vpis kandidatov v navedeni program. Na razpis so se lahko prijavili tisti učitelji samoupravljanja s temelji marksizma, ki si morajo v skladu s sprejetim sklepom Strokovnega sveta SRS za vzgojo in izobraževanje o potrebni vrsti ter stopnji izobrazbe za poučevanje samoupravljanja s temelji marksizma pridobiti ustrezno strokovno izobrazbo. Prav tako je razpis postavil tudi zahtevo, da morajo imeti kandidati, ki se prijavijo za vpis v program, že najmanj eno leto delovnih izkušenj pri poučevanju tega predmeta. 8. 12. 1983 se je sestala vpisna komisija in ugotovila, da se je na razpis v program izpopolnjevanja prijavilo 98 kandidatov (z visoko izobrazbo iz filozofije, sociologije, geografije, novinar-

stva, pedagogike, ekonimije, politologije), od katerih jih je komisija sprejela na študij 91. Za 7 kandidatov je vpisna komisija ugotovila, da ne izpolnjujejo razpisnih pogojev. Vpisna komisija je posameznemu kandidatu (in to glede na njegovo končano visokošolsko izobrazbo) v skladu z izpitnimi določili programa predpisala študijske obveznosti, ki jih bo moral le-ta opraviti med študijem.

Letošnjega 6. januarja so se začela za udeležence strokovnega izpopolnjevanja na Fakulteti za sociologijo, politične vede in novinarstvo (na seminarjih ob petkih popoldan in v soboto dopoldan) predavanja s predmetnih področij, uvrščenih v vzgojno-izobraževalni program Udeleženci si bodo med svojim študijem lahko pridobili strokovno izobrazbo iz zgodovine in sestavin marksizma s pregledom razvoja marksistične misli v Jugoslaviji (40 ur), iz poglavij iz sociologije (20 ur), iz sodobnega socializma (20 ur), iz politične ekonomije ter ekonomskega sistema SFRJ (20 ur), iz teorije in prakse samoupravljanja (20 ur) in iz metodike predmeta samoupravljanje s temelji marksizma (40 ur). Doslej so udeleženci že lahko absolvirali predavanja iz politične ekonomije in ekonomskega sistema SFRJ, iz metodike samoupravljanja s temelji marksizma, iz poglavij iz teorije in prakse samoupravljanja, delno pa tudi iz zgodovine in sestavin marksizma. Predavanja iz vseh predmetnih področij se bodo končala predvidoma aprila. Kljub temu lahko udeleženci usposabljanja opravljajo svoje študijske obveznosti že takoj po poteku predavanja iz posameznega predmetnega področja. Razumljivo je, da se bodo morali udeleženci usposabljanja kljub organiziranemu študijskemu procesu nenehno spopolnjevati in si pridobiti še veliko znanja iz predmetnih področij s samoizobraževanjem.

ALOJZIJA ŽIDAN

Popis šolskega prostora osnovnih in srednjih šol v letu 1984

V programu zveznih statističnih raziskovanj za obdobje 1983—85 je tudi popis šolskega prostora na vsem ozemlju SFRJ. Popis bo od 7. do 31. maja 1984, podatki pa se bodo nanašali na stanje od 7. do 12. maja 1984. Zadnji popis šolskega prostora je bil leta 1974.

Življenje in delo šole zahtevata ustrezne prostore za učence, pedagoške in druge delavce. Prostor morajo omogočati uredništvo vzgojno-izobraževalnih programov, interesnih dejavnosti učencev, prehrano za učence in delavce, zdravstveno varstvo in telesnovzgojne dejavnosti. Ustrezni šolski prostori so pogoj za zdrave delovne razmere udeležencev in izvajalcev izobraževanja. S popisom nameravamo zbrati podatke o razpoložljivem šolskem prostoru osnovnih in srednjih šol, o velikosti in vrstah prostora ter njegovi izkoriščenosti, podatke o graditvi, higienskih razmerah, šolskem zemljišču in njegovi uporabi.

Sole bodo prejele obrazec za šolsko poslopje (Š-zgr. 1) in obrazec za šolo (Š-zgr. 2). Obrazec za šolsko poslopje bo izpolnila vsaka osnovna in srednja šola, ki upravlja šolsko poslopje. Obrazec za šolo pa bo izpolnila vsaka osnovna in srednja šola, ki šolski prostor uporablja ne glede na to, ali ga upravlja ali ne.

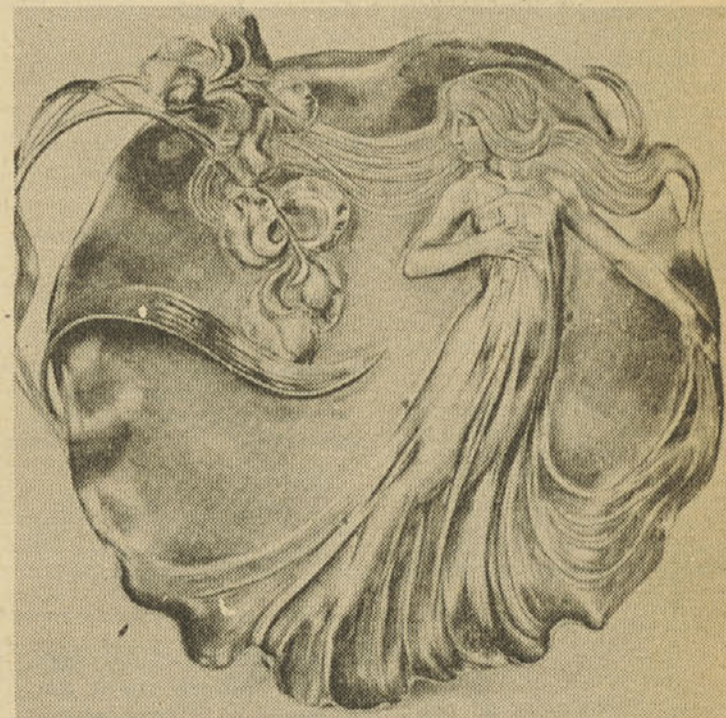
Popisni obrazci za leto 1984 so v primerjavi z obrazci iz leta 1974 izpopolnjeni v skladu z normativi za gradnjo in opre-

ljanje osnovno-šolskega in srednješolskega prostora za sodobno vzgojno-izobraževalno delo v SR Sloveniji. Obrazci za leto 1984 so sestavljeni tako, da bodo šole novejšje podatke lahko primerjale s podatki iz leta 1974, ki jih hranijo v svojih arhivih.

Sole naj se pravočasno pripravijo na popis šolskega prostora, posebno tam, kjer so šolska poslopja od zadnjega popisa doživela kakršnekoli spremembe. Pripravijo naj podatke o površini vseh prostorov po vrstah: za vzgojno-izobraževalno delo (matične in splošne učilnice, predmetne učilnice, knjižnice, prostori za telesnovzgojno dejavnost), za druge namene (upravni prostori, ambulante, garderobe, gospodarski prostori) in za površine šolskega zemljišča (zemljišče pod stavbo, šolsko dvorišče, športna igrišča itd.).

Ravnatelje prosimo, da pri izpolnjevanju obrazcev dosledno upoštevajo navodila za popis šolskega prostora in se za morebitna pojasnila obračajo na Zavod SR Slovenije za statistiko. Z natančnimi podatki bomo lahko ugotovili kvalitativni in kvantitativni razvoj šolskega prostora v zadnjih desetih letih in dobili ustrezno podlago za načrtovanje naložb in nadaljnje posodabljanje šolskega prostora v naslednjem srednjeročnem obdobju v SR Sloveniji.

ERIKA POTOČAN,
Zavod SR Slovenije za
statistiko

Okrasni krožnik, Dunaj, kositrna zlitina, Ljubljana, Narodni muzej. Secesija na Slovenskem, kot jo je Narodni muzej predstavil v Arhivah, pomeni pregled umetnosti v času secesije pri nas. Predstavljene eksponate: pohištvo, svetila, steklo in keramika, pa nakit, tkanja, moda, knjižne opreme, ilustracije, male grafike in fotografije nam oživijo kulturo prejšnjega stoletja. Takratna umetnost, ki so jo slabše vrednotili, imeli so jo za meščansko, se nam zdaj razodeva kot zgodovinski prežez skoraj pozabljenosti na Slovenskem.

Zasnova poklicnega usmerjanja

(Nadaljevanje z 9. strani)

prosvetno-pedagoškimi službami, organizacijami združenega dela v gospodarstvu in družbenih dejavnostih ter z znanstveno-raziskovalnimi organizacijami združenega dela).

24. Del enotnega delovnega programa v poklicnem usmerjanju, ki poteka v prosvetno-pedagoških službah in ustanovah za izpopolnjevanje vzgoje in izobraževanja, zajema naloge v zvezi z inštruiranjem, organiziranjem in koordiniranjem dela vzgojno-izobraževalnih organizacij (šol) pri izvajanju njihovih zakonskih in samoupravno dodeljenih nalog v poklicnem usmerjanju in pri izdelavi in izvajanju programa poklicnega usmerjanja v teh delih združenega dela.

Pri izvajanju teh nalog sodelujejo prosvetno-pedagoške službe s strokovnimi polidisciplinarnimi službami iz 23. točke, službami za planiranje kadrov, samoupravnimi interesnimi skupnostmi za zaposlovanje, organizacijami združenega dela materialne proizvodnje in drugimi družbenimi dejavnostmi (zunaj izobraževanja), znanstvenimi organizacijami združenega dela in Jugoslovansko ljudsko armado.

25. Del enotnega delovnega programa, ki ga v poklicnem usmerjanju izvaja Jugoslovanska ljudska armada, zajema predvsem sodelovanje z družbenimi dejavniki poklicnega usmerjanja zunaj sestave Jugoslovanske ljudske armade in s strokovnimi polidisciplinarnimi službami iz točke 19 (2). Zlasti pomembna je naloga Jugoslovanske ljudske armade v obveščanju in spodbujanju mladih, da se odločijo za vojaški poklic, in njihova priprava za izpopolnjevanje nalog v zvezi z obrambo suverenosti in ozemeljske celovitosti države ter našega samoupravnega družbeno-gospodarskega in političnega sistema. Jugoslovanska ljudska armada ima pomembno nalogo tako v delovni kot v moralni vzgoji vseh mladih iz vrst borbevske sestave zaradi njihove priprave za prihodnje aktivnosti v združenem delu, samoupravljanju in nadaljnjem izobraževanju.

26. Koordinacijo dela udeležencev poklicnega usmerjanja pri uresničevanju družbenih nalog na področju poklicnega usmerjanja opravlja konferenca SZDL na območju družbeno-politične skupnosti (občina, regija, republika, pokrajina, federacija).

Koordinacijo dela udeležencev poklicnega usmerjanja pri uresničevanju strokovnih nalog iz programa poklicnega usmerjanja opravlja pristojna samoupravna ali drugače določena republiška oziroma pokrajinska organizacija oziroma skupnost. Te organizacije in skupnosti dajejo tudi instruktivno pomoč pri delu strokovnih polidisciplinarnih služb.

III. Delovne metode, kadri in etika

27. V poklicnem usmerjanju uporabljamo različne postopke, sredstva in delovne metode. Nekatere so prevzete iz znanosti in znanstvenih disciplin, na katerih spoznanjih temelji ta dejavnost, druge pa so se razvile znotraj nje same. Na področju poklicnega usmerjanja se

najpogosteje uporablja metode psihologije, medicine in pedagogike. Poenostavljeno ločimo ta metodična področja:

(1) postopki, sredstva in metode poklicne vzgoje in obveščanja subjektov v procesu poklicnega razvoja;

(2) postopki, sredstva in metode za ugotavljanje objektivnih situacij v svetu dela in izobraževanja (analiza dela, poklicev, izobraževalnih programov, načrtovanje izobraževalnih in kadrovskih potreb idr.);

(3) postopki, sredstva in metode za ugotavljanje telesnozdravstvene, psihične (kognitivne in konativne) statusa subjekta izbire poklicev in poklicnega razvoja;

(4) postopki, sredstva in metode svetovanja in usmerjanja subjekta pri sprejemanju odločitev o izbiri poklica in kasnejšem poklicnem razvoju.

28. Minimalno skupino (tim) strokovnjakov za delo v poklicnem usmerjanju sestavljajo: psiholog, ki je usposobljen za delo v psihologiji poklicnega usmerjanja, zdravnik medicine dela, ki je specializiran za delo v medicini poklicnega usmerjanja, in pedagog, ki je usposobljen za pedagoško delo v poklicnem usmerjanju.

Sodelavci te strokovne skupine so najpogosteje učitelji, socialni delavci, kadrovski strokovnjaki, defektologi, sociologi, tehnologi in ekonomisti.

29. Usposabljanje kadrov za delo v poklicnem usmerjanju, zlasti tistih, ki delajo v strokovni skupini (timu) za svetovanje in analizo dela in poklicev, mora dati tem kadrom znanje iz metodike dela pri analizi človeka in analizi dela kakor tudi pri svetovanju ob izbiri poklica in poti poklicnega razvoja.

Kadre za delo v poklicnem usmerjanju je treba neprekinjeno izpopolnjevati.

Nujno je uvesti podiplomsko specializacijo iz poklicnega usmerjanja na fakultetah, ki usposablja strokovnjake za delo v medicini, psihologiji in pedagogiki. Na zdajšnji stopnji razvoja je podiplomska specializacija zaželena.

30. Da bi pridobili kadre za delo v poklicnem usmerjanju, je nujno obveščati potencialne kandidate o možnostih za delo v tej dejavnosti, razvijati štipendiranje in kreditiranje študija na medicini, psihologiji in pedagogiki, ustrezno družbeno vrednotiti delo kadrov in strokovnih služb za opravljeno delo v poklicnem usmerjanju ipd.

31. Etična odgovornost kadrov, ki delajo v strokovnih polidisciplinarnih službah za poklicno usmerjanje, se določa na podlagi etičnih standardov njihovih strokovnih združenj. Ti standardi zagotavljajo spoštovanje in zaščito osebnosti kandidatov in zaščito uporabe znanstvenih disciplin v poklicnem usmerjanju.

32. Z nadzorom nad delom strokovnjakov in strokovnih služb za poklicno usmerjanje se zagotavlja korektnost strokovnega dela. Ta nadzor se opravlja v skladu z zakonom in drugimi samoupravnimi akti, ki urejajo delo organizacij oziroma skupnosti, katerih dejavnost zajema izvajanje programa poklicnega usmerjanja.

° To besedilo je sprejela konferenca Zveze združenj za poklicno usmerjanje Jugoslavije na tretji seji 18. decembra 1981 v Beogradu.

NAVODILA ZA UVELJAVLJANJE POPUSTOV IN REGRESOV ZA POTOVANJA OTROK IN MLADINE V LETU 1984

Regres za skupinska potovanja otrok in mladine se v skladu z merili družbenega dogovora uveljavlja po mladinskih turističnih poslovalnicah za posamezna območja: pri CMT »Mladi turist« v Ljubljani, Celovška 49, pri CMT v Celju, Kocenova 2, pri Mladinski turistični poslovalnici v Novem mestu, Glavni trg 7 in pri Društvo za počitniško dejavnost v Mariboru, Orožnova ulica 2.

Le izjemoma se lahko uveljavijo regres pri Počitniški zvezi Slovenije, Ljubljana, Parmova 33, za tiste občine, kjer ni v bližini organiziranih mladinskih turističnih poslovalnic.

Regres bodo letos lahko uveljavili le tisti upravičenci, ki bodo dosledno upoštevali navodila.

1. Vsa potovanja otrok in mladine na posebnih voznjakh z avtobusom, ki se regresirajo, lahko trajajo največ tri dni. Potovanja, za katera se lahko uporabijo redne proge, se regresirajo ne glede na število dni trajanja.

2. Regres se lahko uveljavlja za šolske in poučne izlete ter potovanja učencev in študentov v okviru vzgojno-izobraževalnih programov šol vseh stopenj, za potovanja, ki jih organizirajo organizacije pri Zvezi telesnokulturnih organizacij v zvezi z mladinskim tekmovalnim športom, mladinsko športno rekreacijo in šolskim športom. Potovanja s posebnimi prevoznimi sredstvi, povezana z mladinskim tekmovalnim športom, se regresirajo samo na območju SR Slovenije, vsa tovrstna potovanja zunaj naše republike pa le na rednih prevoznih sredstvih.

Regres se uveljavlja tudi za potovanja iz programov Zveze kulturnih organizacij Slovenije, potovanja v okviru vzgojno-varstvenih organizacij, Zveze prijateljev mladine Slovenije in Zveze pionirjev Slovenije, Počitniške zveze Slovenije, Planinske zveze Slovenije, podmladka Rdečega križa Slovenije, Zveze organizacij za tehnično kulturo Slovenije, podmladka Gasilske zveze Slovenije, Zveze socialistične mladine Slovenije, Zveze glasbene mladine Slovenije in Zveze tabornikov Slovenije. Pravico do regresa za potovanja imajo tudi člani mladinskih organizacij slovenske narodnostne skupnosti v Avstriji, ki usklajujejo svoje programe pri Zvezi slovenske mladine Koroške, člani mladinskih organizacij slovenske narodnostne skupnosti na Madžarskem za eksterkurzije in obiske v Sloveniji oziroma v Jugoslaviji in člani mladinskih organizacij slovenske narodnostne skupnosti v Italiji, ki usklajujejo programe pri Slovenski kulturnogospodarski zvezi.

3. Če je mogoče kombinirati skupinska potovanja (npr. vlak in avtobus), se regresira tudi prevoz z avtobusom do končnega cilja, in sicer po dogovorjenih cenah v SR Sloveniji ne glede na avtoprevoznika. To velja tedaj, kadar prevoz ni opravljen na območju SR Slovenije.

4. Pri vsakem zahtevku za uveljavitev regresa mora organizator dosledno utemeljiti namen potovanja; le-ta mora biti usklajen s programom posamezne organizacije (upravičenca do regresa) in s cilji iz družbenega dogovora.

1. Samoupravne interesne skupnosti, podpisnice družbenega dogovora, zagotavljajo denar za regrese v višini 20 odstotkov dogovorjene cene za posebne prevoze z avtobusi in 40 odstotkov znižane vozne cene za prevoze z vlakom. Drugi podpisniki družbenega dogovora dajejo za skupinska potovanja otrok in mladine popust v višini 30 odstotkov dogovorjene cene za opravljene prevoze na rednih progah in za posebno dogovorjene prevoze.

2. Prevozniki dajejo upravičencem popust za prevoze na rednih progah in posebej dogovorjene prevoze za celotno območje Jugoslavije in za posebej dogovorjene prevoze z avtobusi na narodnostno mešana območja v Avstriji, Italiji in Madžarski, kjer živijo pripadniki slovenske narodnostne skupnosti.

3. Regresi in popusti se praviloma uveljavljajo za prevoze na rednih progah, za posebej dogovorjene prevoze pa le, če na rednih progah ni mogoče organizirati prevoza. Pri tem je treba upoštevati predvsem možnost prevozov z vlakom, kombiniranih s krajevnimi prevozi z avtobusi.

Če udeleženci tega določila navodil ne bodo upoštevali, ne bo mogoče regresirati prevozov.

4. Pri posebej dogovorjenih voznjakh mora biti prevozno sredstvo zasedeno najmanj 90-odstotno, sicer za prevoz ni regresa.

5. Prevozniki lahko pri posebej dogovorjenih voznjakh zaračuna tudi vožnjo od stalnega postajališča prevoznega sredstva do kraja, od koder se bo prevoz začel, če je kraj več kot pet kilometrov oddaljen od drugega. Organizator potovanja ima pravico do popusta, če dostavi prevozno sredstvo, le takrat, ko v kraju, kjer se bo prevoz začel, tega ni mogoče zagotoviti.

Na cestne in druge pristojbine in stroške trajekta ni regresa. Vse devizne stroške pri prevozih, opravljenih na narodnostno mešanih območjih kjer živijo pripadniki slovenske narodnostne skupnosti, poravnava organizator potovanja.

6. Regres se upošteva samo pri prevoženih kilometrih, razlika do dnevne norme pa se obračunava po dogovorjeni ceni s prevoznikom.

Pravico do znižane vožnje ima skupina najmanj 5 oseb, ki niso starejše od 27 let, in oseba, ki jo organizator potovanja določi za spremljevalca. Če skupina šteje več kot 10 oseb, ima lahko največ enega spremljevalca na 10 udeležencev, razen pri predšolskih in osnovnošolskih otrocih, kjer je določen en spremljevalec na 5 udeležencev.

1. Prevoznik mora izstaviti izvirne vozovnice ali račune za opravljene prevoze, iz katerih morajo biti vidni:

— za prevoze na rednih linijah: datum prevoza, število udeležencev, polna cena prevoza, znesek popusta in znesek plačila;

— za posebej dogovorjene prevoze: datum prevoza, proga, število prevoženih kilometrov po potnem nalogu, razlika do dogovorjene norme in vsi stroški (pristojbina, cestnina, trajekti), ki se ne regresirajo, in znesek plačila.

2. Račun ali vozovnica mora biti izstavljen na ime organizatorja potovanja. Regres je treba nakazati na žiro račun organizatorja potovanja, ki je viden iz zahtevka.

Organizator potovanja mora poslati zahtevek za regres z vso dokumentacijo najkasneje 15 dni po izstavitvi prevoznikovega računa ali najkasneje 30 dni po opravljenem prevozu. Če organizator potovanja ne bo izpolnil zahteve, ne bo mogel uveljaviti regresa.

3. Za prevoze z železnico veljajo obrazci (vzorec 11), ki jih je v ta namen izdelalo Železniško gospodarstvo Ljubljana. Za vse druge prevoze velja obrazec 4,1 ki ga je založila Državna založba Slovenije.

Zahtevek mora biti izpolnjen s tiskanimi črkami, natančno po rubrikah, podpisati pa ga mora odgovorna oseba. V njem je treba navesti naslov organizatorja in odtisniti njegov žig. Organizator mora voditi knjigo izstavljenih potrdil za uveljavitev regresa, in zmeraj vpisati zaporedno številko iz knjige potrdil v glavo zahtevka. Pod datum mora organizator vpisati številko svojega žiro računa.

Navedena morajo biti tudi imena vodij potovanja in spremljevalcev. Organizator potovanja lahko uveljavlja regres samo na podlagi izvirnih vozovnic prevoznika oziroma izvirnega računa. Vozovnicam oziroma računom je treba priložiti pravilno izpolnjen obrazec v skladu s temi navodili. Če je obrazec izpolnjen pomanjkljivo in če dokumentacija ni popolna ne bo regresa za prevoz. Dokumentacije ne bomo vrnil, razen na posebno zahtevo.

V.

1. Za dosledno uresničevanje teh navodil so odgovorni: organizator potovanja, prevoznik in uporabnik znižane vožnje. Če uporabnik prekrši pravila, nima pravice do znižane vožnje po tem družbenem dogovoru. Če se ta navodila prekršijo, lahko prevoznik zaračuna uporabniku polno ceno vožnje.

2. Uresničevanje teh navodil nadzoruje petčlanska komisija, ki jo je imenoval in pooblastil odbor podpisnikov družbenega dogovora.

3. Če komisija ugotovi, da so organizatorji potovanja kršili določila družbenega dogovora in teh navodil, izgubijo pravico do nadaljnjega regresa.

VI.

1. Avtentično razlago družbenega dogovora in teh navodil daje odbor podpisnikov.

2. Ker so nova navodila sprejeta, so razveljavljena dozdajšnja Navodila za uveljavljanje popustov in regresov za skupinska potovanja otrok in mladine. Informacije o regresih dobite v vseh mladinskih turističnih poslovalnicah in na Počitniški zvezi Slovenije, Parmova 33, Ljubljana.

France Jesenovec

Zapustil nas je profesor France Jesenovec. Zapustil nas je še en učitelj. Z vso pravico mu lahko rečemo učitelj, saj je vse svoje življenje poučeval. Začel je že kot drugošolček. Da se je lahko preživljal in šolal, je moral inštruirati. Po končani slavistiki se je brez pomišljanja odločil za šolo. Postal je profesor in to ostal vse do upokojitve. In še potem. Dokler mu je dovoljevalo zdravje, je poučeval. Šele huda bolezen, ki ga je prikovala k postelji, je prekinila to njegovo delovanje. Poučeval je v Ljubljani, Črnomlju, Brežicah in končno v Celju. Učil je slovenščino, latinščino, matematiko in še kaj.

Profesor Jesenovec je bil tudi znanstvenik. In to znanstvenik v tistem starem pomenu te besede, ko ni pomenila le ozkega strokovnjaka, temveč človeka, ki svojo stroko pozna v vsej njeni širini. Najprej se je poskušal kot literarni kritik in prevajalec. Nato ga je pritegnila literarna teorija. Pisal je verzno in zakoničastih vezane besede. V literarni zgodovini se je ukvarjal z Josipom Jurčičem in nekaterimi starejšimi slovenskimi pisatelji.

Slavica Smrekar

V petek, 23. marca 1984, smo se na pokopališču v Šmartnem ob Paki za vedno poslovili od naše zveste sodelavke Slavice Smrekar, predmetne učiteljice za slovenski jezik na osnovni šoli Mihe Pintarja-Toleda v Titovem Velenju.

Rodila se je 27. oktobra 1929 v Mariboru, kjer je obiskovala osnovno in meščansko šolo, po osvoboditvi pa se je vpisala na tamkajšnje učiteljske. Njeno prvo službeno mesto je bilo v Istri na slovenski šoli v Črnici. Želja po izpopolnjevanju jo je popeljala na višjo pedagoško šolo v Ljubljani, kjer je diplomirala iz slovenskega jezika in nemščine.

Naslednje službeno mesto je bilo na osnovni šoli Karla Destovnika-Kajuha v Šoštanju, kjer se je vsa posvetila vzgojnemu delu in navduševala učence za lepo in čisto slovensko besedo. Bila je dosledna in natančna, nenehno je izpopolnjevala svoje znanje in z njim bogatila mlade.

Iz Šoštanja je odšla na osnovno šolo v Šmartnem ob Paki, kjer je ob sinku doživljala novo obdobje svojega življenja. Nadaljevala je svoje pedagoško delo z ljubeznijo in zavzetostjo.

Poslednje delovno mesto je bilo v Titovem Velenju na osnovni šoli Mihe Pintarja-Toleda. Tudi tu je kot knjižničarka si-

Takoj po vojni ga je obširno učiteljsko delo nekoliko oviralo pri njegovem znanstvenem delu. Šele ko se je dokončno ustalil v Celju, je znova našel čas in možnost, da se je zopet začel ukvarjati z znanstvenim delom. Vedno bolj so ga pritegovala jezikovna vprašanja. Preučeval je tako slovnico sodobnega slovenskega knjižnega jezika kot narečja. Celo sociolingvističnih vprašanj se je lotil. Preučevanje jezika pa ga je znova pripeljalo k literarni zgodovini. Sistematično je raziskoval periodični tisk, ki je izhajal v Celju v XIX. stoletju, ter delo nekaterih posameznikov, pomembnih za to območje.

Bil pa je profesor Jesenovec tudi dober človek. S svojim umirjenim značajem, ki ga je med drugim oblikovalo tudi nič kaj lahko življenje, je znal vedno pomirjevalno delovati tako med učitelji kot med dijaki pa tudi sicer v družbi.

Učitelja, znanstvenika in človeka Franceta Jesenovca bodo vsi njegovi sodelavci, mnogi dijaki in vsi drugi ohranili v najlepšem spominu.

M. R.

riila med mladimi knjige, jih navduševala z Kajuhovo bralno značko ter organizirala srečanja z našimi pisatelji in drugimi umetniki. V tem času pa so njene telesne in duševne moči že pojemale, zdravje ji je izpodkopavala bolezen.

Neizmerno hudo nam je ob njenem dokončnem odhodu. Skromnost, razgledanost, čut za pravičnost in poštenost so bile lastnosti, ki so jo posebno odlikovale. Svoje znanje in izkušnje je razdajala otrokom, dokler je mogla. A življenje ji ni priznašalo. Naložilo ji je bremena, ki jih ni mogla prenesti, bolezen jo je neusmiljeno uničevala. Vedno redkejši so bili trenutki sreče in vedno pogostejša bolečina in obup.

Tiho je odšla. Ob grobu smo nemo stali vsi, ki smo jo imeli radi. Učenci so nabrali mačic in teloha in se poslovili od svoje tovarišice z Menartovimi stihii:

Kako se izgubila
moja samotna pot,
ulica slepa, gluha,
na kraju kamniten plot.

In nanj je življenje vklesalo
neizproslen kljaj-
a ti ne moreš mimo
in več ne moreš nazaj.

MILKA JARNOVIČ
v imenu prosvetnih delavcev
VIZ Titovo Velenje

Redne razpise

prostih del in nalog vzgojiteljev, učiteljev in drugih strokovnih delavcev v vzgojno-varstvenih in vzgojno-izobraževalnih organizacijah bomo letos objavili

23. aprila in 14. maja

RAZPIS ZA PRVO OBJAVO BOMO SPREJEMALI DO 10. APRILA, ZA DRUGO OBJAVO PA DO 3. MAJA

Naknadni razpisi bodo objavljeni 11. in 25. junija.

Posamezne razpise objavljamo tudi sproti, zunaj navedenih rokov.

Vodstva vzgojno-varstvenih in vzgojno-izobraževalnih organizacij prosimo, da uskladijo priprave na razpis z navedenimi roki.

Z razpisi v Prosvetnem delavcu se vključujete v redni letni razpis vseh vzgojno-varstvenih in vzgojno-izobraževalnih organizacij naše republike, ki pride do najširšega kroga bralcev. Razpisne številke Prosvetnega delavca bodo v prodaji tudi v knjigarnah in vseh večjih središčih.

Ustanovitelj: Republiški odbor Sindikata delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti ter izobraževalna skupnost Slovenije — Izhaja štirinajstdnevno med šolskim letom.

Izdajateljski svet ČZP Prosvetni delavec: predsednik Aleš Golja, Bo-

gdan Čepič, Tea Dominko, Leopold Kejžar, Franci Kržan, Marjana Kunej, Vida Nered, Albin Pučlin, Alenka Pučko, Marija Skalar, Janez Sušnik, Jože Valentincič, Viktor Žorž

Uredniški odbor: Geza Čahuk, Tea Dominko, Jure Gartner, Marjana Kunej, Rudi Lešnik, Barica Marentič-Požarnik, Veljko

Troha, Jože Valentincič, Marija Velikonja, Majda Vujović
Uredništvo: Jože Valentincič, glavni urednik, Marjana Kunej, odgovorna urednica, Tea Dominko, tehnična urednica.
Naslov uredništva in uprave: Poljanski nasip 28, tel.: 315-585, poštini predal 21, Ljubljana 61104

Rokopisov in fotografij ne vračamo. Letna naročnina znaša 380 din za posameznike, 650 din pa za organizacije združenega dela in delovne skupnosti. Cena izvoda 20 din, pri povečanem obsegu pa 30 din. Študentje imajo pri skupinskih naročilih poseben popust. Številka tekočega računa: 50101-603-46509.

Tiska ČZP Ljudska pravica. YU ISSN 0033-1643
Po mnenju Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje je časnik »Prosvetni delavec« prost temeljnega davka od prometa proizvodov (glej 7. točko 1. odstavka 36. člena zakona o obdavčenju proizvodov in storitev v prometu).